

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Ayrılık Olmasaydı

Mücadele ve Göç Öyküleri

Gülcan Yenice Erdem

Ayrılık Olmasaydı

Gülcan Yenice Erdem

AYRILIK OLMASAYDI

Mübadele ve Göç Öyküleri

Gülcan YENİCE ERDEM

Kapak Tasarımı

Tan ERDEM & Şeniz ERDEM

Editör

Melike AKIN

Gülcan Yenice Erdem

Amasya-Taşova-Hacıbey 1945

Muhacir olan anne ve babamın acı yaşamlarının hikayesi ile büyüdüm. Anadolu'nun cumhuriyet topraklarında onların devamı oldum. Küçüktüm, önce hikaye gibi gelmişti. Oysa anlatılanlar acı bir gerçektir ve özlemler çoğaldıkça anlatıldı.

Çiftçi, köylü bir ailenin kızıydım. Ama modern, başı dik ve çalışkan olmalıydım.

“Bu Ülkenin çalışkan insana ihtiyacı var be kızım.” Dendi bana.

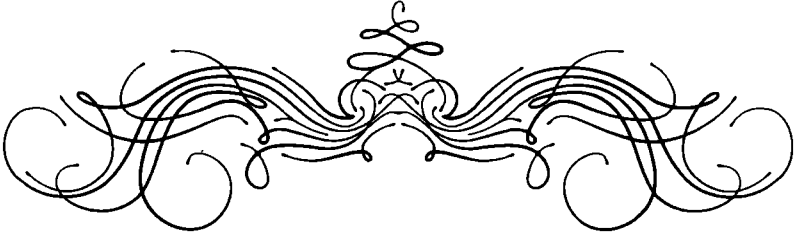
İlkokuldan sonra eksikliği çok, ortaokul ve lise vardı geleceğimde. Benim dedem, benim nenem diyenlerin çokluğu ile karşılaştım her yerde.

Ben seneler geçtikçe anlatılanların hikaye değil, bilinmesi gereken zor bir yaşam olduğunu öğrenmeye başlamıştım. Bu acı gerçeğin ortakları çoktu. Her telden acı bir nota sesi yükseliyordu. Öyleyse neden anlatmayalım, neden seslenmeyelimdi?

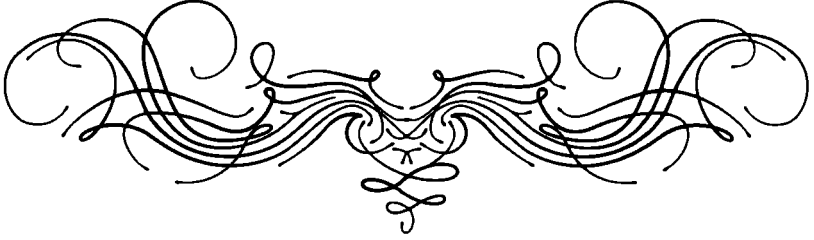
Çocuklarım vardı onlara örnek olmalıydım. Bildiklerimi duyduklarımı yazdım. Annemin, babamın memleket köyüne gittim.

Bizi yazdım. Bizleri yazdım. Kitabımın içinde senin deden, senin nenen, hatta baban, annen, amcan, teyzen var. Savaşla başladılar, barışla bitirdiler. Barışı vatan sevgisini bize miras bıraktılar. Miras yükümlülüğüm vardı, kitabımı yazdım. Gönlüm anılarıyla dolu, yazmaya devam edeceğim.

29 Ocak 2018

Mübadil Olduk

Gülcan YENİCE ERDEM

İzmir, ~~Man~~ **İSTANBUL**

Bu kitabın yayın hakları Gülcan Erdem, Can Erdem ve Tan Erdem'e aittir. Gülcan Erdem, Can Erdem ve Tan Erdem'in izni olmadan kısmen ya da tamamen alıntı yapılmaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

İletişim

Gülcan ERDEM

GSM: 0533 560 96 05

gulcanerdemselanik@gmail.com

Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri

87 Sok. No. 4 / A Bornova

☎ (0.232) 343 64 54 ✉ metabasim@gmail.com

İzmir, Mart – 2018

TEŞEKKÜR

O topraklardan bu topraklara göç. “Gençliğimiz orada kaldı” dediler. Kimisi acılarını anlattı, kimisi sustu hiç konuşmadı. Anlatanlar, anlatamayanların dili oldu. Yürek yangısı, can acısı tarihten miras kaldı diğer kuşaklara. Mübadele sonrasındaki yaşam, dedelerimizin nenelerimizin var olma savaşıydı. Savaş yaşadılar, acı çektiler ama, bir bayrak altında toplanmasını bildiler. Bizlere Cumhuriyeti ve Hürriyeti teslim edip bu dünyaya veda ettiler.

ATA’larımızdı, Dede’lerimizdi, Nene’lerimizdi, onlar hepsi birer Büyük Kahramandı.

Ruhları şadolsun, dualarımız onlarla. Minnet ve şükran borcumuz var hepsine. Sizleri saygı ve sevgiyle Anıyoruz.

ANILAR

Sabiha Saraç, Mustafa Saraç
İsmail Karakuş, Alim Karakuş
Nuriye Öz, Sadullah Öz
Nurten Demirağ
Aytan Kapıdağ Acar, Gülten Varhan
Zülfiye Kıymet, Melike Akın
Meydiye Ergiden Çapkulaç
Naci Konyar
Hasan Özyurt

Sizlerin katkılarınızla bu kitap benim değil, “BİZİM KİTABIMIZ” oldu.

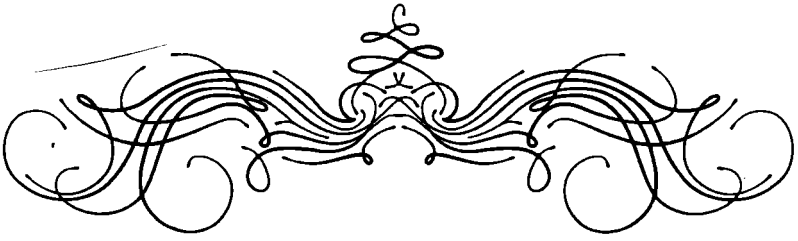
Sevgili Ailem: Çocuklarım Can Erdem ve sevgili eşi Şenay, Tan Erdem ve sevgili eşi Şeniz'e.

Kardeşlerim: Gülten, Gülşen, Nurten ve ailelerine, Küçük Sahra'ya.

Can dostlarım: Memnune Çiftelerli, Nadide Apaydın Akbulut, Yazar İskender Özsoy ve sevgili Eşi kitabımın isim annesi Meral Özsoy, Meydiye Ergiden Çapkulaç, Ayla Karatekin, Olcay Sorgun Gürkan, Leman Köprülü Mert, Kemal Şahin Talan. Sedat Önder, Nezihe Budakoğlu.

Sizlere Sevgim Sonsuzdur. Teşekkür ederim.

GÜLCAN ERDEM

ACI GÖÇ

Söylediğimiz ya da söyledikleri şarkılarda bize kadar ulaştırılan her şey gerçektir;

“Köprüler yaptırdım gelip geçmeye. Çeşmeler yaptırdım suyun içmeye.”

“Çok uzun zaman geçti üzerinden” dedi!

Ne kadar uzun zaman acaba?”

“Kim bilir? Kim bilebilir ki?”

Ama bütün bunlar oldu, oluştu, oluşturuldu. Düş gibi gelmesine karşılık, ama bunlar oldu. Biz Rumeli’de çok güzel hikayeler yaşadık. Bizim ana hikayemizde anlatılan bütün hikayeler gerçekten gerçektir. Sonra bizi derdest edip çürük çarık gemilere, bir türlü doğru dürüst gitmeyen trenlere tıka basa balık istifi doldurdular. Kimilerimiz daha şanslıydılar. Kendilerinin sahip oldukları atlarla, yük arabalarıyla düşe kalka nereye gitmekteydiler?

Bu yığınlarca insan, kabilelerle yağmur demeden, çamur demeden bilinmez bir yere gidiyorlardı. Sonra her şey düzensizce bir düzene girdi. Ve büyük göç insana ait insan

olmanın duygusallığını yavaştan ve ağırdan alarak yok etti. Büyük göç yolu uzundu ve bitmedi. Soğuk, yağmur, çamur, kar, hastalık, açlık, insanı insan yapan bütün öğelerin hakkından geldi. Evet; koşullar insancıl koşullar değillerdi. İnsancıl koşullarla doğa koşulları bu büyük göç insanlarını değiştirdi. Bu değişim gidecekleri yere vardıktan sonra da sürdü, sürdürüldü. Gittikleri yerde değişmediler. Daha doğrusu değişemediler.

Çünkü her şeye yabancıydılar. Yedikleri ekmeğin tuzu çok farklıydı. Her şeyi ve her şeyi kaybetmişlerdi, çok şeyleri geride bırakmışlardı.

İyiliklerini, sağlıklarını ve dünyaya yürekler dolusu sevgilerini, acılarını, aşklarını da. Burada, işte Ana Yurtlarından terkedilmiş, ya da daha doğru bir deyişle sürgüne uğratılmış insanların eksik ziyade duygusal ilişkiler en büyük duyguların darbe indirilen aşkları kendilerinde saklı bırakıldılar. “Ağladık, çok ağladık, çok acı çektik.”

Bu yabancılık uzun sürdü, yıllarca sürdü. Yeni vatanda mekan edinmek için toprağa sarıldılar.

Yabancılıklarını, yoksulluklarını, acılarını, açlıklarını, hastalıklarını, kaybettiklerini unuttular mı? Kim bilir?

TARIK DURSUN K.

Yazar

2014

İÇİNDEKİLER

Acı Göç	IX
Ayrılık Olmasaydı	1

I. Bölüm 3

Ne Güzeldi Çocukluğumuz	3
Var Olma Savaşı	4
Tarihe Geçen Acı Bir Miras.....	7
Rumeli’de Gençliğimiz Kaldı	50

II. Bölüm..... 57

Yarım Kalan Anılar.....	57
Baba Bana Anlatır Misin Savaşı?	59
Ati Nene İle Sülman Dede	60
Odunda Mi Satılmışı Beya?.....	74
Hatçe Kızın Kaderi.....	80

III. Bölüm 93

“Anneannem” , “Babaannem”	93
---------------------------------	----

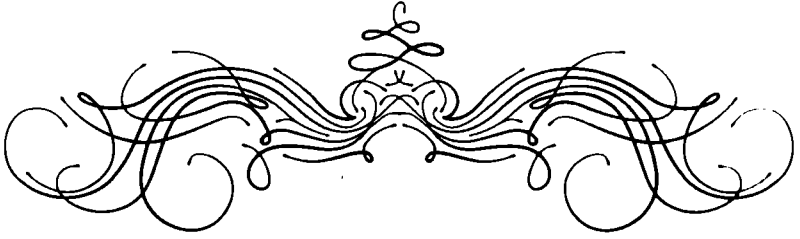
IV. Bölüm 99

Babam, Dokuz Yaşındaymış.....	99
Annem Vasfiye	112
Mübadele – Değiş Tokuş - Muhacirlik – Göç.....	125
Nesibe Nenem.....	131
Ah Bre Memleket!	143
O Topraklardan, Bu Topraklara	145

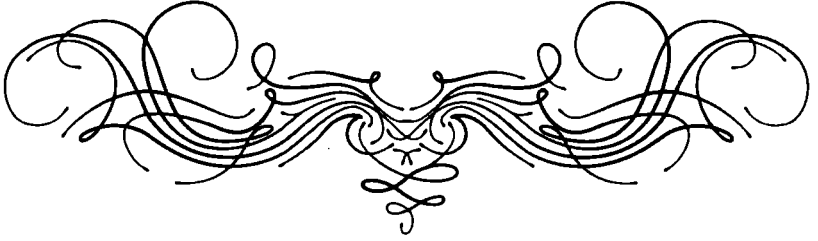
Muhacirin “H” Halleri	151
Meydiye Muhacir Olursa	152
Tütün-Misir-Buğday: Emek-Bereket Demek.....	156

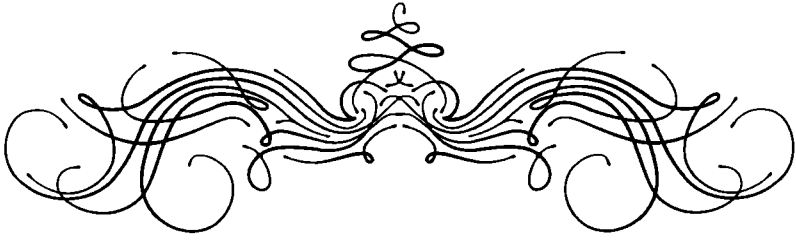
V. Bölüm..... 169

Naci Konyar’ın Notlarından.....	169
1924 Mübadelesi	182
Bu Bir Varolma Şavaşıydı	184
Birinci Kuşak Hatçe Nenemizin Anısına	185
Atalarımızdan Kalan Miras	186
Paylaştıkça Çoğalan Anılar	188
Sevgili Gülcan.....	189
Ayrılık Olmasaydı.....	190

Ayrılık Olmasaydı

I. Bölüm

NE GÜZELDİ ÇOCUKLUĞUMUZ

Küçük bir köyde başlayan çocukluğum ve hayatımda unutamadıklarım. Evimizin avlusunda kardeşlerimle yalınayak oyunlarımız. Sarı tüylü kedim, koca kulaklı köpeğim. Çil horozumun sabah ötüşleri, tavuğun kümesteki yumurtaları ve gıdıklamaları. Eşeğimin içini çeke çeke anırmaları, ineğimizin çiğ sütü. Atların en güzeli, babamın atı... Ne kadar çok arkadaşım onlarla. Benim dünyam buydu. Başka dünya bilmezdim ki...

Dünyamı süsleyenler ise, yeni giysilerle yeni ayakkabılarla bayram günlerimdi. El öpmek, şeker toplamak. Hıdrellezde ablaların manilerini dinlemek, meyve ağaçlarının altında, neşe içinde kahkahalar atmaktı. Bahçelerde kahkahalar atıyorduk. Dallara, çiçeklere karışıp bize dönen çığlıklarımızla. Saçım dağınıkmış, ayağım yalınayakmış... Olsun... Büyükler sevinirken sevinmek, üzülürken üzülmekti benim dünyam.

Annem işinin başından seslenirdi bazen;

“Kızım, kardeşinin burnu akmış.”

Yerde emekleyen kardeşimin burnunu silerdim çabucacık.

Anneme çok düşkündüm, her çocuk gibi. Annem mutluydu ben daha mutlu olurum, yüzünün gülmesi, gülümsemesi yeterdi bana. Hasta olunca ben de yatardım annemin yanına. İyileşip kalkıncaya kadar. Evin büyük kızıydım, bana sorumluluk verirdi hep. Çok çalışkan bir anaydı o. Kasabadan köye gelin gelmiş, kasabalı gelin demişler, öyle anmışlardı onu.

VAR OLMA SAVAŞI

Bir Muhacir köyünde hayatıma böyle başlamıştım. Sonraki hayatımın ve yaşamımın ilk basamaklarıydı bu izler. Savaş; hatta dünya savaşları yeni bitmiş, tüm ülkeler yorulmuş, gücünü yitirmişti. Savaş bitmiş mi? Bitmiş demişler, tarihini kitaplara atmışlardı. Oysa tüm ülkelerde yeni yeni savaş başlamıştı. “VAR OLMA SAVAŞI”

Aç kalma, fakirlik savaşı. Hastalıklar savaşı. Kayıpları bulma veya can kayıplarına ağıtlar savaşı. .. O şartlarda yaşamış kadınlarımız ve erkeklerimiz birer kahramanırlar.

Hayata sıkı sıkı tutunmak, kayıplara ağlamak, doğumlara sevinmek savaşları. Acılarının yarası kapanmayacak, hep kanayacaktı. Geleceğe sıkı sıkı sarılmak, evlatlarına güzel hayatlar hazırlamak savaşıydı bu. İşte o dönemin ardından bir Cumhuriyet evladı olarak yaşadım hayatımı. Yaşamımdan ders alıp, yeni çağı ayuk uydurma çabası verenlerden oldum. Savaşlar yüzün-

den fakir düşmüş Anadolu'nun yoksul bir muhacir köyünde, evinin avlusunda yalınayak oyunlardan sonra okula başlama zamanı da geldi elbet. “Baba silgim yok bana silgi al” dediğim zaman, babam bir araba lastiğinden, küçük bir parça kesip “bunu silgi yerine kullanabilirsin kızım” deyip elime verdiğini de hatırlıyorum. Kurşun kalemle (kara kalem) yazdığım yazılarımda yanlışlarımı o silgiyle silmeye çalıştığımda, silmek yerine daha çok karaya bulaşan yazılarımda zorluğunu unutmadım ben. Sil-dikçe karalayan bir silgi gördünüz mü hiç? Kara araba lastiğiymiş o. Para mı vardı ki babam bize silgi alabilirdi? Buldukları top-rağa ne ektilerse onunla karınlarını doyurmaya çalıştıkları bir tarihtir o...

Bu şartlar bizi ne kadar yordu ise, o kadar da çalışkan ve başarılı yapmıştı. Her işini, her ihtiyacını kendin yapacaksın. Üretmek, çalışmak zorundasın. “Çalış kimseye imrenme, kimseye muhtaç olma”dendi kulağımıza. Muhtaç durumda olmak ayıptı. “Yapacak iş mi yok? Ne oturuyorsun, kalk bir iş bul kendine” denirdi...” YORULDUM” demeye hakkımız yoktu bizim. Yoruldum demek ayıptı ve aşağılanırdın. Kendin üreteceksin. Bu fakir memleketin sana ihtiyacı var, bu toprakların eksigi neyse ona göre meslek seçeceksin. Okula başladıktan sonra, Öğretmenlerimizden de, o yıllarda bunları öğrendik, bu şartlarda büyüdük.

Defterimi karalamayan bir silgi alabilmek için çalışmalıydım. Veya çalışmalıydık. Yamasız çorap giymek için de çalışmalıydım, çalışmalıydık. Erkek, kadın demeden, omuz omuza, dirsek dirseğe çalışmalıydık. Erkeklerin çoğu bu topraklar için can vermişse, bir kadın olarak, kara sabanın bir ucundan tutan

da biz olduk. O savaşın delicesine verdiği kayıplarını, eksiğini sen onaracaksın. Bundandır ki, Koca Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın söylediği söz; “Köylü Milletın Efendisidir” sözü unutulmaz. Babam çiftçiydi, bu sözün ne olduğunu iyi bilirim ben.

Hayallerimi gerçekleştirmek için ben piyango bileti hiç almadım. Tek sermayem okumak ve çalışmaktı artık benim. Bizde zengin ve fakir diye ayırım olmazdı. Çalışkan ve tembel diye ayrılırdı. Çalışan övölür, tembel ve çalışmayan ayıplanır, hor görülürdü. İşlerde erkek ve kadın işi diye ayırım olmazdı. Kim boşta ise o sıradaki işi yapardı. Annem bana dikiş nakış öğretti, babam çivi çakmayı, çatıda kiremit aktarmayı, ağaç budamayı öğretti. Zevk alırdık, şikayetimiz olmazdı. Övünmek, ayıptı. Övünen de ayıplanırdı. Öyle gördük, Öyle büyüdük, öyle yaşadık. Haksızlığı, yalanı kabul etmedik. Yalansız ve çalışkan kişi kendine güvenen başı dik olur. Cumhuriyeti ve Cumhuriyetin getirdiği bağımsızlığı iyi biliriz biz.

Savaş çarkının dışlarında kalmak; paramparça olmak demektir. Mübadele yaşayanlar bunu çok iyi bilir. Çarkın dışlarında kalanlara bir dokun bin ah işitirsin. Yürek acısı, memleket özlemi unutulmamıştır, kötü bir tarih olarak, torunlara miras kalmıştır.

TARİHE GEÇEN ACI BİR MİRAS

Küçük kasabamızda, yaz sıcağının verdiği keyifle, akşama doğru çıkan hafif esintide, kocaman ceviz ağacının gölgesinde toplanırdık. Esintisi ceviz kokulu, koyu gölgesi olan görmüş geçirmiş ulu bir ağaçtı. Ceviz ağacının altında hatırı sayılır yaşlı dedelerimizin sohbeti sarardı bizleri. O Memleket anıları, önce masal gibi dinlediklerimiz, sonra yaşanmış, acı bir tarih olarak, beynimize kazınırdı adeta. Mis gibi yeşilin kokusunu bize getiren rüzgarın esintisinde, kahvenin çaycısı, gelenlerin çaylarını hazırlardı. Bizler, acı tarihin canlı tanıklarını dinlemeye hazırlanırdık keyifle.

Sali Dede, bir dizini toplamış almış altına, öteki dizini kırmış oturmuş, elini koymuş üzerine... Parmaklarının arasında yeni sardığı cıgarasından bir nefes almış da gözleriyle uzaklara, hayallere dalıp gitmişti, belki de yorgundu. Yılların yorgunluğu omuzlarına çökmüştü. Gözleri dalıp gittiği zaman omuzlarındaki yorgunluk daha çok belli oluyordu. Çayını yudumlarken, arkadaş günün sohbetini açmak için sorusunu sormuştu bile Sali Dede'ye.

“Eee bre Sali... Anlat bakalım geride, memleket topraklarında bıraktıklarını da dinleyelim...”

Sali Dede dalgın, duruşunu bozmadan cevap verdi ağır-dan;

“Ne anlatayım bre?... Memlekette bırakıp geldiğim bin koyunumu mu, kardaşımın silahını teslim etmedi diye gavurun kulaklarını kesip kuyuya attığını mı? Kiminin kulağını kiminin burnunu kestiler. Acı beyaa... Te içime işledi epsi da, unutulur mu?”

Sali Dede dalıp gitmişti bile memleketteki, köyüne. Gözleri boşluğa takılmıştı, Küçülmüş mavi gözlerinin altında birikmiş yılların acı izleri vardı.

“ İç (Hiç) unutmam... Koyunlarımın kabarık kabarık postu vardı. Pek severdim hepsini. Yünü en kabarık olan koyunun boynuna çan takmıştım. Bir ıslık çaldım, düşerdi öne, ötekiler arkasından. Otu ovası, akan deresi, kırı, merası dedin mi epsi (hepsi) bizimdi. Koyunlarımın çan seslerini bile özledim. Sırtlarına dokundum mu, elim kaybolurdu kabarık postunun içinde. Alen gözümün önündeler, iç unutmam. Koca kırpma makası elimizde, bir ağacın gölgesine çekerdik sürüyü, zamanı geldi mi, tek tek sıraya koyar yününü kırpar kırpar salardık gene sürüye. Elimizden kurtulan meleyerek kaçardı. Yataklarımız yün, yorganımız yastığımız yün, çorabımız çamaşırımız yün olurdu bizim. Anı şimdi yün mü var? Naylon er şey. Bir da çobanım vardı, yiğit delikanlıydı maşallah.”

Kerim Dede, hatırlamaya çalıştığı bir şeyi sordu Sali arkadaşına;

“Sali be... O senin Çoban bizim köyden Mazlume’nin çocuğu değil miydi?”

“Yaa Mazlume’nindi. Kocası erken ölünce çocuğunu bir başına büyüttüydü.”

Kahveden gelen çaylar bir yandan yudumlanırken, laflar devam ediyordu. Çaycı getirdiği bir paket bisküviyi de koydu masanın üzerine. İbrayim dede merak etti, sordu;

“Kim gönderdi bu pisküvit paketini be çocuğum?”

“Osman Aga gönderdi İbrayim dede. Götür yesinler dedi.”

“De ade selam söyleyesin Osman’a, Allah bereketini versin.”

On yedi yaşlarında, açık tenli, eski ama temiz giyimli, yüzü aydınlık bir gençti çaycı Bekir. İşini kaytarmadan yapardı, etrafa saygılı davranırdı. Sevilen bir çaycı idi ve futbola düşküdü. Yolda ne görse, tekme atar, top yapardı kafasında. Çayları masaya bırakıp döndüğünde, yine bir taşa çelme yapmadan geçemedi Bekir. Tekmeyi yiyen taş fırladı, duvar dibinde duran bir sardunya ekili tenekeye “dann” diye vurdu, geri fırladı. Boş sahada arkadaşlarıyla futbol oynamaya severdi. Patronun izin aldıkça katılırdı maçlara. Patronu yaşlıydı ama anlayışlıydı, onu hiç azarlamazdı. Bekir, fark etmiyordu ama, yaşlı patronunun arkasından sevgi ile gülümsüyordu. Çünkü o da genç olmuştu, bir zamanlar ve kendi gençliğini görüyordu Bekir’de. Bildiğimiz Bekir, çaycılığı da bırakmadı, topu da.

“Ne diyordum?” diyerek sohbetine başlamıştı Sali Dede.

“Senin o çobanın adı neydi be Sali, Mazlume’nin çocuğunun?”

“Ahmet. Ahmet’ti...”

Gençlerden biri sordu karşıdan;

“Çoban Ahmet’in sevdalısı varmış onu anlatsana Sali Dede.”

“Yaa vardı garibimin sevdalısı. Yakın bir köydendi. Bizim köyle o köyün arası otlaktı. Mera vardı ki yemyeşil olurdu baharda. Koyunları oraya götürür, otlatır sulatırdı. Dedim ya kavalı da çaldı mı, konuştururdu. Sanırsın her şeyi sana kavalıyla anlatır. Bir de sevda vardı yüreğinde, konuşurdu o kavalcığı yanık yanık. Kimi zaman coşar çağırır, kimi zaman yanık olurdu.

“Kızı vermediler mi Dede?”

“Nasıl versinler evlat? Biri dağda kırdı çoban, biri varlıklı bir köyün, yedi erkek kardeşin en küçükleri, evin tek kızı. Kaçsa kaçamaz, varsa varamaz. Çobanımın evi yok, ocağı yok. Yaptım dere kıyısına otlağa bir tek oda, kışın yakardı ocağını yatardı, barınırdı oracıkta. Başka bir şeyi yoktu. Bazen giderdim koyunlarımı görmeye, uğrardım kulübesine. Atardı ateşe odunu; “De anlat bakalım” derdim. Dertlenirdi;

“Ne anlatayım be Dayı? Yanarın işte kavalımı çala çala... “

“Ahmet bak ne desem sana... Vereceğim sürüden on koyun, seç yarın.”

Ahmet başını kaldırdı, dikti gözlerini bana şaşkın şaşkın.

“Eee?...”

“Ee’si hediyem olsun, bak onlara gözün gibi. Kuzulasınlar, çoğalsınlar, bereketi olsun. Yününü sat, koyununu çoğalt, Allah yardım eder, yap ananın evinin yanına bir göz oda gider isteriz kızı.”

“Git be dayı... Bir oda birkaç koyun... İsterse olsun bir sürü. O kızı kim verir bana. Bilmez misin dönüm dönüm malları var, evde izmetçileri var.”

“Bu kız seni istiyormuş, demedin mi?”

“Dedim demesine de...” Derken gülümsedi Ahmet’in yüzü.

“Akşamları uğrarım yakınlarına, kavalımı çalmaya başlarım. Odasının lambasını yakar, kısar ışığını, penceresinde oturur hep. Karanlıkta lambanın kısık ışığında gölgesini görürüm. Ka-

valımın sesi bitince, o da lambasının ışığını kapatır. Sanki konuşuruz onunla. Yürekten yüreğe konuşuruz.”

“Hiç mi yakınına gitmeyi konuşmayı denemedin?”

“Denedim denemesine de kalabalıklar. İlla birileriyle karışlıyorum, yürüyüp gidiyorum. Daha fazlasını yapamam. Sevdalımı zora sokarım, daha kötü olur. Mektup yazdım kırk dö-kük, veremedim, cesaret edemedim. Bir gün köylerinde, yakınlarında düğün olacakmış dediler, beni de çağırdılar düğüne. Yemek verilecekmiş. Gittim düğün evine, bütün köy oradaydı sanki. Bakındım deli divane göreyim diye. Kalabalıkla girdik evin geniş avlusuna. Sofralar kurulmuş yemekler gelir gider mis gibi. Mevsim de mayısın en güzel günlerindendi. Tam kapının karşısına oturdum, gözüm kapıda. Her gelen geçenin ardından bakarım. Bir anda geçiverdi Ceylan’ım; yüreğim opladı yerinden çıkacaktı. Ben fırlayıp ardından gidecek gibi oldum, kaşık elimde bakakaldım. “

“O da gördü mü seni, var mıymış aberi?”

“Aberi var mıymış bilmiyorum, ama, gördü ceylan göz-lüm. Baktı bana ceylan gözlüm. Sonra kaşığımı nereye salladım, ne yedim bilemedim, derken tekrar kapıda göründü. Eğildi ayakkabıları düzeltir gibi yaptı, sonra benim ayakkabılarımı da düzeltir gibi yaptı. Beni iyice ateşler bastı. Fazla kalamadım oralarda. Herkesten önce kalktım sofradan, kalabalığa karıştım. Köy meydanında davul vuracak, zurna çalacak oynanacak , güleş (güreş) tutulacak eğlence var dediler. Sofradan kalktım ayakkabılarımı ayağıma geçirdim; ayakkabılarımın ucunda parmaklarıma sert, yumuşak bir şeyler takıldı, biraz yürüdüm uzak-

laştım, bir kenarda çıkardım elime aldım ayakkabılarımı, içine baktım...”

“Eee nemiş beyaa?”

“Ne olsun be dayı?... Sevda bu... Sevda, neler yaptırmaz adama?... Gül koparmış dalından, iki ayakkabımın içine gül koymuş. Sevda dedim ya... Kokladım, kokladım... Sonra kaval çaldım uzaktan ona...”

Ahmet sustu, “ben de kalkayım artık” dedim. Kapıya yürüdüm. Aklıma gelen bir şeyi söylemek için tekrar döndüm;

“Ahmet, bak sana ne desem şimdi. Ben yarın geleyim, seçelim sana on koyun. Helal olsun benden yana. Dağdan odun kestirelim. Köylümüz de yardım eder bilirsin. Kerpiciyle, kiremitiyle yap anacığının yanına bir göz odacık. Allah büyüktür be evlat. Ayde, müsaade bana, kal sağlıcakla...”

Masada oturan Şahin Aga, memleket arkadaşının önüne koydu cıgara paketini.

“Ayde bre yak benden bir cıgara da yarım bırakma anlat dinleyelim. Yeğen, sen de getir birer çay bu masalara.”

“Eh anlatayım anlatmasına da, kötü beyaa... Bizim düzen bozulmaya başladı o sıralar. Bir laf gelir dolaşır oralarda; bizim askerler gelecekmış... Bir laf gelir dolaşır; Osmanlı çökmüş, Rumlar alacaktı topraklarımızı... Osmanlı kaybetmiş gücünü. Başladı mı Rumlar, Bulgarlar çete kurmaya. Türkleri zayıf, korumasız buldular mı, eziyet ederlerdi. Eziyet ki, ne eziyet. “Gidin buradan” demeye başladılar. Biz gidersek topraklarımız onlara kalacaktı, istedikleri de oydu zaten. Onlar kurar da biz kur-

maz mıyız, durur muyuz? Bilirsiniz oradan gelenler, neler çekti. Nerede güreşçi, nerede yiğit, avcı, gücü kuvveti yerinde çiftçi ne kadar genç varsa işi gücü bıraktılar, çeteleşmeye başladılar. Önce canımızı sonra malımızı koruyalım, iş bize düştü dedik. Bir duyarız köy yakarlar, bir duyarız talan ederler. Malımızı mı korusak, canımızı mı... Bozuldu düzen, tadımız kalmadı. O günlerde, bir gece, benim çobanı uyku tutmamış, çıkmış dere boyu yürümüş, sevdalısının evine doğru. Köpek havlamasın diye uzakta bir taşın üstüne oturmuş hayal kurmuş. Karanlığın sessizliğinde, az uzaktan ayak patırtısı ve sesler duymuş yavaştan. Yatmış yere görünmesin diye. Sevdalısının evlerinin arkasındaki otluktan gelmiş sesler... Hem heyecanlanmış, hem korkmuş. Can korkusu taşıyorduk artık. Evin arkasında, birkaç yerden otları tutuşturmuş kaçmış çete. Çete uzaklaşır uzaklaşmaz koşmuş sevdalısının evine doğru Ahmet... Köpekler havlamayı başlayınca evin lambaları da yanmış bir bir. Evden çıkanlar köpeğin havladığı yana gelmiş. Kızın kardaşlarından biri bizim Ahmet'i görünce sarılmış boğazına. Ötekiler de arkasından... Benim çoban işaret etmiş merayı. O anda yeni tutuşan otları ve dumanları gören koşmuş meraya. Nara, şamata, köylüler kalkmış ayağa. Zaten huzursuz herkes, büyük kalabalıkla söndürmüşler yanmakta olan otları... Ahmet de onlarla beraber. Sonra dönmüşler gece vakti evlerine. Çobanı bırakmamışlar, teşekkür etmişler, özür dilemişler.

“Kusura bakma be Çoban, ne olduğunu bilemedik. Gece vakti huzur mu kaldı epimizde?”

“Uykum kaçmıştı, dolaşırdım, gördüm uzaktan gölgelerini. İyi ki de gördüm, rastladım. Sıcak yaz ayında tutuştu mu, alır başını giderdi alevler...”

Kocaman bir çıkın hazırlamışlar, vermişler çobanın eline. İçi yiyecek dolu. Ekmek, ceviz, peksimet, peynir, pekmez... Allah ne verdiyse... Çoban Ahmet biraz kırgın, biraz kızgın;

“Olmaz ağalar yanlış yaparsınız, istemem böyle bir şey. Siz olsanız aynı şeyi yapmaz mıydınız...?”

“Elbette yapardık be çoban... Lakin bu hediyemizi de sen kabul et.” Daha fazla ısrar edersem, ayıp olur diye düşünmüş Ahmet, almış çıkını eline, çıkmış kapıdan;

“Öyle olsun bakalım Ağalar... Hakkınızı helal edin. Allah kazadan, şerden korusun, kalın sağlıcakla...”

Bizim Çoban helalleşip kapıdan çıkar, ayakkabılarını giyer, erzak çıkını elinde dereye doğru kulübesine yürür gider. Velakin ayakkabılarının içinde parmakların ucuna takılan şeyleri hemen fark eder, biraz uzaklaşınca ayağından çıkarır içine bakar. İçinde gene gül vardır. Oracıkta alır güllerini eline, ayakkabılarını giyer tekrar. Güller mektup olmuştu bu sevdalılara.

“Sözden söze değildi bizim mektuplarımız. Gönülden gönüle, gül yapraklarıyla yazılıydı. Kokladım, kokladım bastırdım yüreğime. O ufak, gariban evime girer girmez gül yapraklarını koydum kırık dökük bir tasın içine. Gül tasımı da yastığımın başucuna koydum. Yüreğim yalnız değildi artık. Aldım yine kavalımı duyurdum feryadımı uzaklara” diye anlatırdı garibanım.

Sali Dede, arada çayını yudumlarken acelesi olmadan anlatıyordu çobanın sevdasını.

“Sonraki günlerden bir gün, çobanıma seçtirdim on koyununu. Yüzü güldü fakirimin. Sürüden kolay seçilsinler diye ko-

yunlarının sırtına kırmızı boya ile işaret koydu. Anlattığına göre karşı köye gittikçe selamlaşmışlar Ceylan'ın Kardaşlarıyla. Ceylan da yolunu bekler olmuş sık sık. Çok geçmedi köylü duydu, Ceylan Kızla çoban Ahmet'in sevdasını... Bilirsiniz bizde iki yavuklu birbirlerini görmek için pınar başında bekler. Başka yolu yoktu görüşmenin. Kız suya gider, sevdalısı yolunu gözler, bakışır, eyecanlanırlar ama konuşamazlardı.

Çobanım Ahmet, kızı yalnız bulmuş bir gün, sarıvermiş göğsünün üstüne, kucaklamış sıkı sıkı. Koklamış yemenisini, saçını. Ceylan da almış Ahmet'inin kokusunu. Toparlanmış kaçmış, korkmuş heyecandan. Köylü duyar da kızın kardaşları duymaz mı olanları. Duymuşlar elbet. Birileri duyurmuş en büyük Ağabeyine. Ağabeyi Necip'in kafası olmuş mu allak bulak... Eve gelmiş, almış bitanecik kardeşi Ceylan'ı karşısına. Anasını da çağırmış yanına. Ceylan Kız anlamış var bir durum... Korkmuş, ürkmüş, sokulmuş anasının kollarına. Necip öfke dolu bağırarak Ceylanın yüzüne yüzüne;

“Ceylan, anlat bakalım şimdi olanları? Anlat... Anam duysun... Yakıştırdın mı kendine? Ana, bunun Çobanla ne işi olur? der demez, anası feryat etmiş;

“Hiyy... Bre kızım aklın mı yok, ne yaptın sen? Baban duyarsa, kardaşların da duyacak, biricik kardaşım demezler, saçlarını yolarlar verirler eline. Kapıya da çıkamazsın, pencereye de.”

“Ana sahip ol bu kıza, daha fazlasını duymayayım, ele güne karşı. O çobanla da başımı derde sokmayın, kırarım bacaklarını” diyen Necip çıkar gider...

“Aman mari kızım, kurbanın olayım, yapma bir yanlışlık. Çoban kim, sen kim? Davul bile dengi dengine demişler. O çoban da bir başına, kimsesiz, kardaşların yedi kişi, yakarlar canını çobanın. Sebep olmayasın derim...”

Anasını sessizce dinleyen Ceylan irkilir birden;

“Ana deme öyle... Çoban Çoban dersiniz... Çoban insan değil mi, onun yüreği yok mu? Kendi fakir ama insan değil mi? İkimiz de köylüyüz... Farkımız fakirlik olsa ne olacak?”

“Aman mariii, kız dillendi. Te bunları anlatırsın babana dur sen. Necip’in karşısında kaçacak yer aradın. Mari çoban kendi karnını doyuramaz, sana nasıl bakacak ?”

Ceylan cevap veremedi. Anasına söylense ne olacaktı, sustu. Bakışına hüznün çöktü. Nakışını aldı eline, sığındı motiflerine... İlk aklına düşen, sevdalısını incitirlerse, ne yapardı?.. Yüreğine acı saplandı birden. Mutfağa doğru giden anasının ardından seslendi;

“Anaa!..”

Anası duydu ama cevap vermedi. Ceylan Anasının duyduğunu biliyordu, seslendi kırık bir sesle.

“Ona kötülük yapmasınlar.”

“Ah, ah be kızım ah...”

“Kurbanın olayım anam.”

Necip evden çıkar çıkmaz çobanı bulmak için kırları dolaştı. Bulamadı döndü öfkeyle. Nasıl olsa akşam kulübesine döncek diye düşündü. Babasına ve kardeşlerine söylemedi. Dallanıp budaklanmasını istemiyordu. Akşam zamanı eve geldi ye-

mek yedi, anasına da kimseye söylememesi için tembihte bulundu. Ceylan'ın yüzüne bakmadı. Ceylan'ın tasası, Necip değil, sevdalıydı. Tahmin ediyordu ağabeyi gidip bulurdu onu. Necip yemeğini yer yemez çıktı evden, yürüdü geçti dereyi, karşı tarafta ki küçük kulübeyi buldu. Onu seven kocaman bekçi köpeği de beraber geliyordu yanında. Kulübenin kapısı açıktı ve cılız bir lamba ışığı vardı içerde. Kapıya vurarak seslendi Necip:

“Çoban... Eyytt çobaan...”

Çoban içerde yoktu, kulübenin karşısında bir ağacın gövdesine yaslanmış oturuyordu. Necip görmedi çobanı ama; çoban onu uzaktan beri görüyordu. Oturduğu yerden kalktı;

“Buyur Necip ağa buradayım, Hayırdır bu saatte?”

Necip döndü, baktı yüzüne dik dik, bağırdı:

“Çoban beni iyi dinle... Bir daha geçmeyesin bizim tarafı. Bir daha adım atmayasın o tarafa... Anladın mı ne dediğimi?”

“Anladım Necip, anladım ne dediğini. Boynumuz kıldan ince Necip Bey. Siz Bey biz Çoban... Haddimizi biliriz. Kaderi rüzgâr kovalarsa, kader sürüklenir durur. Rüzgarın önüne düşmeye görsün. Gönlünüzü ferah tutun.”

“Çoban ne diyorsun sen?”

Necip sinirlendi, bağırdı gözdağı vermek için üzerine yürüdü...

“Ne diyeyim Necip Bey, haddimize mi. Davul dengi dengine; bilmez miyim?”

Çobanın köpeği de sahibinin huzursuzluğundan rahatsız olmaya, bunu hırıltılarıyla belli etmeye başladı. Necip parmağını çobanın gözüne sokarcasına uzattı ve bağırdı:

“Bir daha geçme o tarafa, görmeyeyim” dedi ve gitti.”

Ceylan evde mutsuz. Tahmin ediyordu bir şeyler olacak. Ve geç vakte kadar kaval sesini bekledi. Ama, kaval o gece çalmadı. Sonraki gece de çalmadı. Pınar başına da gitti boşuna bekledi. “kötü bir şey olmamıştır inşallah” diye dualar ediyordu. Yüreği daraldıkça daraldı. Başına ağrılar girdi, yemek yemez oldu. Anası da kızına üzülyordu. Diğer tarafta Çoban’ın durumu daha mı iyiydi? Değildi tabi. Dikine gitmenin faydası olmaz, daha kötü olurdu.

Sali Dede dinleyenleri fazla bekletmeden, anlatmasına devam etti.

“Bir akşam, yine kulübesine uğramıştım, oturduk dere kıyısına, hava da güzel serindi. Kuş ötüşleri, derenin şırıltısı, gecenin rengini güzelleştiriyordu. Bizim çoban ise yüzü kara, mutsuz duruyordu. Döktü içini anlattı. Anlattıkça anlattı. Ee ben de, dinledikçe üzüldüm, tasalandım. Sonunda dayanamadım, kalktım yerimden kıyıda duran kavalı kaptım elime, tuttum çobanı yakasından kaldırdım “yürü” dedim. Sürükledim oturttum bir yüksek yere, verdim eline kavalını. Öfkeyle;

“Çal, Çoban çal” dedim.

Çoban’ım önce düşündü, kavalına baktı, aldı eline, sonra nefesledi yavaştan. Kaç günün birikmiş özlemini, çaldıkça çaldı... Çaldı gecenin karanlık ahengine uyan perdeden. Çok uzun sürmedi, Ceylan’ın camında lambasının kısık ışığı göründü.

Ceylan ilk defa ağlıyordu. Ahmet’in yüreğinden gelen ses, gecenin hafif esintisine karışıp, gökyüzüne ulaştı, yıldızları topladı, sevdâ notalarıyla Ceylan’ın yüreğine ulaştı. Kaç günün birikmiş özlemini gözyaşlarıyla dışarı döküyordu Ceylan. Niha-

yet Çoban, bitirdi nefesini, sustu kavalı. Ceylan'ın da lambasının ışığı söndü, karanlığa büründü evi.

“Ağlatacaktın be çocuk beni. Nefesine sağlık. Bak evlat her gece olmasa bile çal bu kavalını, boş bırakma sevdalını. Başın dara düşerse bul beni. Hayde ben gideyim yat uyu sen de. Yüreğini ferah tutasın.”

Sali Dede, Ceylan'la Çoban'ın sevdasını sığdıramamıştı bir güne. Zor geçen o günlerin anıları sığar mıydı bir güne? Dinleyenler de kahvehanenin bahçesindeki ceviz ağacının altını boş bırakmıyordu.

Sali Dedenin anlatacaklarını kaçırmamak için koşardık yanına. Ben de en çok merak edenlerden ve o sohbetlerden eksik olmayanlardan biriydim. Kimi zaman annemden bir bakraç ayran alırdım, birkaç da bardak, giderdim elbiseci dükkanımızı. Sali dede ve arkadaşlarının toplandığını gördüğüm an, ayranımı ve bardaklarımı götürüp koyardım masaya. Yaz sıcağında nasıl memnun olurlardı. Babam da mutlu olurdu bu ikramımdan; “Hay yaşayasın be kızım, eline sağlık” derdi. Bardaklara konan köpüklü, tadı yerinde, mis gibi ayranı ellerine alıp yudumlayarak ve sindire sindire içen de olurdu, bir kaldırıpta sonuna kadar içip bir “ohh” çeken de... Ayran bu ya; illa ki dudaklara ve bıyıklara bulaşır, cepten çıkarılan mendille dudaklar ve bıyıklar silinirdi. Kimi dede mendilini çıkardığı gibi tekrar cebine koyar, kimi iyi kötü katlayarak koyardı.

Sali dede baktı yine toplanıyorlar etrafına, sordu arkadaşlarına;

“Eee kim anlatacak bu gün?”

“Yok be arkadaş sen bitir bakalım önce şu anlatacaklarını. Sırası gelince biz de atarız ortaya bildiklerimizi.”

“Anlatayım anlatmasına da, kimi zaman fena olurum anlattıkça. Koyunlarımı hiç unutamam bre. Kardaşımın da hali aklıma geldikçe başımın derisini soyarlar sanki.”

Gençlerden biri merakla sordu;

“Dede, Çoban ne yaptı be dede, onu anlatsana?”

“Ah be evlat, taşamız sadece pınar başındaki sevdalımız değildi ki. Bir gece geldi yine Gavur çeteleri, kalabalıktı. Bastı merayı, koyunları gece vakti darmadağın etti. Yunan askerleri kol gezerdi. Düşman oldular bize. “Gidin, bu toprakları siz kaybettiniz, siz artık buralarda kalamazsınız, savaşı biz kazandık” dediler. “Osmanlı kaybetti” dediler. Dedikleri doğru çıktı, Osmanlı dağılmıştı, bize sahip çıkamadı. Sadece Osmanlı mı, tüm ülkeler darmadağın olmuştu. Kendimizi düşmana karşı koruyabilmek için kendi başımızın çaresine bakmak zorunda kalmıştık. Erkekler guruplar halinde nöbet tutar vuruşurduk, dövüşürdük. Sadece biz mi? Yunan’lar, Bulgar’lar çete halinde gezerler, ya yol keserler, ya köy basarlardı. Kimin gücü kime yeterse. Acımadan, haince. Can kaybı bir yandan, kadınıımızı, kızınıımızı kötü-lüklerden koruyabilmek için canınıımızı koymuştuk ortaya. Evimizi ocağımızı bırakmayız derken, kaçacak yerler aramaya başladık. Asker savaşı başkaydı, ama bu halkın halka karşı savaşı olmuştu.

Onların silahı vardı, bizim silahlarımızı eziyetle, zulümle ellerimizden alırlardı. Eh varın siz düşünün, Çoban ne yapsın tek başına? Çobanıma dedim tek başına çatışmaya girmeyesin, kendini koruyasın. Bir gün yine koştı yetişti haber ulaştırdı bana,

köylüler kalkıştık ayağa. Elimize ne geçirdikse aldık koştuk bağıra çağıra. Eh biz gidinceye kadar dağılmış koyunlarım. Korkmuşlar meleşirler. Biz çağırdık koyunlarımızı, sesimizi duyurduk onlara, Çoban da kavalıyla toplamaya çalıştı. Topladık da almışlar içinden bir iki koyunumu. Rahat vermedi ki baş belası çeteler. Bir hafta sonra gene gelmişler. Çoban canını kurtarmak için kaçmış oradan, koşarak bana geldi, soluk soluğa çaldı kapımı. Kapı kırılacak sandım;

“Yetişin, yetişin yine geldiler, demekten başka bir şey gelmezdi elinden. Köylü yine ayağa kalkıştı, nara şamata elimize ne geçirdiysek koşuştuk. Silahsız savaş olur mu? Bir baktık karşı köydekiler de yetişmiş silahlar patlıyor. Girdik kavgaya, koyunlar gene dağıldı ama bu sefer alamadılar. Kendilerinden bir kişiyi kurban verdiler, kaçtılar. Ölülerini bile alamadılar, bize kaldı adamın ölüsü. Bizden de bir yaralı vardı ama yarası fazla değildi. Bir kurşun omzundan, biri de bacağından girmişti. Bak tım yara alan bizim Ceylan’ın yaşı küçük kardaşı Ramis değil mi? Çektik kulübeye, yara sıcakken yaktık ateşi, ısıttık bir su, kendi usulümüze göre çıkardık bacağına ki kurşunu. Omuzunda kurşun yoktu Allahtan, ucuz kurtuldu. Benim Çoban yaranın üzerini temizledi, biraz bal sürdü, üzerine da bal mumu sürdü, sardı yarayı. Bir koca tas sıcak suya da bir kaşık bal karıstırdı ezdi, içirdi yaralıya sıcak sıcak.

“Hayde geçmiş olsun, uyu şimdi dedik.”

Kardaşının biri düşündü kendi kendine;

“Bu gece burada kalsın götürmeyelim, yarın gelir alırsın. Anama babama anlatırız burada böyle uyusun, yarın götürürüz.” dedi. Diğer kardaşı ise “merak ederler korkarlar” dediyse de ötekisi;

“Götüremeyiz, inanmazlarsa getirir gösteririz rahat etsinler, fazla kalmayalım gıdclim merak etmişlerdir zaten” diyordu.

Büyük kardaşı Necip yoktu ortalarda. Duydum sonra, o gece köyde de değilmiş. Yaralımızla işimiz bitince, çeteden ölen kişiyi kaldırdık ortadan. Sabah erkenden, gün ışıırken uyandım, bir kaç köylü de kalkmış gelmiş, toplandık kendi aramızda, önce bize kalan ölüyü yıkadık, sonra götürdük gömdük bir ağacın altına. Allah taksiratını affetsin dedik vazifemizi yaptık, bıraktık oraya.

Sonra doğru Çoba’nın kulübesine gittim. Bakayım ne yaptılar akşamdan beri dedim. Çoban yapmış bir sütlü tarhana çorbası, koymuş tasa, Ramis’le içerler. Beni görünce bir kaşık da bana verdiler, oturdum ben de çorba tenceresinin başına. Aman be yahu o bizim sütlü tarhana çorbası ne kaa tatlı gelirdi bana. İçtikçe içesim gelirdi. Ne kaa içsem doyamazdım o çorbaya. Biz sofradan kalkmadan geldi mi bizim yaralı misafirin kardaşları ile anası babası. Aldık fakir kulübemize “Buyurun soframıza” dedik. Yaralıyı iyi gördüler, “Allah bağışladı evladımızı bize” dedi. Sevindiler, şükür ettiler, sarılıp kucakladılar evlatlarını. Çobanı da kucakladı teşekkür ettiler. Ramis iştahla çorbasını kaşıkladı bitirdi. Akşamkinden daha iyiydi, kardaşları koltuğuna girdi ayağa kaldırdı, kucakladılar götürdüler evine. Ramis de kapıdan çıkarken tekrar teşekkür etti sarıldı Çoban’a.

“Hakkını helal et kardaş” dedi.

“Eee o gecedan sonra Ceylan’ın kardaşı Ramis, iyileştikçe çobanın kulübesine laflamaya gelir oldu. Arkadaş oldular. Necip, olan biteni söylemedi ailesine ama, Ceylan’a da gözdağı vermekten geri kalmıyordu. Öte yanda Ceylan belki bir haber alırım, çoban Ahmet’in adını duyarım umuduyla Necip’ten ka-

ıp Ramis’e daha yakın olmaya çalışıyordu. Akşamları yatmadan önce uzaktan gelen kaval sesi onu heyecanlandırıyor ve yaşama sevinci veriyordu. Nasıl da güzel şeyler anlatırdı, nasıl da yüreğine dokunurdu o kaval. Her günün akşamını bekler olmuştu Ceylan. Kimi zaman heyecanlanır uçar giderdi kuşlar gibi sevdalısının kollarına, kimi zaman hüzünlenir hasret duyardı, uzaktan çaresizce...

Bir akşam kısa çaldı kaval, sanki yarıda kalmıştı. Merak etmişti Ceylan, gece uyuyamadı. Sabahı ve ertesı geceyi bekledi. O akşam kaval hiç çalmadı. Kavalın sesi gelmedi ıssız karanlıkların iinden. “Keşke kaçıp gidebilsem, bir kerecik daha kucaklayıverse, yazmamdan, saçımdan yine koklasa, nefesini duysam. Sadece bakıp gelebilsem o bile yeter” dedi. Yıldızlarla konuştu, hasreti kara bulutlara karıştı, dolaştı, yüreğine sıkıntılar kt. Gece uyuyamadı yorgun düştü. Erken kalktı, Ramis’in kalkmasını bekledi. Yardım isteyecek, ama nasıl isteyecekti?

Ramis kalktı nihayet, elini yüzünü yıkadı. Sabah kahvaltısına ailece kalabalık oturdular. Evin iini mis gibi soğanlı, salçalı, tarhana orbasının kokusu sarmıştı. İştahla bolca çorbalarını içtiler. Kimi acele çıktı kapıdan, kimi eni konu. Ceylan yerinde duramazken Ramis de çıkmaya hazırlandı. Ceylan telaşlandı, Ramis’i drtkledi kaş göz işareti yaptı. Ramis, bir Ceylana baktı anlayamadı, bir etrafındakilere baktı. Ceylan abucacık kapıdan ıktı Ramis’in ayakkabılarını uzak yere koydu Ramis’i ittiriverdi içeriye doğru, kapattı kapıyı. ekti annesinin gremiyeceği yere.

“Ramis bak ne diyeceğim sana.”

Ramis kardeşinin yüzüne bakıyordu ne olduğunu anlamaya çalışıyordu.

“Hani sen ‘çok güzel bir kız var, adı Pembe’ diyordun ya?”

“E ne olmuş Pembe’ye sabah sabah?”

“Yok bişey olmamış da, hani sen çıkmadan söyleyeyim dedim, seni sorarmış duydum. Bu gün onlara gideceğim, selamını götüreyim mi?”

Ramis önce düşündü, sonra baktı Ceylan’ın yüzüne, Ceylan arkasından ekledi çabuk çabuk;

“Çoban Ahmet de görünmüyormuş bugünlerde, merak ediyorlarmış. Sana iyi bakmıştı, arkadaşsınız uğrayıver istersen.”

Ramis söyleyecek bir şey bulamadı, Ceylan’ın yüzüne baktı, umursamadı da açtı kapıyı giydi ayakkabılarını çıktı gitti. Ceylan sıkıntısını atamadı. Ne yaptığını da, ne yapacağını da bilemedi. Ramis’in günlük tarla işi bittikten sonra akşama doğru eve gelirken Çobana uğramak için yolunu değiştirdi. Çobanın kulübesinin kapısı aralık duruyordu. Seslenerek kapıyı hafifçe iteledi.

“Çoban evde misin?”

Çoban kısık bir sesle; “Buradayım gel” dedi.

Ramis aralık kapıyı iteleyerek açtı, Çoban yer yatağında yatıyordu. Merakla yaklaştı, “bu saatte nereden yataktasın, neyin var” deyip, hasta olacağı aklından geçti, elini anlına koydu, ateşine baktı. Çoban arkadaşı fena hastaydı ve ateşliydi. Gözleri kızarmış, sesi de kısılmıştı, gariban yataklardaydı. Ramis arkadaşının terli yüzünü sildi ferahlattı.

“Sana evden ilaç getireyim, anam bir çorbâ yapar onu da yedireyim sana, gelirim birazdan” dedi çıktı oradan.

Eve gelen Ramis duvar aralığındaki dolaptan annesinin kurutmuş olduğu her derde deva dediği otlardan bir tutam aldı, koydu bir tasın içine. Bir yandan anasına anlatıyordu;

“Ana, bizim Çoban hasta beya, ateşli yatıyor gariban, varsa az çorba koy da götüreyim.”

Ceylan duydu ve aldı Ahmet’inin haberini. Diyemedi bir şeycikler. Kıpırdayamadı olduğu yerde kaldı. Demek kavalının sesini ondan duyamamıştı. Ramis, anasının ısıttığı sıcak çorba tasını, sardı bir beze çıktı evden. Ramis’in anası seve seve çorba gönderirdi Çoban’a. Biricik oğlu Ramis’i yaralıyken Çoban bakmamış mıydı ona? Yarın da verirdi Çoban’a çorba, öbür gün de verirdi. Ramis kulübeye gittiğinde Sali Dayı da kulübedeydi, beraber baktılar gencecik Çoban’a. Bir hafta sonra kendine gelen Çoban Ahmet yine kavalını aldı eline. Sevdiceğini özlemişti, biliyordu ki sevdiceği de onu özlemişti. Kavalını bütün özlemiy-le çalarken ne olurdu ki sevdiceği bir gün çıkıp gelirse. Mavi gözleriyle, pembe yanaklarıyla, incecik boyu ile karşısında görürseydi, ne olurdu? Ceylan’ını kucağına alırsa de hiç bırakmasa. Saçlarını, yazmasını, yüzünü koklasa, koklasa da öpse, ne olurdu? Suları akan dere boyunca yürüseler, uzaklara uçup gitselerdi, ne olurdu? Ahmet kavalının sesiyle işte oralardaydı, sevdiceğiyle gitmişti düşlediği yerlere. Ceylan duydu Çoban’ın sesini. Neşesi yerine geldi, heyecanlandı. Derenin suları şırılda-dı, rüzgar serin serin esti. Dualar etti Ceylan; Ne olurdu ki Ramis’e rahat rahat Ahmet’ini sorabilse. Ramis’e de Pembe’yi anlatabilse.

Babası biricik kızını Ceylan’ını, nazlıca güzel kızını pek severdi ve düşküdü ona. İncinmesine kırılmasına gönlü razı olmazdı, korurdu her şeyden. Ceylan da babasına düşküdü,

sevildiğini bilirdi. Annesinin de yüreği yufkaydı biricik kızına karşı. Ama Ceylan açamıyordu derdini hiç birine. Açmak bir yana, belli bile edemiyor saklamaya çalışıyordu. Bir de Necip ağabey'i üstüne üstüne geliyordu. Heyecan, korku, seveda, hasret, bunalmaya başlamıştı Ceylan. Bunun sonu ne olacaktı... Arkadaşları dere boyuna gidiyorlardı ama, Ceylan'a yasak oldu.

“Ayaklarını kırım görürsem.”

Bunlar yetmiyormuş gibi sürekli kötü haberler geliyordu köye. Komşu köyü yine Rum çeteler basmışlar. Yakıp yıkıp kaçmışlar. Karşılıklı ölenler olmuş. Tedbirli olmak lazım diyen köylüler toplanıp gece tetikte beklemeye başlamışlardı. Baskınlar sıklaşmıştı. Geceleri rahat uyku yoktu artık. Her saat nöbetleydiler ama bir gece yine, çağırışlarla bağırışlarla uyandılar. Mal mülk bir yana can korkusu sarmıştı insanları. Evin yedi kardeşin yedisi de fırladı gitti köyün girişine. Erkekler meydana koşarken kadınlar evlerinin kapılarını, pencerelerini kapattılar. Köyün girişinde çeteyi sıkıştırmaya çalışırken çeteden iki hain ayrılıp kargaşadan faydalanarak en yakın eve girdiler, genç ve ilk bebeğine hamile olan gencecik Asibe'yi (Hasibe'yi) kaçırdılar. Kalabalıkta köylünün biri fark etti düştü peşlerine, onu da vurdular, serdiler yere. Vurulan köylü ise Ceylan'ın yedi kardeşinden biri Osman'dı. Başka kimseler de fark etmemişti Hasibe'nin kaçırılışını. Olay dağıldı bitti, yaralanan da oldu ölen de. Asibe'nin evinden yükselen sesleri fark ettikleri zaman çetenin peşine düştüler ama kızı kaçırılanları gece bulamadılar. Gün ışıırken, sabaha karşı bir çalılıkta Asibe'nin ölüsünü buldular. Perişan etmişler gencecik Asibe'yi. Arkasından ağıtlar yakıldı. Babası ve genç kocası perişan oldular. Yaşadıkları acı olaylar, burunlarından getirmişti hayatlarını. Ya anacığı... Daha beter

perişan oldu. Dayanamadı su gibi duru, beyaz tenli tazecik yavrusuna. Yüreklere dağlandı, feryatlar yükseldi. Kiminin dal gibi fidanları, kiminin tazecik kız evlatları. Bu acıları biz haketmemiştik.

Çeteye karşılık çeteler kuruldu. Ceylan'ın yedi kardeşinden ikisi gönüllü çetelere katıldı. Arada evlerine uğrayıp yiyecek alıp çeteye götürüyorlardı. Ama nereye ve neredeler yerleri belli değildi. Ceylan'ın da evinde yas uzun sürdü. Kavalın da sesi kısılmıştı artık. O kalabalık ailenin neşesi kalmamıştı. Evin babası “Osman'ım, Yiğidim” dedikçe ciğeri parçalanıyordu. Birkaç yaş ihtiyarlamıştı. Annesi, alnının üzerine yazmasını çatkı yaptı bağladı. Çatkısıyla gezer olmuştu. Ölen evlatlarına mı yansınlar, çeteye katılan evlatlarına mı. Köyde her ailede bir yas, bir korku vardı.

Ailenin en büyük oğlu Necip evlenmeliydi artık. Vakti gelmişti. Evin en büyüğü olarak yuvasını kurmalı, bundan sonra ailesinin başına geçmeliydi. Köy küçük, herkes birbirini tanıyordu. Necip'in annesi Raziye'nin aklında evvelden beri bir kız vardı. Öte mahalleden, Rıza'nın büyük kızı Esma uygundu. Anası Ayriye de iyi bir insandı, konuşmuşlardı da bir gün kendi aralarında. “Kısmet” demişler bitirmişlerdi o gün konuşmalarını. Raziye ana açtı düşüncesini oğlu Necip'le Kocası Salim'e. Beraber uygun gördüler, karar verdiler, Necip'in “siz uygun gördüyseniz” sözünden sonra kızı istemeye gitmek için haber saldılar kızın evine. Ceylan kız sevinmişti bu habere. Kendisine arkadaş geliyordu artık. Ama onun en iyi arkadaşı hep Ramis olmuştu. Erkek kardeşlerin en küçüğü Ramis, Ceylanın bir yaş farkıyla büyüğü idi. Bir de derdini açabilse, ‘Ahmet’imi özlüyorum ben Çoban’ı seviyorum’ diyebilse. Necip'in tembihiyle

anasının gözü Ceylan'ın üstünden eksik olmuyordu. “Dere bo-
yuna doğru gidebilsem, yakından bir kerecik görebilsem” haya-
lini kuruyordu.

Aynı avlu içine, Necip için iki odalı kullanımı iyi bir evcik yapıldı. Badanası oldu, çerçevesi çakıldı. İçlerindeki buruklukla adetlerini yerine getirip, kırmızı gelinliğiyle, kırmızı duvağıyla Esmâ kızı gelin olarak getirdiler evlerine. Arkadan gelen kardeş-
lere yaş sırasına göre kızlar bulunup aileyi genişletmeye başladı-
lar. Bağ, bahçe işlerini beraber yaptı düzene koydular. Çete ve savaş haberleri, ardı arkası kesilmeden gelmekteydi. Birbirlerine ne kadar kenetlenseler de korku bitmiyordu. Akşamları erken-
den herkes evlerine toplanıyor, erkekler nöbette oluyordu. Huzur ise hiç kalmamıştı.

Yaşamak zordu artık onlar için, ama kalplerde aşk da var-
dı. Öğlen üzeriydi, Ceylan'ın anacığı o gün mis gibi kuskus pi-
lavını pişirmiş de yeni çıkarmıştı ocaktaki kırmızı küllü ateşten. Mis gibi tereyağ, tavada kızartılmış, kuskusun üzerinde gezdi-
rilmiş karıştırılmıştı tahta kaşıkla. Hani, anacığı da güzel yapardı bu pilavı. Karıştırdıkça kaşığın üzerinden tane tane kayıyordu kuskus. Ceylan mis gibi tereyağ kokusunu alınca acıktığını his-
setti, ardından da, anacığı seslendi ocak başından;

“Kızım, kur sofrayı da karnımızı doyuralım.

Ceylan elinde ki nakışını bıraktı koydu yanı başına, kalktı bir solukta. Bir kenarda duvara dayalı yuvarlak ve iki ayaklı tahta sofrayı aldı eline. Tahta sofranın ayaklarına sıkıştırdıkları örtüyü önce serdi yere ve sofrayı koydu üzerine. Raftan aldığı bir tasla ayran küpünün başına geçti kapağını açtı, daldırdı ayra-
na, bir tas köpüklü ayranı ve arkasından kaşıkları koydu sofraya. Aceleyle kenarları kırıktı bakır sahanda pekmez de getirdi sof-

raya. Bez örtüleri arasından kocaman bir parça ekmek kopardı geldi. Anası kuskus tenceresini sofranın orta yerine koydu ve açtı kapağını.

Anne kız, iştahla yemeklerini yediler ve topladılar sofralarını. Anne başının örtüsünü aldı başına dudaklarında mırıldandığı dualarıyla, yan bahçede ki eltisine laflamaya geçti. Ceylan yine nakışının başına geçti. Ama pek keyfi yoktu. Yüreğindeki sıkıntı düğüm düğüm oluyordu. Dalıp gitmişti sevgilisinin hayallerine. Doluya koydu almadı, boşa koydu dolmadı. Anası da komşuya geçivermişti de Ceylan tek başına kalmıştı. İçi sıkıldı birden, elindeki nakışını bırakıverdi yanı başına da, bir “ahh” çekti yürekten. Gelen Ramis’i dalgınlıkla duymamıştı ve görmemişti. Ramis’in sesiyle irkildi.

“Ne var beyaa, ne oldu da ah çekersin?”

Ceylan, küçük perdeli penceresinin önündeki oturduğu se-
dirde kıpırdamadan baktı kaldı önce Ramis’e. Uzun uzun yüzü-
ne baktı, sonra gözleri doldu, aktı akacak yaşları.

Ramis merak etti... “Hayırdır inşallah?”

“Ramis sana bir şey deyecem. Çoktandır deyecem da de-
yemedim. Dersem bana kızma. İstersen olmaz de ama kızma,
darılma da. Senden başka kimseye deyemem ben bunu. Sen
şimdi bana kardaşım olarak yardım et... Ben ne yapayım?”

Ramis oturdu sedire, baktı Ceylan’ın ürkek haline.

“De bakalım ne desen. Dinlerim seni.”

“Ramis kardaşım; ben birini sevdim... Deyemem kimselere.”

Ramis baktı kaldı Ceylan’ın yüzüne...

“Anamın aberi var mı?”

“Var olmasına var da!.. Necip Ağabeyimin de haberi oldu, duymuş birilerinden. Bana çok kızdı hiç yüz vermedi. Anam da onun sözünden çıkamadı. Evden çıkmama bile razı değil Necip.”

“Kim bu? Kime istedin?”

“Karşı taraftaki Çobana.”

Ramis irkildi sert bir şekilde döndü Ceylana, baktı yüzüne dik dik.

“Ahmet... Çoban Ahmet... Çoban?”

Ceylan nefes alamadı, yutkundu, gözlerini açtı mavi mavi baktı kaldı Ramisin yüzüne. Ramis iyi bir insandı, gözleri de öyle iyi bakıyordu. Biricik kızkardeşiydi o. İki kardeş çaresiz baktılar öylece. Ceylan kardeşine sarılıp ağlamak istiyordu, onu da yapamadı. İyi ki Ramis vardı.

“Çobanın aberi var mı, biliyor mu?”

Ceylan yine cevap veremedi, başını salladı ‘evet’ anlamında. Gözlerini kırpmadan ıslak kirpiklerinin arasından Ramis’e bakıyordu. Dokunsalar o gözlerden sağanak gibi yağmurlar boşanacaktı.

“Ne olacak şimdi Ceylan?”

Ceylan elinin tersiyle sildi gözünün yaşını, çekti burnunu. Diyemedi hiçbir söz. Ramis kızmadı, kızamadı, o da söyleyemedi bir söz. Kalktı giydi ayakkabılarını tekrar çıktı evden. Do-laştı biraz, Çobana da gidemedi bu sefer. Epey günler de uğrayamadı. Bir çare de bulamadı. Sonunda bir akşamüzeri gitti çal-

dı çobanın kulübesinin kapısını. Ahmet merak etmişti ama sormadı bekledi kendi desin diye. Ramis yüzüne bakmıyordu ve sıkıntılı olduğu belli oluyordu. İkisi de oturdu sessiz. Sonunda Ramis oban'ın yüzüne bakmadan sordu soracağını.

“oban; sen Ceylan'ı Ceylan da seni sever, gönöl verdi-niz, öyle mi?”

oban sustu sessiz kaldı. Anladı uğramamasının sebebini. Ramis tekrar sordu;

–“Ne zaman oldu bu, yeni mi, eski mi?”

“Yeni değil... Oldu biraz. Bilirim ki ben obanım, Ceylan çok yukarılarda. Ne yaparım, ondan gerilerde dururum. İsterim Ceylan'ı amma; “olmaz” derse, eker giderim kaybolurum. La-kin sevdam büyük, kopamam buradan, ona verecek, bağıslaya-cak varlığım yok. Kocaman yüreğimden, kocaman sevdamdan başka” dedi sustu oban. Ramis de sustu, biraz düşündü, kalktı kapıya doğru giderken, oban seslendi ardından;

“ Ramis bak sana ne göstereceğim şimdi...”

Ramis döndü bekledi olduğu yerde. oban “gel” dedi. Yattığı yerin baş ucundan içinde gül yaprakları olan tası eline aldı gösterdi Ramis'e;

“Buralardan ekip gidecek olursam bunlardan ve kavalım-dan başka yanıma alacağım, beraberimde götüreceğim hiçbir şeyim yok benim. Bunu bilesin yeter. Hani geçen gün bunların ne olduğunu sormuştun bana “dokunma onlara” diye bağırmış-tım, sen de bakmış kalmıştın, anlayamamıştın ne olduğunu. “Bir avuç gül yaprağı bunlar Ramis” dedi ve tası yerine koydu. Ramis tekrar döndü kapıya, çıkıp gitti oradan.

Hikayeyi anlatan bizim kasabamızın mavi gözlü dedesi, Sali Dede, kesti burada anlatacaklarını. Aldı bastonunu eline, taktı kasketini başına. Kalktı yerinden acele etmeden, ağırdan ağırdan doğruldu. Yorulmuştu besbelli.

“Eee bana izin, akşam oldu gideyim ben artık, yarın gene gelirim, ayde bakalım.”

Sali Dede, bastonu önde, ayakları arkada, başında ve bakışında yorgun anılarıyla çıktı kahvenin avlusundan. Hafif öne eğik bedeniyle, evine doğru yürüdü acelesiz. Modeli ve rengi uymasa da ceketini ve pantolonu tertemiz olurdu Sali Dede’nin. Kirlenince yıkanır giydirilirdi. Ütü mü vardı ki ütülü olsun. Kendinin dediği gibi, “ne ütüsü beya, ütüsü mü olurmuş köylü adamın, suya sabuna şükür.”

Yarın yine gelecek Sali Dede kahveye, biz yine etrafında çay bardaklarımızla toplaşacağız. Sali Dede yine anlatacak... Sonra Yusuf Dede, sonra Şahin dede, İbrahim Dede ve kahve avlusundaki ceviz ağacının altında Amcalar, Dayılar...

Yıllar geçtikçe dalına dal ekleyen koca ceviz ağacı, gökyüzünden aldığı havayı temizleyerek, serin esintisiyle, gölgesinde bize yer verirdi. Kana kana, bahar yağmurunu içer, güneşin ışıklarıyla bezenirdi. Mis kokulu minicik cevizini önce saklar yapraklarının arasında, sonra irileştirip sunardı doğaya. Ne sohbetlere, ne anılara şahit olmuştu yıllar boyu. Sorsalar da bir anlatsa. Ama sır vermez susardı. Rüzgarın uğultularına anlatıyordu belki de. Bir yanında, yarı ayakta kalmış bir kerpiç duvar, bir yanında, kimi zaman dağılmış, kimi zaman toparlanmış duran kâhve sandalyeleri onu yalnız bırakmıyorlardı. Kahve önüne

atılmış masa ve sandalyelerle tadı ayırdı onun gölgesindeki sohbetin.

Kahvenin karşı tarafında, küçük meydana bakan, kasabanın dükkanları vardı. Osman Amcanın bakkal dükkanı, karşısında Şahin Aga'nın elbise dükkanı. Nalbur Dede, Tuhafiyeci Amcanın dükkanı. En çok sevdiğimiz de rengarenk kumaşları olan Yusuf Dayı'nın dükkanıydı. Küçük, büyük her dükkan vardı çarşıda.

Kasabamızın, çalışkan insanları günün belli saatlerinde bu cevizin altında dostluklarını sohbetleriyle tatlandırırlardı. Bir de yaşı ilerlemiş, zor yaşamları kendilerine gurur olmuş birkaç sevimli yaşlısı vardı ceviz ağacının gölgesine alışıktı. Sadece yaşlılar değildi o gölgeye gelen gençler de uğrardı bazen. Yaşlıların anılarını dinlemek gençlerin de hoşuna giderdi.

Her sabah ağacın altı süpürülür temizlenir, sandalye masaları düzene sokulur ve gün boyu gölgesine uğrayacaklara hazırlanırdı. Camiden çıkan yaşlılar, akşama doğru dükkanını kapatan esnaf, dedelerin anlattıkları sohbetleri dinlemek isteyen gençler cevizin altında olurdu. Bizim dedelerimizin kendi aralarında şakalaşmaları da güzel olurdu. İnce anlamlı esprili sözcükleri olurdu onların. Hayatın zorluklarında, yoksulluklarında birbiriyle yardımlaşmış, paylaşılmış yaşamları vardı onların. Etrafındaki insanlar da saygısında, ilgisinde kusur etmezlerdi onlara karşı. Son zamanlarda, kasabamıza yeni gelen genç bir öğretmen de katılır olmuştu sohbetlere. Önüne koyardı bir küçük defter, yazardı bazı konuşulanları. Pek merak sarmıştı anılara. Sali Dede, Emre Öğretmen'e sordu bir gün;

“Öğretmen evladım sen nerelisin nereden geldin kasabamıza?”

“Çorum tarafından geldim dede. Benim babam da muhacir o da anlatırdı ama küçük gelmiş pek hatırlayamıyordu, üzülyordu. O da kendi arkadaşlarıyla konuşurdu ve özlemle anlatmaya çalışırdı. Heyecanla anlatmaları dikkatimi çekerti hep. Şimdi tatilde eve gidince sizden dinlediklerimi onlara bir bir anlatacağım.”

“ Onun için mi heves etti yazarsın defterine.”

“Anlattıklarınız tarih dedeciğim, pek de güzel anlatıyorsunuz.”

“Yaa... Tarih olmasına tarih de, yazmakla bitmez be çocuğım, anlatmakla da bitmez... At bakalım tarihini defterinin bir köşesine. Yıl 1918-1924 Urumeli. Daha evveliyatını sorarsan, 600 yıla yakın, topraklarında yaşadığımız Balkanlar. Birinci Dünya Savaşı'yla burnumuzdan geldi, bitmedi eziyetler sürdü gitti. Bir bozulduk ki toparlanamadık. Sen Öğretmensin iyi bilirsin bunları.”

“Tarihlerini bilirim dedecim de, sizin anlattıklarınızı, yaşadıklarınızı dinlemek başka bir tarih, yani o tarihlerin bir başka yüzü.”

Temiz yüzlü, dikkatli ve zeki bakışıyla, samimi, saygılı tavırlarıyla Emre Öğretmen kendini sevdirmişti oradaki insanlara. Merak ettiğini Sali Dede'ye sordu;

“Dede, sizin çobana ne oldu, evlendi mi sevdiği kızla?”

“Kolay mı be evlat? Çeteye katılan kardaşlarının derdine düştüler onlar. Bir gün çıktım köylerine gittim, buldum evde babaları Salim'i, çaldım kapılarını. Misafir ettiler, buyur ettiler

evlerine. Salim ile hemen hemen yaşıttık, hal hatır sorduk birbirimize. Tasalıydık, hepimiz yarınımız ne olacak bilemezdik. Dertleştik biraz karşılıklı;

“Evlatlarının acısını çekersin be Salim” dedim; Yüreğin yaralı. Aslan gibi evlatların var. Bak, büyüt, getir bu güne, ayağını taştan koru, gözün gibi sakın, şimdi şu başımıza gelenlere bak. Benim çocuğum olmadı bilirsin ama bütün çocuklar benim evladımdır. Kardeşlerim var evlat gibi. Ben biraz da niçin geldim bilir misin? Bizleri korumak için gençlerimizi çete yaptık. Dağlarda, kırlarda ne yer, ne içerler? Nerede yatarlar, nerede kalkarlar bilemeyiz. Sefil olmuşlardır. Ben derim ki; koyunlarımdan vereyim, kesin pişirin gönderin yesinler. Lazım oldukça gelin alın. Çobana da söylerim haberi olsun. Aç kalmasınlar, hasta olmasınlar. Hiç düşünmeyin... Helal olsun benden. Kalanlar yetmeyecek mi bana, baksana durumumuza.”

“Allah razı olsun be Sali, bunun için gelmişin ya, verdiğin elinin bereketi olsun, Allah razı olsun.”

“Yarın çoban getirsin bir tane, hazırlayın yapın kavurmasını, pişirin. Uğradıkları zaman koyarsınız torbalarına” dedim, izin istedim gitmek için kalktım ayağa. Salim’le Hanımı uğurladılar beni kapıdan. Dönerken uğradım çobanımın yanına;

“Ahmet, bak şimdi sana ne desem, karşı köyden gelirim, Salim’in yanından” der demez, açtı gözlerini bana, baktı meraklı meraklı, şaşkın şaşkın;

“Bakma bana beya öyle şaşkın şaşkın... Ne umutlandın da baktın, kız mı istedim sanırsın, alık çoban. Yarın bir koyun götüreceksin Salim’in evine. Onlar istedikçe de ver. Benden izin.

Öyle konuştuk, çetede evlatları var, kimseye de demeyesin, durmuyalım”dedim bıraktım çobanı koyunların başında, döndüm evime doğru. Uzaklaşmadan da Çobanıma seslendim;

“Çobaan, alık dediğime bakma isteyecem o kızı sana yakında.”

Kafama koymuştum isteyecektim Ceylan kızı Çobana. Birbirimize güç kuvvet olmanın zamanı değil midir şimdi? Onun da zamanı gelecek, isteyeceğim Allahın izniyle. Beklerim uygun vaktini. Bir gün; Uygun dur dediğimde, yine çalarım Salim’in kapısını dedim.

Düşündüm, taşındım, fazla beklemek de olmayacaktı. Durumlar her gün kötüye gidiyordu. Karar verdiğim bir günün sabahı besmeleyle kalktım, giyindim, aldım abdestimi, yaptım allahıma dualarımı. Kapıdan çıkarken kaldırdım başımı, baktım gökyüzüne, hava da o gün çok güzeldi. İçime derin derin nefesimi çektim, köyümün kokusu ciğerlerime doldu. Kışın kar kokusu, baharın yeşil kokusu, yaz mevsiminin saman, kuru ot kokusu. Güneşin sıcaklığına toz karıştı mı, köyümün kokusu gelir burnuma. O kokuyu hiç unutmam. Halâ da özledikçe sanki duyuyorum o kokuyu. Kızlara doğru bir yürüyesim gelir ki; Çok özlerim, ararım, burnumda tüter beyaa işte...

“Ne diyordum, o gün çıktım evden, dere kenarında merada Çobanı sürüsünün başındaydı, selamlaştık, demedim ona bir şey. Yürüdüm geçtim gittim derenin öbür tarafına. Dolandım çiti, Salim’i kapıda oturmuş güneşlenir buldum. Hatır ve selamdan sonra;

“Kahveni içmeye geldim Salim” dedim. İçeri buyur etti beni. Oturduk karşılıklı... Dertleştik oradan buradan. Kötü gün-

ler yaşıyorduk ve gittikçe de umudumuzu kaybetmeye başlamıştık. Evlatlarımız, kadınlarımız, kızlarımız, hiç kimselerde huzur kalmamıştı, korkar olmuştuk.

“Bu topraklardan gidecekmişiz söylentileri var” dedi Salim.

“Duydum... Kahvede herkesin ağzında dolanır bu haberler. Ne yediğimizin ne gezdiğimizizin tadı vardı... Herkes bir birine sorar durur. “ Ne olacak halimiz?” Gitsek, nereye gideceğimizi bilemiyoruz. Buradaki malımızı mülkümüzü nasıl bıraksak. Sahipsiz kaldık, başı bozuk olduk. Hadi biz neyse, yaşlımız, hastamız var. Hamile gelinimiz, kızımız var. Çoluk çocuk var. Kim dayanır, yollara düşmek aç, susuz kolay mı?”

“Omuzlarımız düştü, başımız ağırlı dolaşır olduk”

Laflayarak kahvemizi içtik, sıra söyleyeceğim söze gelmişti artık...

“Salim, ben bu gün ne için geldim bilir misin? Danışacak bir sözüm var sana. Benim Çobanım Ahmet’i bilirsin. Evlenme zamanı geldi, Benim borcumdur onu evlendirip ev sahibi yapmak. Fakirdir, öksüzdür ama iyi bir evlattır. Fakir ve öksüz olmak onun istemesi değildir, kaderidir. Senin Ceylan’ı düşünür amma; diyemez. İyi bir insandır kefilı olurum. Al yanına evlat bil, evlendir kızınla. Anasından başka kimsesi yok onun. Birbirlerine sevgileri varsa mesut olurlar. Yanı başında olsunlar. Düşün bu dediğimi, “olur” de gelemim. Anası da gelsin isteyelim Allahın rızalığıyla.”

Salim cevap veremedi birden. Ne diyeceğini de bilemedi, düşündü. Çete çatışmasında kaybettiği oğlu Osman aklına geldi.

Sustu biraz, sildi nemli, yaşlı gözlerini elinin ucuyla. Dudakları titriyordu, belki de ağlamak istiyordu.

“Hanımla ve Ceylan’la konuşayım danışayım Sali” dedi kısaca.

Fazla konuşmak istemiyordu. Salim, düşünmelerdeydi. Çok şeyler düşünüyordu. Ne düşündüyse hiç birini beğenmedi. Huzur yoktu, acı vardı. Arkadaşı Sali (Salih) gittikten sonra Hanımını çağırdı, lafı açtı, durumu anlattı. Eni konu konuştular, düşündüler. Ama, annesi Ceylan’ın çobana istekli olduğunu söyleyemedi, “Çoban iyi çocuktur” diyebilirdi sadece. Salim’in Çoban’a karşı kötü bir düşüncesi yoktu ama kızıyla evlendirmeyi de hiç düşünmemişti. Sali komşusunun ifadesine göre, kızının Çoban’a gönüllü olduğunu anlamıştı.

“Ceylan’ı çağır konuşalım Hanım”dedi.

Ceylan odaya girer girmez babası, “Ceylan kapat kapıyı otur ananın yanına” der demez, Ceylan korktu. Babasının kucağına girip sarılan ceylan ürktü, uzaklaştı. Anasının yüzüne baktı anlayamadı.

“Ceylan sana soracaklarım var. Çoban Ahmet gönüllüymüş sana? Senin de gönlün var mı çobanda? Korkma bana doğruyu söyle. Eğer ki “var baba” dersen, onu bu eve iç güveysi alırım, yaparım iki göz oda oturursunuz, Ölen Osman’ımın yerine koyarım, geçinir gidersiniz” der demez, Ceylan’ın pembe, beyaz yüzü tam kızardı. Gözlerinin mavileri koyulaştı , çakmak çakmak baktı babasına. Anacığı ise ağlamaya hazır, Osman’ını, fidanını düşündü, aktı gözyaşları. Başını kaldırdı düşük omuzlarından, cevap verdi kocasına;

“Çoban iyi çocuktur. Kızım yanı başımızda olacaksa ne diyeyim, Ceylan isterse olur.”

Anası biliyordu kızının Çoban’a gönüllü olduğunu, şimdi içi de rahat etti. Ceylan, korkak kısık bir sesle cevap verdi babasına;

“Siz bilirsiniz baba.”

Bu söz “olur” demekti ve cevabını bildirmiş oldu Babasına. Odadan çıkar çıkmaz, Ceylan, merakla ve heyecanla sordu;

“Ana kim söyledi babama, nereden duydu, bana hiç kızmadı, ne oldu ki acep?”

“Bilmem ki be kızım. Senin baban kötü bir adam değil ki, evlatlarını seven düşünen bir adamdır o. Bak yine ne güzel düşünmüş, seni vermedi, Çobanı evlat aldı.”

Ceylan anacığına sarıldı, öptü iki gözünden, tekrar sarıldı. Aklına birden ağabeyi Necip geldi. Anacığının iki elini tuttu ellerinin arasında, gözlerinin içine baktı,korkarak;

“Ana mari, Necip Ağabeyim ne der şimdi, karşı gelir mi dersin?”

“Bilmem ki be güzel kızım, baban karar verince aksi davranmaz sanırın. Hayırlısı olsun rabbim. Koca Rabbim bilir ne yapacağını.”

Birkaç gün içinde Baba Salim topladı ailesini bir araya, aldı çocuklarını karşısına, anlattı durumu ve kararını verdi çocuklarına. Hepsinin rızalığını almak istiyordu. Herkes evini ocağını bilsin. Büyümüşlerdi artık. Necip bu kararı duyar duymaz rahatsız oldu, oturduğu yerden kalktı birden;

“Baba ne bu şimdi, bir tanecik kardeşimi Çobana mı vereceksin?”

“Oğul, evimin büyüğü, vekilim oğul, dediklerini bilirim anlarım. Lâkin, ani kardeşin Osman, ani Alil (hani Halil), öbür yanda çetede kiler ne haldeler? Bırak Çobanı evlat bilelim, ya-nımızda olsunlar. Çoban Ahmet iyi bir insan, kimseye zararı olmamış, babası yok diye Sali sahiplenmiş. Şimdi bizim aileden olsun. Yüreğini geniş tut, Ağalık yap hepsine, benden sonra sen gelirsin. Kalp kırmayasın derim.”

Kendi aralarında ki bu konuşmadan birkaç gün sonra, Çobana bir çocukla haber gönderdiler. Kaderin gücü karşısında onlar çaresiz kalmışlardı. İşte o zaman sarılacaklardı birbirlerine. Haber götüren kişi, çobanın nerede olacağını tahmin ederek dereyi geçti ve dere boyunda yürüdü. Kuru otlu alandan ve sararmaya başlamış yer yer yeşilliklerden geçti. Önce uzaktan koyun sürüsünü gördü. Çoban da onun gelişini fark etti, kendine doğru geleni tanımaya çalıştı. Önce tanıyamadı, yaklaştıkça seçebilmişti ancak. Gelen Ceylan’ların yanında çalışan on iki- on üç yaşlarında ki Kel Mustafa idi. Bir ağacın gölgesinde dinlenen Çoban elindeki çubuğu çakısı ile yontarken bir yandan gözleri ile gelen çocuğu takip etti. Kel Mustafa, Çoban’ın yanına geldiğinde büyüklerden öğrendiği gibi selam verdi hemen arkasından haberi söyledi;

“Çoban, işini arala da gel Salim Ağa seni çağırdı” dedi ve döndü tekrar geldiği yöne yürüdü gitti.

Çoban, merak etti tedirgin oldu ama sormadı nedenini. Koyun istese Ramis gelir, götürürdü. Demek koyun için gelmedi gelen. Neden çağırdı diye geçirdi aklından. Ceylan’ı düşündü, iyice merak etti. Akşam üzeri işini toparladı, yeni yıkadığı göm-

leğini eline aldı, yakasına, koluna baktı ve söylendi kendi kendine; “Eski ama, çoban gömleği işte ne yapayım” dedi. Acele etmeden giydi, toparladı üstünü başını çıktı kapıdan, yürüdü gitti Ceylan’ın evine doğru. Eve yaklaşırken iki elinin içiyle saçlarını düzeltti. Birçok genç köy delikanlısından daha yakışıklı ve sağlıklıydı. Kır ve doğa onu hep dinç tutmuştu. Kendine güveniyordu Ahmet ama, yine de o bir çobandı. İçi ürkek yüreğiyle titreyerek, kapılarına yakın varınca gördüler geldiğini. O gün geleceğinden Ceylan’ın haberi yoktu, aklı başından gitti. İçeri buyur ettiler, kapıdan girerken Ceylanı’yla karşı karşıya geldi de, bakışamadılar bile. Baba Salim odasına aldı misafirini. Hepiniz çıkın dedi ve kapıyı kapattı.

“Hoş geldin Çoban, buyur otur.”

“Hoş bulduk Ağam” dedi Ahmet oturdu gösterilen yere. Salim önce hatırını sordu ve sustu. Biraz düşündü, nefes aldı. Ahmet de ne diyeceğini bilmediği için susarak bekliyordu. Salim ağırdan ve yorgun sesiyle;

“Kızım Ceylan la birbirinize gönül verdiniz. Var haberim. Seni bilir tanırız. Kızıma iyi bak Çoban. Sen fakir yoksul bir anacığından başka kimsesi olmayan birisin. Bana evlat, kızıma koca olur musun? Yaparım yanı başıma evinizi, gözümün önünde olun. Osman’ımın yerine koyarım seni. Al yanına Ananı, Sali Ağanı, gel usulüne göre iste Ceylan’ımı, Hemen yuvanızı kuralım” dedi Salim, bitirdi lafını. Zaten lafı uzatacak bir durumu yoktu. Öyle olunca, çoban da tedirginliğini çabuk toparladı;

“Ağam, bunu Sali Ağam demiştir sana... Hakkını ödeyemem babalık yaptı. O büyüttü beni bu yaşa getirdi. Ne dediyse doğru demiştir. Ceylan benim yüreğimde oldu, yüreğim oldu. Velakin ben çobanım dedim geride durdum. Amma; yüreğimi

susturamadım. Şimdi sizi babam yerine koyarım, bana yaptığı-
nız büyüklüğün elbet kıymetini bilirim. Ceylan başımın tacıdır
bilesiniz. Ne zaman dilerseniz Anamla Sali Ağamı alır gelirim.”

Salim, hanımına seslendi;

“Bir kahve yapın misafirimle içeyim” derken pek gülüm-
semyordu ama, sesi biraz daha rahat görünüyordu.

Kahveleri getiren Hanım’ına;

“Birkaç gün içinde Çoban anasını alıp gelecek, Ceylan’la
hazırlığınızı yapın” dedi. Kahveler içildikten sonra Ahmet ayağa
kalktı, ellerini öptü, izin istedi.

Ahmet oradan çıkar çıkmaz önce anacığının evine gitti.
Sanırsın uçtu giderken. Anacığı gördü Ahmet’inin gelişini uzak-
tan, heyecandan yüreciği hop etti. Özlemişti yiğit yavrucuğunu.
Yaklaştıkça yüzünün gülümsemesi büyüyordu, açtı kollarını
karşıladı yavrusunu. Öptü gözlerinden yanaklarından. Ahmet de
anacığının iki elini öptü. Oturdular kapıya yakın duran sedirin
üzerine yan yana. Ahmet anlattı durumu. Uzun uzun anlattı ana-
cığına... Çoktandır da dertleşmemişlerdi, ana oğul özlemişlerdi
birbirilerini. Anacığı Mazlume sarıldı evlatcığına, kokladı yüzü-
nü, saçını. Kaldırdı ellerini Yaradana dualar etti şükürler etti.
Kalktı sedirden;

“Dur sen şimdi indirdim ateşten domata yemeğimi, sever-
sin.” Dedi, serdi yere temiz bir bez yaygı ve koydu üzerine sof-
rasını. Ocaktan yeni indirdiği domates, biber ve bol soğanlı ye-
meğinden bir bakır sahana bolca koydu. Domatesin verdiği kır-
mızı renkli, tereyağlı suyunda, iri doğranmış soğan parçaları
iştah açıcıydı. Yanına da kendi eliyle pişirdiği ekmeğinden iki

parça kopardı. Bir sahan dolusu üzüm yıkadı. O mis gibi tereyağıyla kokan, domates ve soğanın tadını hep severdi Ahmet. Eski çocukluk günlerindeki gibi oturdu anacığının karşısına, yediler yemeklerini. Ahmet özlemişti anacığının sofrasında yemek yemeyi. Bu gün mutluydular, sofralarının tadı bu gün bir başkaydı. Ahmet, sofradan kalkıp elini ağzını yıkamak için avludaki suyun başına giderken bahçe çitinin kıyısında bir dizi ekili mısırları fark etti;

“Ana mari, en çok sevdiğin misirleri unutmamışın gene ekmişin bahçeye.”

“E bire oğul sen sanki sevmezsin de, unuttum mu sanırsın. Te bu köşede bana ateş yaktırıp da közlü misir yemeye doyamazdın.” Derken ikisi de gülüyordu. İzin istedi, elleri duadaki anasından;

“Kal sağlıcakla anacığım” dedi, öptü ellerinden, çıktı kapıdan. Uzaklaşıp gözden kayboluncaya kadar arkasından baktı anacığı. Ahmet, heyecanla yürüdü gitti, Sali Dayıyı buldu.

“Sali Ağam, evde misin?”

Ağaçların dibini sulamak için, evin arkasında, çapayla toprak açarken, ön taraftan duydum Ahmet’in sesini. Dolandım evin ön tarafına.

“Ne istersin be Ahmet, kötü bir şey yoktur inşallah?”

“Yok Ağam, yok. Salim ağa çağırtmış oradan gelirim. Anama uğradım. Seni de göreyim dedim. Ağam ver elini öpeyim.”

Ahmet’im sarıldı ellerime. Anladım hayırlı bir haber var.

“De be evlat, hayırlısı olsun, yap hazırlığını bakalım. Al Ceylan’ını yanına, kur evini, t       ocağını. Görelim mürüvveti-ni. Bu günü gösteren Allahıma Ő    r” derken koluyla alnının terini siliyordu .

Birkaç gün içinde çobanımın anası ve benim hanım hazırlamıŐ lar usulüne göre küçük bir boh  cacık, gittik istedik Ceylan’ı. İ  tik kahvelerimizi. Sevindik desem ama, d  Ő mandan rahat yoktu, i  imiz buruktu, belli etmedik. AkŐ am oldu mu çalardı   oban kavalını Ceylan’ına. Çeteler vuruŐ m  Ő  haberini alıncaya kadar çaldı kavalını. Gelen haberler daha k     olmaya baŐ lamıŐ tı. Bir gün haber geldi ki, Ceylan’ın çeteye katılan kardaŐ ı Halil’i vurmuŐ lar. Durumu iyi deŐ ilmiŐ , arkadaŐ ları Ő ehre hastaneye kaldırmıŐ lar. Anasına babasına duyurmamıŐ lar. Çok yatmamıŐ  dediler aŐ ırmıŐ .   l  m haberini de sakladılar ama nereye kadar. Hastanede ki son günlerinde anacıŐ ını sayıklamıŐ  “Haber vermeyin beni böyle görmesin demiŐ .” DemiŐ  de sonra anam demiŐ , baŐ ka dememiŐ . Cenazesi eve gelmiŐ  yiğ idinin.

Kapıya gelen tabutu gören anacıŐ ı kendini yerlere çarpıştı, çırpındı. Sanırsınız feryadı daŐ lara taŐ lara çarpar da, çıkar gök kubbeye;

“Yavrumun yüzünü a  ın, bir kere göreyim G  neŐ imin yüzünü” dedi, yalvardı. Yüzünü araladılar fazla a  mak istemediler, vurulmuŐ  bedenini göstermediler anacıŐ ına. Halil’in, can parçası yiğ idinin alnına yapıŐ an sarı saçlarını, sarı per  emini okŐ adı, sıvazladı sevdâ;

“Yavrumm... G  neŐ  yüzlü, deniz gözlü yavrum. Gözlerini bana haram mı ettiler, kurban olaydım ben... AyaŐ ına diken batardı da benim canım yanardı oŐ lum...”

Babası Salim, haykıramadı, bıraktı bir taşın üzerine kendini, kamburu çıkmış sanırsınız, te orada oturdu kaldı. Artık cehenneme dönmüştü günlerimiz gecelerimiz. Çeteler çoğaldıkça azmışlardı sanki. Duyardık, kimi yerde erkekleri toplayıp götürüyorlarmış.

Bir gece baskına gene uğradık, koyunlarımızı darmadağın etmişlerdi. Koca bir köy ayağa kalktık. Benim çoban yok ortalarda. Seslendim aradım dört yanı. Buldum bir kıyıcıkta bayılmış yatar. Aldım getirdim eve, vurmuşlar ağır bir şeyle bacığını kırmışlar. Kırıkçıya sardırdık, anacığının evine yatırdık bıraktık. Anacığı baksın beslesin diye. Ramis de çobanı görmeye gelirdi sık sık, yalnız bırakmadılar. Ceylan'ın anası da geldi gitti o arada. Çok sürmedi yeni haberler duyduk, Anadolu'dan Rumlar bu tarafa, biz Anadolu'ya gidecekmişiz. Göç varmış. Muhtarlar dı haber dağıtmaya başladı. Önce nereye gideriz derken, sonraları, kaçalım gidelim buralardan dedik. İstesek de istemesek de hazırlanmaya başladık. Ertesi günü duyduk köy girişinde altı yedi kişiyi kıstırmış almış götürmüş çete uğursuzları. Kimmiş, kimlermiş? Derken, duyduk ki götürdüklerinin içinden birisi de benim kardaşımmış, aldım haberini. Toplandık hepimiz düştük peşlerine. Bırakmadık peşlerini. Akşam olmuştu karanlıkta bulamadık. Bütün gece arandık, dağda taştta. Sabaha karşı hepsini bulduk ama ölülerini bulduk. Kiminin kulaklarını kesmişler, kiminin burnunu kesmişler, atmışlar bir kör kuyuya. Taşla kafalarına vurmuşlar. “Gideceksiniz ama altınlarınızı paranızı, silahınızı bize bırakacaksınız” demişler. İçlerinden biri, bu eziyete katlanacağıma kaçayım vursunlar beni de öleyim demiş, kaçmış. Karanlıkta gözden kaçırmışlar görememişler. O da kurtulmuş, köyüne varmış. Başlarına geleni o anlatmıştı bize. Altınların,

silahların yerini sormuşlar demeyenin kulağını ya da burnunu keserek eziyet etmişler.

Bu acıya kim dayanır? Dayanamadım, hazırlandım ilk mübadil olanlara katıldım. Bıraktım her şeyimi be evlat... Tadı mı kalmıştı. Cehennemi gördük biz. Bağımlı, bahçem, evim ocağımlı, koyunlarım, canlarımızdan parçalarımız kaldı oralarda. Emektar Hanımımın sağ salım geldik, bir lokmaya muhtaç olduk.

“Dede be Çoban ne oldu?”

Bizden sonra gelenlerden duydum evlenmişler o tarafta. Çoban biraz iyileşince bir araya gelmişler, hoca getirmişler kıymışlar nikahını. Ancak evlerini yapamadan bırakmışlar oraları. Bu tarafa nasıl geldiler nereye geldiler bilmiyorum. Buralarda kaybettim onları. Ne tarafa gittiler yerleştiler bilmiyorum. Sordum soruşturdum ama haber alamadım. Geldilerse onlar da soruştur, kim bilir.

Sali Dede, dalgın cıgarasından nefes alırken, Öğretmen kalktı yerinden, karşı Osman Emmi'nin dükkânından bir kutu lokumla bir kutu bisküvi getirdi koydu masaya. Çaycıya seslendiler, birer bardak soğuk suları da geldi önlerine. Sali dede yorumlanmıştı, anıları acı vermişti, ağır gelmişti ona?

Öğretmen günlük işlerini bitirir bitirmez, defteri kalemi elinde gelip ceviz ağacının altındaki masaya oturdu. İlk gelen oydu o gün ve ardından gelen Adil Dayı ile selamlaştılar. Kısa bir hâl hatırdan sonra Emre Öğretmen sordu;

“Sen ne anlatacaksın, Adil dayı, vardır bildiklerin?” diye merakla sordu Emre Öğretmen.

“Ben bir şey anlatmayacağım evlat, yok benim anlatacaklarım. Lakin ben de senin gibi dinleyenlerdenim.”

“Sizin aile de geldi o taraftan, anlatmadılar mı bildiklerini? “

“Anlatmadılar, ben bilmem bir şey. Sormasan da olur.”

Adil Dayı öyle dedi ama, dayanamadı gene de anlattı bildiğini;

“Benim diyeceğim şu Öğretmen Bey, yaz istersen defterine! Bu tarafa gelen ailem yollarda telef olmuşlar. Babam hastaymış yolda ölmüş. Anam dayanamamış, zora gelmiş, buralarda fazla yaşayamamış. Kardeşlerini yolda kaybetmiş, bulamamış. Ben kucakta bir bebek kalmışım. Komşular, analar, babalar buna bakmışlar. Kim baktıysa onun yanında kalmışım. Öylesine kimsesiz büyümüşüm. Evlendim kendi evimi ocağımı kurdum. Ben ana bilmeeem, baba bilmem. Ana baba sevgisi bilmem. Kardeş nasıl olur hiç bilmem. Onlarla bayram nasıl olur hiç bilmem. Hiç kimsenin olmaması ve tek başına olmanın ne demek olduğunu da sen bilmezsin, kimse bilemez. Yazdın mı Öğretmen Bey'im? Kısa benim hikayem. Ama bizim dedelerde hikaye çok anlatırlar sana. Gelecekler masaya birazdan, sorarsın onlara.

“Sağol be Adil Dayı. Yüreğim sızladı, üzdüm seni.”

“Üzmedin, üzmedin öğretmen Bey, ben alıştım buna. Bak, karşıdan gelir

Latif Dede, biraz da o anlatsın sana.”

Karşıdan görünen Latif Dede, acelesi olmadan, elleri arkasında, ağırdan ağırdan, gördüklerine, tanıdıklarına selam verip hatır sorarak yürüyordu. Kahve her gün uğradığı yerdı, uğramadan ve arkadaşlarını görmeden vakit geçiremezdi. Onu bekleyenlerin yanına yaklaşıırken yaşıtı olan Sali Dede de yorgun haliyle oturur oturmaz laf attı Latif Dede'ye;

“Bastonunu evde mi unuttun bre Latif?”

“Senin kadar ihtiyar mıyım beyaa?” diye cevap verdi Latif dede.

“Otur anlat bakalım eveliyatını da belli olsun yaşın.” Derken yer verildi Latif Dede'ye. Latif Dede oturdu gösterilen yere ağırdan, acelesiz. Başında ki kasketini çıkardı koydu önüne. Cebinden çıkardı kocaman mendilini, sildi saçı dökülmüş başının terini. Sonra mendilini açtı, başına örttü, üzerine şapkasını geçirdi.

“Terini alsın şırbatam (mendilim)” dedi.

“Eee, beni beklersiniz bilirim. Şindi ben anlatacağım Öğretmen bey yazacak öylemi?”

Kahveden çaylar geldi, birer ikişer şekerler atıldı çaylara, keyifle, uzun uzun karıştırılırken, kaşıkların bardağa vuran sesleri karıştırdı sohbetlerine. Esprisi yerinde hatırlar sorulurdu bir yandan. Yeter ki dertleri, hastalıkları olmasındı. Öğretmen Bey'in bir arkadaşı da merak sarmış gelmeye başlamıştı. Sohbet arasında o da dayanamadı merakla sordu o gün;

“Latif Dede ne anlatacaksın merak ediyoruz?”

“Anlatsam anlatmasına da öyle bedava olmaz. Ne vereceksiniz bakalım?”

“Emre Öğretmen sordu; Ne istersin dedem?”

“Şehir isterim.”

“Şehir mi?”

Yaşlılar gülüştüler biraz. Latif Dede açıkladı.

“Siz bilmezsiniz bu oyunu, biz anlatacaklarımıza başlamadan önce şehir alırsınız. Ver bakalım bir şehir. Bak verdiğiniz şehri beğenmezsem anlatmam, bilesin.”

Gülüşmelerle, şakalaşmalarla başladı sohbet. Latif Dede ille de İstanbul’u istiyordu. Ya İstanbul onun olacak, ya da anlatmayacaktı. Sonunda İstanbul’u bağışladılar Latif Dedeye.

Latif Dede İstanbul’u aldı, bardakta duran suyunu içti, şekerini keyifle karıştırdığı çayından bir yudum aldı ve söyleşisine başladı.

“Önce diyeceğim var. Bu ceviz ağacını çok severim, arada kokusu bir gelir burnuma, bir geçer. Eh bre bu bile memleket kokusunu getirir bana kadar. Kırın ucundan yapraklı bir küçük dal, koyalım önümüze, koklayalım arada.”

Latif dedenin isteğini yerine getirdi gençten olanlar. Kimi elinde kokladı, kimi masaya koydu önüne. Kokusunu bilenler yapraklarını parmaklarıyla ovalayıp, nefesini sonuna kadar “ohh” deyip çekti içine.

RUMELİ'DE GENÇLİĞİMİZ KALDI

“Eh biraz da ben anlatayım” diyerek başladı yaşlı çınar Latif Dede.

“Rumeli’de gençliğimiz kaldı. Dayanamayıp yollarda ölenimiz de oldu, gelip hastalananlarımız da oldu. Çok kayıp verdik. Canımızdan can koptu.

Samsun’da indik vapurdan. Kalabalık, ana baba günü. İnsanlar nereye gideceğini bilmez. Akrabalar, köylüler bir araya toplanmaya çalıştık. Ben gençtim o zaman, hepimiz gençlik beyaa. Tekrar düştük yollara. Hiç unutmam verdiler Şahin’in sırtına 3-4 yaşlarında bir kız, “kaybolmasın bunu sen götür.” Dediler. Günlerce omzunda taşıdı Şahin o kızcağızı. Kiminin omzunda, kiminin sırtında, kucağında yorganı yatağı ve yiyecek çıkıları (çıkınları) vardı. En küçüğümüze kadar elimiz boş değildik. Düşmüştük yollara. İçimizden bir arkadaş Mustafa Saraç, sağ bacağından yediği kurşunu taşıyan bir arkadaşımızdı. Askerliğinde, Çanakkale’de yemiş kurşunu. Ondan sonra geri hizmet demişler, Onun yaşı bizden büyüktü, savaş görmüş bir askerdi. Mübadele olunca Ordu vilayeti - Ünye’den ona yer vermişler. Ailesiyle önce Ünye’ye yerleşmiş, fakat bakmış bir taraf deniz, bir tarafı dağ. Ünye Kaymakamını bulmuşlar ve dertlerini Kaymakama anlatmışlar.

“Ben bağ bahçe, tütün bilirim, tütün ekeceğim, bağ yapacağım. Buralarda kalamam” demiş. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa;

“Anadolu’nun iç taraflarına gitsinler” talimatı vermiş.

O kocaman kalabalık düştük yollara. Bizim çevre köyler hepimiz Rumeli’nin kuzeyinden, arazilerinden gelmiştik. Deniz

bilmezdik. Deniz kokusu bilmezdik. Biz toprak kokusu, acı tütün kokusu, buğday (buğday), misir kokusu bilirdik. İlkbaharda ekinin yeşil kokusunu, yazdan sonra sarı sap karışmış toprak kokusunu bilirdik. Bağ, bahçe, üzüm kokusu bilirdik. Umutla Anadolu’da içlere doğru durmadan yürüyorduk. Su bulsak, sabun yok, ekmek bulsak katık yok. Kirlendik, koktuk, bitlendik, hastalandık. Çocukları korumaya çalışırsınız bir yandan, hamilelerimiz vardı yol yürüyen. Yaşlıları ve hastaları atların çektiği arabalarında taşıyorduk. Herkesin arabası yoktu ama, yaşlı ve hastaları kimin arabası varsa o taşıyordu. Hiç unutmam yaşlı bir adamcağız vardı, yola çıkarken hastalanmış;

“Bırakın beni, dayanamam yollara, ben buralarda kendi toprağımda ölmek isterim. Başka ellerde, başka topraklarda ölmek istemem. Burada köyümün mezarı var, ölen canlarım burada, beni nereye götüreceksiniz? Onlar bana öksüz, ben onları öksüz kalırım, ölürüm yabancı yerlerde gitmem” demiş.

Latif Dede, çayından bir yudum çekti, yutkundu nefes aldı, biraz da dinlendi. Sohbeta dinleyenleri merakta bırakarak tat vermeyi de pek seviyordu anlaşılan, yavaştan tekrar başladı anlatmaya. Belki de anlatırken tekrar yaşıyordu, kim bilir?

“Yaşlı hastayı ailesi bırakmamış. Bırakır mı? Nereye kime bırakacaklar. Samsun’a gelinceye kadar vapurda zor idare ettik. Dayanamıyordu adamcağız. Samsun’dan sonra bir yakınımızın arabası vardı, arabaya aldık . Arabada minderlerin üzerine yatırdık, üzerini örttük ve Kurani Kerimi göğsünün üzerine koyduk, tekrar çıktık yola... Burada hiç unutamadığım bir şey anlatayım size; Biz oralardan evlerimizden çıkmadan önce Anadolu’dan Rum’lar gelmeye başlamışlardı. Boşalan yerlere, evlere yerleştiriyorlardı. Boş ev bulamayanları ailelerin yanına vermiş-

lerdi. Biz gidinceye kadar onlarla yaşamak zorunda bırakıldık, aynı evi paylaştık. İstesek de, istemesek de... Vakti gelince, gelenlere bıraktık evimizi, ocağımızı. Ağlaştık ayrılırken, kade-rimiz aynıydı .

“SELAM SÖYLEYİN MEMLEKETİMİZE” dediler. “Toprağımızı koklayın, çeşmemizden su için” dediler.

Savaşta, düşman iki ülke insanları birbirini kıyasıya öldürürken, biz aynı evin içinde yaşadık, aynı tencereden çorba içtik. Aynı kazanda ısıtılan suda yıkandık. Bitlenmiş elbiselerini yak-tık ateşte, kendi elbiselerimizi verdik üstlerine. Arkamızdan ağ-laştılar el salladılar. İşte bu ortak acının paylaşımını ve acısını yıllarca unutmadık. Yıllar geçti biz hala insan olarak birbirimize ağlaşıp sarıldık. Düşmanlık sadece savaştaydı. Gelen bir ara-bada onların da bir hasta yaşlısı vardı. Aynı onu da arabada minderlerin üzerine uzatmış yatırmışlar, yorgan üzerinde, göğ-süne bir ikon (Haç) koymuşlardı. Bakmış kalmıştım, hallerine o zaman. Sonra biz oradan ayrılırken haçlarını duvara astılar. Tam da bizim Kurani Kerimin çivisine. “Te şimdi biz de aynıyız” de-dim. Biz de arabada yatan yaşlı hastamızın göğsünün üzerine Kurani Kerim koymuştuk. Hastamızı te öyle taşıyıştık buraya kadar. İnsanlar telef olmuşlardı beyaa. Biz de gelinceye kadar onlar gibi bitlenmiştik, kokmuştuk. Bulaşıcı hastalık da yapış-mıştı yakamıza. Bu zulüm anlatılmaz, anlatılamaz. Allah yaşat-masın kimselere.

“O arada toprağı uygun gören gördüğü yerlerde kalıyordu, kimi yoruldu dayanamadığı yerde yerleşmek için kaldı. Dağıla-rak gidiyorduk. Birbirimizi de kaybetmeye başlamıştık. Git git bitmez, hasta yaşlı adamcağız fenalaşmaya başladı mı bir yan-

dan. “Uygun bir yerde kalalım yerleşelim gitmeyelim daha fazla dayanamayacak” diyordu ailesi. “Eziyet etmeyelim, mezarını kaldığımız yerde yapalım, gezdirmeyelim hastamızı günahtır” dediler. Oğulları karar verdiler, fakat bir kızkardeşleri evliydi, o da gelin olduğu aileyle yürüyüp gidecekti. Feryatlar etti Babacığını bırakmak istemedi. “Babamı bırakmam, gidersem bir daha göremem” dedi ve feryat figan sarıldı babacığına, yalvardı;

“Babam... Babacığım ne olur dayan. Dayan iki gözünü seveyim, beni babasız gönderme. Ben seni bırakıp gidersem bir daha göremem, ölürsen mezarını da göremem. İçime dertler koyma babam. Böyle veda etme bana, kıyamam Babam. “Bitanecik kızım” derdin ya bana, sen de bu kızını bırakma can babam. Ağabeylerim siz de göremeyeceksiniz biricik kardeşinizi, sizi de özlerim dayanamam.”

Yalvarmalarına kimse dayanmadı. Hastanın başına toplandı kardeşleri, sonra biz de toplandık, Allah dayanma gücü versin duaları yaptık, aldık yanımıza hastayı, hep beraber tekrar yolumuza devam ettik. Tokat’a kadar geldik, ha gayret dedik, Niksar’ı bulduk. Niksar çevresinde istediğimiz düzlüğü bulamadık. Yürümeye devam ederek Niksar’ı arkamızda bıraktık, Kelkit ovasına çıktık ve ovayı görünce sevindik. Tokat, Erbaa, Amasya çevresi ve Yeşilırmağın suladığı topraklara, Kelkit ovasına dağınık bir şekilde yerleşmeler oldu. Çok sayıda muhacir köyleri oldu oralarda. Yaşlı hasta olan adamcağız çocuklarının karar verip yerleşelim dedikleri bu yerlerde ve birkaç gün içinde vefat etti. Yani sözünde durmuş gibi. Allah güç verdi, dayandı adamcağız. Biz de cenazesine gittik vazifemizi yaptık yalnız koymadık onu. Ailesi de bölünmemiş oldu.

Biz birkaç köy, akrabalar da birbirine yakın köylere yerleştik. Yerleştiğimiz yerlerde nüfus kalabalıklaştınca, daha büyükçe olan Yemişen adlı bir eski köyü kaza yaptık. Adı Taşova olarak değiştirildi. Artık adresimiz Taşova- Amasya oldu.

Şahin de nişanlısını kaybetti yollarda.

“Öyle miydi bre Şahin desene?”

“Öyleydi Latif, öyleydi. Yerleştik evlerimizi kurduk. Anam da dedi;

“Abe oğlum bulalım yakınlardan birini everelim seni.”

“Yok be ana, söz verdik elbet bulacağız” dedim. Köyden, köye haberler saldı, aylar geçti, sonunda haber geldi, duyduk ki Sivas’ın Suşehri’nde kalmışlar.

“Yaa, gittin aldın da geldindi. Atının sırtında getirdin. Üzerinde bir basma elbise, elinde bohçası atının arkasına almış gelmiştin.”

“Öyle olmuştu Latif, fakirimin çeyizi, gelinliği, sandığı memlekette, köyünde kalmış getirememişlerdi. Hepimiz yoksul geldik. Oralarda toprak zenginliğimiz vardı, uçsuz bucaksız tarlalarımız vardı. Kirez ağaçlarımız; eh bre bree, kirezlerimiz kırdılar mı, o ağaçlar olurdu allı yeşilli. Yemyeşil, dönüm dönüm tütün tarlalarımızı Bıraktık, te öylece bıraktık geldik. Geldik bir canımızla. Yiyecek ekmek bulamadık. Yolda kim vermişti bilmem şimdi, torbasından birer parça ekmek, o da kurumuş, vur kafanı yarar. Kemire kemire yemiştim. Hastalarımıza da bakamıyorduk. Kendimizi toparlayıncaya kadar çok kayıplar verdik. Acılarımızın ardından ne ağıtlar yaktık. Oradan getirdi-

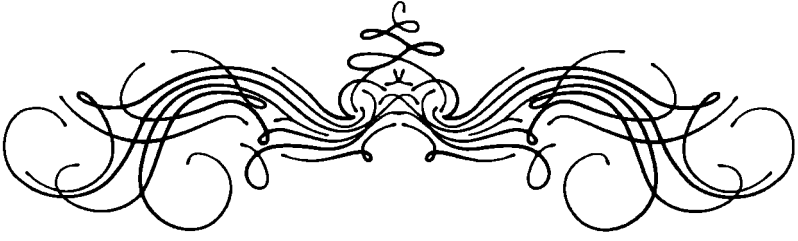
ğimiz türkülerimizi burada söyledik, buradan giden Rumlar da burada söyledikleri türküleri oraya götürdüler, orada söylediler. Söyledikçe de özelemleri çoğaldı. Yerleştığımız yerde ilk işimiz, bitlerden arınmak, sabunumuzu almak oldu. Para yoktu, aldığımız bir kalıp sabunu dörde böler öyle kullanırdık. Çabuk bitmesin diye bölerdik.

“Yaa be Şahin, çok çalıştık, aç kaldık belli etmedik. Sonraları toparlandıkça evlerimizi badanaladık beyaz beyaz yaptık. Ne güzel badana kokusu olurdu evlerimizde. Üstümüzü başımızı temizledik. Kadınlarımız işlemelerle oyalarla bezendiler. Ammaaa; bitli geldik diye Anadolunun yerli halkı gözümüzün yaşına bakmadan “bitli muhacirler “ adını taktı bize, silemedik o adı üstümüzden kolay kolay. Kendi aralarında kavgaya tutuşan çocuklar bile “bitli muhacirler” sözünü duymuş öğrenmişlerdi, hakaret olmuştu. Suç işlemişiz gibi sindik önceleri. Muhacirliği bilemediler, anlayamadılar. Sonraları Muhacirlerin temizliği ve medeniyeti getirdiğini öğrendiler. Temiz ve çalışkan dendi bize. Dendi ama, o ilk bitli adı yamandı kaldı üzerimizde.

Savaşta ayağından kurşun alan ve ayağındaki kurşunla yaşıyan Mustafa Saraç, Erbaa’da kaldı, ona nereden istediye oradan yer verdiler. Evini yaptı yerleştirdi. Rumeli’de arazisi çok genişmiş. Bağları, bahçeleri çokmuş. Lakapları “Bağcılar”mış. Hanımı Nesibe, arazilerinde at sırtında dolaşmış. Burada nerede at sırtında gezecek, çiftlikleri olmadı ki hiç. Memlekette üç kızı olmuş onlarla geldi, sonra burada Allah ona bir oğul verdi, o da oğlunun adını, KAHRAMAN koydu. Tek oğlu Kahramandan olan torununun adını da Mustafa koydular. Adını taşıyan torunu Mustafa anlatırmış, bacağındaki kurşun yaşlandıkça sızı yaparmış. Mustafa Saraç mülayim, iyi bir insandı. Allah rahmet etsin.

İnsanlar yerleştikten sonra bile akrabalarını buldukça bir arada olmak için yer değiştiriyorlardı. Kayıpları aramalar uzun sürdü. Doksan sene sonra bile kaybettik dediği kardeşini bulan oldu. Doksan sene bu!.. Kimi sağlığını, kimi mezarını buldu. Kimisi mezarını bile bulamadı. Zengin geldik, fakir yaşadık. Aç kaldık dilenmedik, belli bile etmezdik açlığımızı, yoksulluğumuzu. Şükrettik sağlığınıza. Çoluk çocuk demedik, çok çalıştık kimseye muhtaç olmadık.

Latif Dede son sözünü söylerken sustu, birden dalıp gitti. Kısa bir an sessizlik sardı. Çaylardan son yudumlar alınırken, sohbetler de bitmeye başlamıştı. Ceviz kokusu tadında, daha çok sohbetler edilecekti bu ağacın altında.

II. Bölüm

YARIM KALAN ANILAR

Ben o senelerde ilkokul ve orta okul arası yaşlarımda sık sık babamın yanına işlerinde yardımcı olmaya giderdim. Yine o gün babamın elbise dükkanına uğramıştım. Babam da dükkan-daydı. Latif dede uzaktan göründü, dükkana doğru geliyordu. Yavaştan adımlarıyla yürümenin tadını çıkarıyordu. Sandalye koydum kapıya yakın, oturmasına yardım ettim. Şapkası eskimişti ve yeni bir şapka almak istiyordu. İsteği üzerine, koydum önüne bir demet şapka. Birkaç tanesini taktı, çıkardı, denedi, başına iyi oturanı arıyordu. Bir tanesine karar verdi; “hah bu iyi oldu” dedi, taktı başına. Bir de yelek giydi, düğmelerini ilikledi, eski yeleğinin cebinden çıkardığı şimendiferli saatini, yeni yeleğinin cebine koydu zincirini bağladı. “Hava sıcak” dedi, ceketini giymedi, omzuna aldı. Babam bir kahve içirmeden göndermek istemedi. Usuldendir, gelinir de kahve içmeden gidilir mi. Kah-

veden gelen soğuk suyunu içti. “Oh” dedi, arkadan acele etmeden ağzına götürdüğü kahvesinden keyifle bir yudum çekti. Babamla kısa sohbetlerini yaparken düşündüm; benim neden ilgimi çekiyor bu sohbetler ve ilgi ile, merakla takip ediyorum dinliyorum. Bilemiyordum ki bir gün tarihte önemli olan bu anıları yazacaktım. İyi ki de dinlemişim. Acı bir tarih yaşanmıştı. Bu acıları yaşayanlar etten kemiktendi. Kaya parçası değillerdi. Önce bu dinlediklerimiz hikaye veya masal gibi tatlı gelmişti bana ama; anlatılanlar ne masaldı ne de hikaye idi. Acı bir hayattı. Ateşi sönmeyen, kuşaktan kuşağa geçen bir yaranın sızısı idi. Yara idi. “Savaş nedir, yaşamayan bilmez be kızım.” Derdi babam. Zaman içinde anladım ki savaş, başlar ama bitmez. Kuşaklar boyu bitmez, izi kalır. Sızısı kalır. Konuşulur, konuşulur...

Bu Vatan için, üzerinde hür yaşayalım diye ömrünü feda eden dedelerimiz, bu toprağı emanet edip, elimize bayrağı veren “Siz devam edin” diyen dedelerimiz.

BABA BANA ANLATIR MISIN SAVAŞI?

Dediğim zaman;

“Ne anlatayım be kızım, birinden kaçtım ötekine esir düştüm” der de başlardı bana anlatmaya.

“Esaret ne demek bilir misin? Özgürlüğünü, kimliğini elinden alırlar. Sen artık kölesin. Sen artık sen değilsin. Ananı, babanı, kardeşlerini, karını elinden alırlar demektir savaş. Gözünün önünde ne isterlerse yaparlar. Cehennemdir, cehennem... Binlerce kere ölürsün. Ölsen daha iyidir. Ölümüne kaçtım İngiliz’lerden. Ölümüne kaçtım. Öleyimdi. Gavura hizmet etmekten, gavura köle olmaktan binlerce kere iyiydi. Dinini de, dilini de alırlar elinden. Birlikte kaçtığım iki arkadaşımı gözümün önünde acı bir şekilde kaybettim. Onlardan sonra, ben ne yaptım?... Kaçabildim mi?... Kimliğimiz elimizden alınmıştı, Koca Osmanlı erimiş tükenmişti. Sonrasında mı ne oldu? Bir avuç toprakla, Cumhuriyetimizi kurduk. Tekrar kimliğimize kavuştuk. () bir avuç dediğim toprağımıza Cumhuriyet’i yerleştirmek hiç kolay olmadı. Toprağı kanla yoğurdu senin dedelerin. O dedelerinin çoğu o zamanlarda 13 yaş ve sonrası genç fidanlardı. Neyse; bitmez anlatmakla, kıymetini bilersiniz.”

Sali Dedenin anlattığı Çoban Ahmet’in, Ceylan’ını düşündüm bazen. Şimdi Ceylan da Nene olmuştur. İsterdim ki Bir gün Ceylan’ı bulayım bana anlatsın, ben de kendi ağzından dinleyeyim. Hayattaysa; kim bilir neler anlatacaktı. Nereye gelmişlerdi. Ne oldular? Bu istek içimde büyüyordu. Yaşım büyüdükçe o istek de bende büyüdü.

Orta okuldan sonra ben kasabamızdan ayrıldım, okula devam etmek için illere gittim. Tatillerde eve geldikçe, her sene o dedelerin daha yaşlandığını duyuyordum. Sonra tek tek kaybettik onları. Hikayeleri merakla dinleyen Emre öğretmen de tayinle gitmişti, ama nereye bilmiyorum. Elden uçup giden yılların içindeydi o güzel öğretmenimiz de.

Ceylan ve Çoban Ahmet belki de yoktu artık. Ama başka Ceylan'lar ve Çoban Ahmet'ler vardı. Bu düşünce bir gün bana iki yaşlı insanı hatırlattı.

ATİ NENE İLE SÜLMAN DEDE

Ortaokuldan sonra Amasya lisesine başladığım yıllarda rastlamıştım güzel yüzlü o iki güzel insana. Taş döşeli, dar yoldan, iki yanı birbirine bakan karşılıklı tek katlı evlerin arasından her gün okula yürüyüp giderdim. Bir gün acele acele giderken, her adımında bastonundan destek alarak yavaş yavaş giden dedeyi gördüm. Bana kasabamızın kahvesinde, cevizin gölgesinde oturan dedelerimi hatırlattı. Yürüyüşüyle, duruşuyla onlardan biri gibiydi. O yavaş yavaş giderken ben okula yetişmek için sık adımlarla yürüyüşüme devam ettim. Kaç gün sonraydı bilmiyorum dedeye yine oralarda rastladım. Köşeden, dar bir sokağa dönerken, merak ettim, arkasından baktım. Tanımak, tanışmak istedim. Bir hafta sonu cesaret ettim, evlerini bulup kapılarını çalacaktım. Bana kim bilir neler anlatacaktı.

Dar sokağın iki yanında sıralı evler ne kadar farklı gibi görünseler de, hemen hemen birbirine benzer aynı yapıdaydılar. Evlerini bulmak için, taş döşemeli daracık sokağa girdim, dede-

nin dönüp gittiği aynı köşeden yürüdüm. Mavi boyalı alçak kerpiç duvarları karşıdan belli oluyordu. Tek kanatlı, tahta bir kapısı vardı evin. Rengi kararmış, evin sahipleri gibi yaşlanmış tahta kapının önüne geldiğimde kapıya vurmaya çekinmiştim. Nasıl karşılanacağımı bilemiyordum. “Kovacak değiller ya” diye içimden geçiriyordum. Heyecanla kapıya vurdum bekledim, az sonra arkasından tıkırtılı sesler geldi. Kapının kara renkli, demir kolunu tuttum ve parmağım ile menteşeye bastırdım kaldırdım. Açılan kapıyı araladım, başımı uzattım avluya. Yaşlı bir Nene-cik evinin kapısındaki terliklerini giymeye çalışırken açtığım avlu kapısının sesine döndü baktı, beni gördü. Ufalnış mavi gözleri bana dikkatlice baktı, kim olduğumu merak ediyordu. Beli eğilmişti, bedeninde elbisesi de öne doğru eğilmiş duruyordu . Kıyıları boncuk oyalı beyaz tülbentinin iki ucunu çenesinin iki yanına sıkıştırmıştı. Elmacık kemiklerinin altı çukurlaşmış, burnu ve çenesi öne doğru çıkmıştı sanki ve dişleri eksikti, belli oluyordu.

“Kimsin be evladım, kimi aradın?”

“Sizi aradım Nene, müsaade ederseniz sizi görmeye geldim. Hatırınızı sormaya geldim.”

“Gir içeri bakayım kimsin sen” derken evinin kapısını gösterdi bana. Ayakkabılarımı kapıda çıkardım, açık kapıdan içeri adımımı attım çekinerek girdim. Kapısı açık odada, sokağa bakan penceresinin önündeki sedirde Sülman Dede oturuyordu. Atiye Nene aynı odayı bana işaret ederken, kendi de önden yol gösterdi. Bir yandan da;

“Misafirimiz var Sülman” derken, ben Sülman dedenin elini öpmek için uzandım. Sağ elindeki tescpihi sol eline aldı,

elini bana uzattı. Arkadan ayakta duran Ati Nenenin de elini öptüm, sedirin bir ucuna Sülman dedenin yanına oturdum.

Ati Nene hatırımlı sordu önce;

“Nasılsın be kızım, Anan var mı, Baban var mı, onlar nasıl? Kimsin, kimlerdensin? Niçi aradın sordun bizi?”

“İyiyim Ati Nene, Annem de var, Babam da var. İyiler. Ben öğrenciyim burada. Annem Babam Taşova’da. Babamın adı Şemsettin, Şahin derler. Annemin adı Fatme.”

Babamın adını söyleyince Sülman dede hatırladı biraz;

“Bilirim duymuştum babanın adını. “Şahin” dediklerini duymadım ama, Şemsettin’e kısıdan, Şemşidin derlerdi. Duymuştum, onlar da Mübadele ile gelmişlerdi bizim gibi.

Ati Nene merak etti;

“Mektebe mi gidersin sen?”

“Evet mektebe gidiyorum.”

“Git kızım, git. Bırakmayasın mektebini. Okumak iyidir. Biz görmedik mektep. Olaydı o zamanlar, okumaz mıydık, yoktu, görmedik. Cahil kalmayın, mektepli olun. Bizim zamanlarda mektep; anandı, babandı, onların öğrettikleriydi. Şehirliler okurdu az çok. Biz görmedik mektep. Bir ananı görürsün ömründe, bir babanı, bir de te bu Koca Adamı” derken gülümseyerek eliy-le Sülman Dede’yi gösterdi.

“Ati Nene ben mübadele ile gelenleri merak ediyorum. Duydum oralardan geldiğinizi. Anlatırsanız sizi dinlemeye geldim. Nasıl geldiniz, neler yaşadınız? Sülman Dede ile orada mı evlendiniz, burada mı evlendiniz” der demez, Ati nene bir ah çekti.

“Kimseler kalmadı hayatta bizlerden. Ne sorsan da ne anlatayım sana be yavrum. Bizimki yaşamak mıydı. Hep acılar çektik. Ne acılar çektik. Nasıl dayandık ben de bilmem. Çok canlar dayanamadı, çok cancağızlar kaybettik, perim perişan olduk. Biz bu dedenle o tarafta evlendik be kızçağızım, yeni evlenmiştik. Allah ömür vermiş kurtardık kendimizi.” Sülman Dede esprisi ile karıştı sohbetimize;

“Te bu Ati Nenenle o tarafta evlendik. Evleninceye kadar az yalvarmadı bana.”

Sülman Dede takılmıştı ihtiyar eşine. Aydınlık yüzü, pek uzun olmayan beyaz sakalıyla tam bir sevimli dedeydi. Burnu yüzünde biraz büyük görünüyordu, dudaklar hafif sarkmış gibi duruyordu. Masmavi gözleri hayata kırıgınlık olmadığını anlatıyordu konuşurken.

“Aman bre Koca Sülman, duyan da inanacak. Sen de istedin beni, ben de istedim seni. Sülman’dan başka kimseye gitmem dedim, başka bir şey demedim. Beni zengin birine vereceklerdi. Hem köyde zengindiler, hem şehirde tüccarlık yapıyorlarmış. O çocuğu da hiç hazetmemiştim. Nerede görsem kaçardım. Anam, Babam da ona vereceklerdi, gönülleri vardı. Bu Sülman da duymuş vereceklerini, küstü mü bana... Bulamam konuşayım. Kolay mı görüşmek. O zamanlar herkesle görüşemezsin, konuşamazsın. Karar verildi istemeye gelecekler. İstemem dedikçe de dinlemediler beni. Sonunda Anama bağırdım;

“ Gelmesinler bre, istemem ben o çocuğu. Git Babama da söyle. İsterse dövsün, kovsun istemem. Haber salın Sülman’ın Anasına gelsinler beni Sülman’a istesinler. Sülman olmazsa kimse olmasın. Ötekiler gelirlerse kaçırım evden. “

“E mari kızım alırsam seni elime. Nasıl kızsın sen. Bizi rezil edecen. Babana ben deyəmem. Kendin de de göreyim, nasıl deyəcen. Ama kabahat Babanın, sana yüz verdi. Kızım dedi başına çıkardı. Utanmadan istediğın adamı da söyledin yüzüme yüzüme.”

“Tee, bak ana, bahçedeki o ağacın dalını görür müsün, te o koca dalına atarım bir urgan asarım kendimi.”

“E mari dur, senden önce ben asacam seni.”

Sonra bana laf dinletemediler. İstemem dedim, Babam da üzmedi beni. Bu Deden duymuş sevinmiş o zaman. Haber saldım gizlice bir arkadaşımıla, ya gelsin istesin beni ya da başkasına verecekler diye. Sülman yakışıklıydı be kızım, hem de iyi bir insandı. Gençtik ikimiz de.

Ati Nene bitirdi sözünü, kalktı ayağa;

“Dur ben sana erik şerbeti yapayım da içesin. Misafirsin sen.” Dedi mutfağa girdi.

Sülman dede tesbihinin tanelerini parmaklarının arasında tek tek geçirirken Ati neneyi dinliyordu.

“Sülman Dede kaç yaşındaydınız o zaman?”

“Ben on sekiz, Ati on yedisinde. Gençlik işte duydum zengine verecekler, kırılmıştım. Kaçtım görünmedim, kızgındım da. Ati güzeldi. Büyüdükçe boylandı güzelleşti. Yürüyüp geçti mi, ona bakarlardı.”

Sülman Dede konuşurken, dirseklerini dizlerinin üzerine dayamıştı, tesbihinin taneleri iki elinin parmakları arasında gidip

geliyordu. Tespihe bakar gibi duruyordu ama aslında, tespih filan görmüyordu. O bana anlattığı yerlerdeydi.

“Sevdalılarımızla çok konuşamazdık ama birbirimizi gördük mü gözlerimizle konuşurduk. Aklımdan çıkmazdı. İnsanın sevdiceği yanında olmalı...”

“Heves etmişin gelmişin madem yaşadığımız zorlukları da anlatayım da kulağında kalsın. Hayat zor, çok çektik.”

Ati (Atiye) Nene ile Sülman (Süleyman) Dede yaşlanmışlardı. Evliliklerinin üzerinden kim bilir kaç sene geçmiş, ne acılar, ne mutluluklar yaşamışlardı. Neler umut etmişler, neleri kaybetmişlerdi. Ben dinlemeyi sevmiştim, onlar da dinleyen biriyle paylaşmaktan memnundu.

Biz konuşurken Ati Nene şerbetlerimizi getirdi, içtik. Sülman Dede’ye sordum;

“Sülman dede hiç okumanız yazmanız yok mu?”

“Var biraz. Buralarda kendi kendimize öğrendik.”

“Peki siz Ati Neneyi istediniz, Ati Nene de size istedi, istemediğiniz öteki genç ne oldu, kızmadı mı?”

“Ooo, kızmaz mı? Kim olsa kızar. Düşman olduk birbirimize. Kaçıracağım demiş ama, aileler akıllı davrandı, yatıştırdılar. Çok sürmedi, Bir gün şehirden dönerken, yolda eşkiyalar yolunu kesmişler, soymuşlar üstünde ne varsa almışlar. O da karşı gelmiş elbet. “Sen mi karşı gelirsin,” vurmuşlar ense köküne, oracıkta öldürmüşlerdi. Çok üzüldük. Keyfimiz kaçtı. Koylay mı koskoca babayiğit bir gençti. Eşkiyalar türemişti rahat vermiyorlardı. Sonraları bu eşkiyalar çoğaldı. Köylüye kasabalı-

ya rahat vermediler. Can yakar oldular. Bazıları yunan, bazıları Bulgar. Bozuk düzeni fırsat buldular, korku saldılar.”

Atiye Nene ile Süleyman Dede’nin hikâyeleri uzundu, onlara da arkadaş olmuştum besbelli, keyifle anlatmışlardı . Yardım etmek için ayağa kalktım, bardakları tepsiye aldım mutfığa götürdüm.

“Akşam oldu Ati Nene gideyim ben. Yordum sizi ama yine gelsem bana anlatır mısınız?”

“E kal be kızım, burada yiyelim yemeğimizi Allah ne ver-diyse. Baksana biz de yalnızız, can yoldaşı olursun.”

“Teşekkür ederim Nene, arkadaşlarım merak ederler.”

“Sen, Şadiyelerin evinde kalan dört kız var derler, onlardan biri misin?”

“Evet Şadiye Teyzelerin evinde kiracıyız.”

“Haa duymuştum. Be kızım arkadaşların merak edecek de kayboldu mu diyecekler? Kal dinle dedeni onda çok şeyler var. Madem merak etmiş gelmişin. Bize de can yoldaşı olursun. Siz konuşun ben tepsiye koyarım çorbamızı. Az da biber kavurayım domatesli, yeriz beraber.”

Ve ben kaldım yemeğe. Hem memnunum, dinleyeceklerim var hem çekingenliğim var.

“Kırma Nenenî, otur sen, anlatacaklarımı dinle şimdi. Köyde benim bir de Rum arkadaşım vardı. Adı Adonis’ti hiç unutmam. Bir de Memet vardı bizim köyden. Adonis’le iyi arkadaşlıklar. Arkadaşımız, yaşlılarımız vardı epey. Ayrılmazdık

birbirimizden. Köyümüzdeki o gencecik arslan gibi delikanlıyı öldürdülerdi ya, düşmandık artık onlarla. Onlarda çete varsa bizde de vardı. Gençlerimiz guruplaşır öyle dolaşırdık. Bozuk düzende tadımız tuzumuz kalmamıştı artık. Rum çeteler bizim arkadaş Adonis'i de almışlar aralarına. Ne yapacak gelmem de dese sonunda gene de karıştı aralarına. Sonraları pek göremezdik Adonis'i. Karışmış çeteye dediler. Arkadaşı Memet'ten duymuştuk. Bir akşam üstü, biz çeşme başında toplaştığımız, Rum çetesi bastı mı bizi. Aniden, arka taraflardan bastılar. Sanırsın başımıza çökecekler. Arkadaşımızın biri bağırdı;

“Davranın.” Girdik mi birbirimize. Kim öle kim kala. Kavganın ortalarında herkes kaçıyordu. Aslında ölüm kalım olmasını kimse istemezdi, Ama hayatımızı cehenneme çevirenler yok olsun. Bir yana onlar , bir yana biz derken onlardan biri yerde yatar kalkamaz, kaldı yerde. Memet'le döndük baktık, yaşıyor ama durumu kötü. Gözleri nasıl bakardı bize, aklımdan çıkar mı sanırsın. O gözler yalvarırdı bize, çaresiz bakar, yardım isterdi. Memet oturdu başına elini yüzüne sürmek ister, süremedi. Memet yerde hem debelenir, hem söylenir;

“Abe Adonis buuu!.. Abe ben vurdum bunuu!..

“Zor kaldırdım Memet'i başından. Kaçan Rumlar da arkadan bizim uğraşımızı fark ettiler. Seslendim, “alın arkadaşınızı gafiller. Ya da biz götürelim.” Geldi ikisi aldı gittiler. Sonra göremedik Adonisi. Ölmüştür dedik. Amma velakin bizim Memet kendine gelemedi o günden sonra. Geceleri sayıklar uyanırmış. Anasına birkaç kere “Adonis'in gözleri bana bakardı” demiş. Sonraları da uyuyamaz olmuş. Sarardı, zayıfladı der-

ken, ekmekten yemekten de kesilmişti. “Ben vurdum onu” der mırıldanmış. Evlerine yakın yerde bir taş üstü bellemişti, Memet o taşın üstüne otururdu, kollarını birbirine kavuşturur dalar giderdi. Oturduğu yerde, kolları kavuşuk arkaya, öne hafiften sallanırdı. Bize katılmaz olmuştu. Savaş arkada kalanlara iz bırakır. İzi kaldı mı da bu savaş öldürünceye kadar bitmez. O anacığı, babacığı ne yapacaklarını bilemez olmuşlardı. Adonis Memet’lerin evlerine de gelirdi, Memet’le beraber aynı sofraya otururdu. Anasının yaptığı börekleri severdi. Az mı beraber yemişlerdi Türk usulü yemeklerden. Bu deli dünyanın bu deliler savaşı, su gibi fidanları yok ediyordu, acılara boğarak alıp gidiyordu. Ateşi söndü mü sanırsın? Sönmedi... Hiç sönmedi... Genç fidanların arkasında alevler kaldı, yalın alev oldu kavurdu geride kalanları. Savaş götürdü, erkek demedi, kız, kadın demedi, ayırdı canları. Bizde türküler ağıttır. Aynı acıyı yaşayan sadece biz değildik. Te öbür tarafta da aynıydı. Vurdurdu kırdırdılar bizi birbirimize. Adonis anasının tek erkek evladıydı. Git da sor bakalım ona, unutmuş mu evladının yalvaran bakışını. Savaş bitmiş mi o anacığın yüreğinde.”

Mutfaktan tepsi elinde gelen Ati Neneye yardım etmek için ayağa kalktım. Ne hazırladıysa koyduk sofraya. Sülman Dedenin “haydi buyurun” demesiyle ilk lokmalarımızı yemeğe bandırdık. Sofralarında benimle birlikte üç kişi olmuştuk. Hayatta yalnız kalmış iki sevimli kişi neşelenmişlerdi. Yemek yedik topladık soframızı, ben izin istedim, tekrar gelmek için söz verdim ve ellerinden öptüm çıktım. Soracaklarım bitmemişti, merak ettiklerim vardı. Bir yandan da anneme babama bu hikayeyi anlatmak istiyordum.

Hafta sonu Taşova'ya gittim anlattım anneme, babama. Annem Amasya'ya tekrar dönüşümde çantama bir limon kolonyası, bir küçük havlu koydu;

“O iki yaşlıya uğrayacaksın madem, yemeklerini de yemişsin, sen de bunları hediye et, selamımızı da söyle” dedi.

Yine bir hafta sonu, limon kolonyası ve küçük bir havlu ile o güzel Neneyi, Dedeyi ziyarete gittim. Ellerini öperek hatırlarını sormam memnun etmişti ikisini de. Elimdekileri Atiye neneye verdim, “Annemin selamı var” dedim.

“Giderken sen de götür selamımızı, zahmet etmiş” dedi ve arkadan hatırlattı bana;

“Ah bre kızım sen gel biz bir şey beklemeyiz senden. İki laf eder anlatırız, sen de dinlersin bizi. Kimimiz kimsemiz yok bizim. İki ihtiyar avunup dururuz. Sen gelirsen bizim can yoldışımız olursun, biz taa ne isteriz.”

İki kanatlı küçük pencerelerinde kanaviçe işlemeli perdeler dikkatimi çekti. Perdeler de pencereler gibi iki kanatlıydı ve üzerlerine rengarenk ipliklerden birbirine bakan iki kuş işlenmişti. Kuşlar tavus kuşuna benziyordu, neredeyse perde boyundaydılar.

“Ati Nene sen mi yaptın bu perdeleri?”

“Yaa mari kızım, ben yapmıştım. Memlekette yapmıştım. Pek o kadar bir şeyler getiremedik, bunları koymuştum bir bohçaya. Önceleri kullanmaya kıyamamıştım ama sonra dedim “kime saklarsın mari Atiye, kimin var senin.” Gülümsedi... “Zaten olsa da kimseye vermezdim bunları. Niçin bilir misin? Gel bak ne göstereceğim sana;”

Beni götürdü pencerenin yanına, perdelerin alt köşelerine kargacık, burgacık işlediği yazıyı gösterdi. “Sülman” yazıyordu köşelerde. Ben de güldüm ve sordum.

“Okumam, yazmam yok” diyordun ya Ati Nene?

“Bilene sordum, yazdırdım, işledim” dedi tekrar güldü. “Başka da bildiğim yok, te bu kaa bildiğim.”

“Usulca sordum; “Sülman Dede senin için bir şey yapmış mıydı?”

“Yok yapmadı. Mavi mavi bana bakardı ya, o yeterdi işte. Biz işlemelerimize sevdamızı katardık. İşlemelerimiz neler anlattırdı neler. Ne yapacaksın, görüp de konuşamazdık ki. Kuş işler ağzına mektup zarfı koyardık en çok. Sanki kuş mektup götürecekti” dedi Ati Nene yine güldü.

“Ati Nene, ailen vermeseydi ne olurdu?”

“Kaçardım” dedi güldü.

Ati Nene dişleri eksik, çenesi önde, yumuşacık yanaklarıyla gülümsediğinde, aydınlık yüzü pek sevimli oluyordu. Sülman Dede de çatışmalardan almıştı nasibini. Kolunun biri diğer koldan inceydi. Anlatmaya devam etti;

“Bir gün, köyün bekçisi geldi meydana “ yine geldiler toplanın” diye bağırdı. Nara şamata toplandık. Böyle yaşanır mı? Nereye kadar? Sonumuz ne olacaktı bilmiyoruz. Dünyanın sonu gelmişti sanki. Ekmeğimizi tadıyla yiyemez olmuştuk. Gece uykularımız kaçmıştı. “Gidin buradan” demeye başladılar. Ölmüşsün, öldürür müsün? Evimizden ocağımızdan mı kovacaksınız bizi? dedik... Dedik de canımızı koruyamaz olduk, kızları-

mız kadınlarımız da telef olurlardı. Gitmeyiz derken kaçacak yer aradık. Ormanlara kaçıp saklananlar mı ararsın, çalı yığınlarının içine çocuklarını saklayanlar mı ararsın? İşte öyle kötü bir günde yine girdik birbirimize. Bir kısmı yakmaya çalışır bir kısmı vurmaya çalışır. Köylü başladı toplanmaya , elinde silahı olan vurur, olmayan kaçıır. Eşkiyanın birinin elinde balta varmış, savurdu baltasını bana doğru yana kaçayım derken koluma geldi. Derin kesildi, canımı yaktılar. İyileşmesi uzun sürdü, işlerimizi yapamadım. İyileşti dedik sonunda ama kas mı kesildi, kemikten mi bilemedim, ince kaldı gelişmedi bu sağ kolum. Sol kadar gücü de yoktu ve zayıftı. Sakat kaldım, işlerimde eksik kaldım. Savaştan çıkmış, savaş yaşamış millet olduk... Ne beklersin? Gülemedik biz... Sizlere Allah göstermesin. Yeni nesil o acıları bilmez. Bilmesinler de, görmesinler de. Düğünlerini de yapsınlar, bayramlarını da yapsınlar. Mübadele zordu, sürgündük ama bizim için kurtuluş oldu. Allah razı olsun Koca Gazi Mustafa Kemal Paşa'dan, İsmet Paşa'dan, hem de askerlerinden. Bak ne güzel mektebe de gidersin. Oku, ol memur, cahil kalma-yın, Hanımefendi, Beyefendi olun. “

“Siz de sağ olun Dede. Siz doğrudan nereye geldiniz, Amasya'ya mı?”

Ati Nene elindeki tığ ile yün işlerken, cevap verdi;

“Nerdeee be evladım, buraya gelinceye kadar yerden yere gezdik. Bu Deden, köylerde kalamadı. Köy işi ağır gelirdi ona, kol çalışmayınca yapamadı. Bir arkadaşından haber aldık, adı Salidin (Selahattin) Amasya'ya yerleşmiş bakkal dükkanı açmış, “gelsin beraber yürütelim” demiş. Geldik, onu bulduk. Eh kimi zaman bakkallık, kimi zaman kahvecilik yaptık. Kendimize iki

göz oda ev, geldik bu yaşlara. Kimsenin eline bakmadık, el açmadık. İnsanlarımız da iyidir bizim, yardımını severler, yardım etmek sevaptır, bizde dilenciye rastlayamazsın. Dilenmek ayıptır. Komşuluğumuz da iyidir bizim. Acılar yaşadık ya ondan insan kıymeti biliriz.”

Süleyman dede gülerek tekrar söze başladı;

“Hep aklıma geldikçe gülerim. Bizi buraya çağıran bakkal arkadaşım Saldin, (Selahattin) biz ona kısaca Saldin derdik. Herkes Saldin derdi, öyle bilirdik, öyle derdik. Dükkan komşularımız da vardı, iyi geçinirdik, severdik birbirimizi. Dükkanın önüne sandalyelerimizi atar otururduk, sohbet eder kahvelerimizi içerdik. Müşteri geldiğinde, müşterinin işini görür yine sohbe te katılırdık. Bir gün yine dükkân önünde oturuyorduk, bir adamcağız elinde bir kağıt parçası ile bakınarak bize doğru geliyordu. Belli yabancı biriydi, adres soracaktı. Geldi yanımıza kadar durdu, selam verdi;

“Birini arıyorum arkadaşlar. Adı Selahattin Kaya, bileniniz var mı?

Hepimiz birbirimize baktık, kimse tanıyamadı. Birimiz tanımıyorum anlamında başını salladı, diğer bir komşu da salladı. Bizim Saldin de “bilmiyoruz yok öyle biri, benim de soyadım Kaya ama” dedi.

“Kim miş, kimin nesiy miş, ne iş yapar mış?”

“Bakkal dükkânı varmış?”

“E benim de var bakkal dükkânım?” dedi bizim Saldin.

“Bir tanıdığından selam getirdim, Davut arkadaşı varmış.”

Derken, bizim Saldin uyandı;

“Bu benim beya”diyerek fırladı dükkânına girdi, çekmece-sinden nüfus cüzdanını buldu geldi. O gün Saldin’e hepimiz gülmüştük.

“Sen adını bilmez misin be Saldin?”

“Siz bilir misiniz benim Selahattin olduğumu beya, hiç duydunuz mu? Ben Saldin doğdum, Saldin yaşadım, burada Selahattin olmuşum. Bizim İsiini de, Üseyin (Hüseyin) yapmış-lar” derken kendisi de gülüyordu. Selahattin diyemedik ama Salidin diyebildik.”

Bunları anlatan Süleyman dede de, Sülman değil miydi? Atiye nene bile perdesine Süleyman yerine Sülman işlemişti. Anlamıştım ki uyum sağlamak kolay olmamıştı ve uzun sürmüş-tü. İkinci kuşakta bile vardı yabancılıklar.

Sonraki uğradığım bir gün, Ati Nene bana bir hediye ver-di. Elinde tığ ile yaptığı, ördüğü bir patikmiş ve bana örmüş onu. Okulumun tatil günleri yaklaşmıştı ben de veda etmiştim. Tekrar okul dönemine Amasya’da değil de başka yerde devam etmiş-tim. Bir daha o güzel insanları göremedim, neredeyse unutmuş-tum bile. Onlar da savaştan ve göçten nasibini almış yüzlerce, binlercesinin içinden sadece iki kişiydiler. Bu dinlediklerimden sonra, şimdi diyorum ki;

Bize hediye ettiğiniz bu toprakların üzerine bastığımız sü-re içinde hakkınızı helal edin.

ODUNDA MI SATILIRMIŞ BEYA?...

Muhacirler, bağı bahçeyi, çiçeği, asmayı sever, doğaya düşkündür. Kapılarının önünde dut ağacı olmayan ev göremezsiniz. Bağında üzümü, kapısının üzerinde asma çardağı olmadan olmaz. Bahçesinde her türlü çiçeği, gülü vardır. Gülü kokuludur onların. Kokusu olmayan güle, gül demez onlar. Asma gülü, katmerlisi, yalınkatı, her renginden çiçekleri... Kadınlarımız, çiçekleriyle yarışırldı kendi aralarında. Birbirlerine çiçek tohumu ve fidesi değiş tokuşu yaparlar. Gezmeye giden cebinde tohumla gider, kendinde olmayan çiçeğin tohumuyla dönerdi eve. Muhacir evleri bellidir bu özelliğinden. Beyaz badanalı, mavi çerçeveli penceresi olan, tek katlı evleri. Ön tarafında, rengârenk açmış çiçeklerle süslü bahçesi, mor ve pembe şebboy kokusu, duvarları sarmaşıklı, yağ tenekelerinde sardunyası olmazsa olmazdı.

İki odalı köy evinin önünde, asma çardağının altında masası da olmalı. Pencerelerinde küçük saksılarında çiçeği olmalı ki evi süslensin, bezensindi o köylü kadının. Mevsim bahardı... Asma, üzüm vermek için salkımlarını yeni yeni çıkarmıştı yapraklarının arasından. Çiçek zamanıydı şimdi. Baharın hafif esintisinde, asmanın minicik yeşil çiçekleri masanın üzerine dökülüyordu. Bahardı bu... Doğaydı...

Çardak altındaki masada mübadele, göç, muhacirlik anılarını anlatıyorduk heyecanla. Sohbetin tadına doyum olmuyordu. İsmail Amca, Yahya Amca ve İbrahim Amca, hatırı sayılır üç kardeş nasıl da güzel anlattılar o gün. Yahya Amca'nın kızları, hürmetle saygıyla anımsadığım, Ümmü, Fethiye ve Ulviye, ba-

harın esintisiyle memleket kokusunu getiriyorlardı içten içe duygularıyla.

Ve İsmail Amca, istekle anlatıyordu;

“Köyümün tam orta yerinde çeşmesi vardı... Başından eksik olmazdık, toplanırdık başına. Köyün gençleriydik o zamanlar. Kimimiz yavuklusunu beklerdi, belki oralardan geçer diye, kimimiz şakalaşır güreş tutardık kendi aramızda. O çeşme başına geldik mi, biz yazın sıcağını, kışın soğuğunu fark etmezdik. Unutulur mu o günler?... Çeşmenin başında ulu bir ceviz ağacı-mız vardı. Buraya geldikten seneler sonra, memleket ziyaretine gidenlere sordum çeşmemizi. Çeşme duruyormuş ama cevizi dipten kesmişler,” derken İsmail Amca’nın sesi öfkeli ve üzgün çıkıyordu. Anlatılanları bölmeden ben de merakla sordum;

“Neden ağacı kesmişler?”

“Kalın gövdeli, ulu bir ceviz ağacıydı. Niçin kesecekler, mobilyada kullanmak için kesmişlerdir, kim bilir. Hainlik işte. Köyler, evler sahipsiz kalmışlardı. Hiç kıyamazdık köyümüzce, evlerimize, malımıza, bahçelerimize. Unutamadığımız sadece meydandaki küçük çeşme miydi? Daha neler neler bıraktık da geldik. Burada şimdi çeşme mi yok? Var olmasına var da, hani benim o çeşme başında ki arkadaşlarım, hani gençliğim, hani çocukluğum. İnsanın gençliği, çocukluğu elinde kalmaz ama, sanki hepsi o çeşmeyle ve anılarımızla bir oldu da orada kaldılar. Tarlalarımın adlarını bile bir bir sayarın sana. Hepsi ezberimde;

“Taşlıtarla - Kocatarla – Solak Elmas – Koca Dere kenarı – Kaynakderesi – Köklü Tarla – Kurukarağaç Altı – Balitso –

Ahmet Çavuş – Dutluk – Posmak – Aşağı Karşıbağ – Yukarı Karşıbağ – Evbaşı – Gedik Çaylar – Karakuz – Gölkenarı – Beydüzü.”

Tarlaların adını İsmail Amca sayarken, yaşı büyük Yahya amca da katılıyordu.

“Yaa, yaa!” Taa bile çoktu beyaa. Kaldı epsi, bıraktık kaçtık.”

“Bunlar tarlalarımızdı. Ama, buraya geldiğimizde beş parasızdık ve aç kalmıştık. Üsküp, yerinde halâ duruyor, haritaya bakın size her şeyi anlatan odur. Bir Allah, bir de biz biliriz yaşadığımızı. Üsküp, Sevindik, Doyran, Valandova ve onlara bağlı Çalık köyü. Biz Çalık köyü’ndük. Uzakta bir tarlamız vardı, kıyısında bol kamışlarımız olurdu. Kamışlar tatlı idi ve o tatlı kamışları keser eve getirirdik, suyundan pekmez yapardık. Bir gün yine agamla beraber, kamışa gideceğiz, aldık bir eşek bir katır yanımıza. Komşu köyden geçerdik o tarlaya giderken. Komşu köy Baldovisa, Türk Köyü değildi. Bir köy daha vardı yakınlar da, o da gâvur Kosturun Köyü idi. Kosturun’dan biri “başınıza kötü şey gelmesin, hayvanlarınızı öldürürler, elinizdekini alırlar beraber gidelim ”dedi. Altı saat yayan gittik. Geri dönerken de, geceye kalmayalım diye konuştuk. Ama o gün dönerken geç kaldık. Korkarız, bir ovaya geldik yolu karıştırdık. Sonra köy yolunu bulduk ama, Agam (Ağabeyim) dedik ki; ayrı ayrı yürüyelim. Birbirimizi kollayalım birbirimizden uzak yürüyelim. Öldürürlerse birimiz ölelim, ikimizi de öldürmesinler.” Ben önden giderdim, köşeyi döndüm, Agam arkadan gelirdi. Köşeyi dönünce oturdum Agamı bekledim. Silahlı Bulgar iki kişinin geldiğini gördüm, sindim (saklandım) yanımdan geçtiler beni göremediler. Uzaklaşırlarken, arkalarından köşeden sinerek bak-

tım. Agamı gördüler tuttular, belinden kayışını (kuşağını) çıkardılar, kollarını bağladılar. Ben korktum, bir şey yapamadım, benim silahım da yoktu. Koşarak köye gittim, babamlara haber verdim. Hep beraber tekrar geldik agamı bulmaya. Korkutmuşlar ne varsa almış götürmüşler. “Sağ kurtuldu ya” dedik. Dedik da yiyeceklerimizi elimizden alıyorlardı. Silahsız, savunmasız duruma düşürmüşlerdi bizi.

Çok direndik gelmemek için. Olmadı, inat etmekle olmadı. Sonunda toparlandık bütün aile bir gün sabah erkenden çıktık evimizden, ocağımızdan düştük yola. Gözümüz, gönlümüz arkadaşalarak geldik. Tam on yedi kişiydi ailemiz. Yerleşinceye kadar birkaç yer denedik olmadı. Büyük Amcam, bizden önce kaçıp gelmişti buralara. Aydın Söke’de, Akçakonak köyünde. Sonunda karar verdik amcamızı bulduk. O da bize, bazen haber salardı gelin diye. Burada çok çalışmış, kendine küçük bir evcik yapmış. Bize sahip çıktı, yer verdi. Biz on yedi kişi, on yedi boğaz ama iş nerede. Para nerede?... Boğaz dersen durmaz yemek ister, ekmek ister. Bir gün, Kako Dayı diye biri varmış, eşeği hastalanmış, “ölecek bu eşek götürün vurun bunu” diye haber salmış. Gittim gördüm, dedim ki;

“Kako Dayı, madem gözden çıkardın bu eşeği, ver bana ben bakayım, iyileşir belki.”

“Al bak, ölmezse senin olsun” dedi. Hiç ümidim yoktu ama iyi baktım. O, hasta, ölecek eşeği iyileştirdim, ayağa kaldırdım... Bir eşeğim bile olmuştu. Tarlalarımız, bağımız bahçelerimiz nerede şimdi, hepsi rüya gibi uçtu gitti elimizden. Dedim; dağa gideyim bulduğum odunu, çalı çırpıyı yükleyim eşeğime, eve odun getireyim, kışlık odunumuz hazır olsun. İş yok güç

yok, para yok. Odun bari taşıyayım dedim. Her gün eşeğimle birer yük odun getirdim, yığdım duvar dibine, oldu tavana kadar odun. Ama korkumuz yoktu artık, can güvenliğimiz vardı, aç kalmayız çalışırız dedik. Yakınımızda oturan biri, bana dedi ki;

“Yeter bu kadar odun, tavana kadar yığdın, biraz da götür Söke’ye sat”

Dedim; “Beyaa odun da mı satılırmış?” O günün akşamı babam eve geldi, ona da söyledim. Babam da inanmadı;

“Bunun aklını şaşırtmışlar gene” dedi. Ben Babamı dinlemedim sabah erkenden aldım eşeğimi, çıktım dağa yaptım yükümü, tuttum Söke yolunu. Çarşıya vardım, ne yapacağım, nereye gideceğim, bilmem. Çarşıda gördüğüm ilk dükkanın önünde durdum, bekledim. Herkes gelip geçer önümden, ne diyeceğimi, nasıl satacağımı bilmem. Sonra biri geldi yanıma, dedi;

“Satar mısın odunları?”

“Satarım...”

“Kaça veriyorsun?”

“!... Bilmem.”

“Gel benimle” dedi, aldı peşine götürdü evine. Avluya girdik bir yer gösterdi, “yık yükünü” dedi. Yükü yıktım, bana bir bardak da sıcacık çay ikram ettiler. Sıcacık şekerli çayı da içtim oracıkta. Verdi iki buçuk lira para. Koydum cebime. Köye gelinceye kadar, elimle cebimdeki parayı okşadım. Elimin parmaklarıyla yokladım. Eve gelince akşam parayı babamın önüne koydum;

“Baba para kazandım” dedim. On yedi yaşımdaydım o zamanlar. Sonra bir de beygir buldum birinden, her gün iki yük odun taşıdım kasabaya. Tee işte böyle adam olduk, karnımızı doyurduk, ev ocak sahibi olduk. Varken yokluk yaşadık, yokken var ettik. Allaha şükür ederiz, kimselere muhtaç olmadık. “

Üç çilekeş kardeş, birbirlerine hatırlatarak anılarını bana anlatıyorlardı. Yahya Amca’nın anısında ise her nesile örnek olacak bir mesaj vardı. Bir Vatan sevgisi, bir gurur, onur vardı.

“Bir gün gelmiş iki memur eve. Yaşlanmıştık, iki kardeşim ve ben üç yaşlıyız, devlet bize maaş bağlayacakmış. Almadık, “ Devlete ne yaptık biz memur değiliz. Devlet parasını harcamasın bize, başka hayırlı yere versin” dedik

“Yahya Amca niye almadınız, alsaydınız keşke rahat ederdiniz.”

“Almadık işte, ne bileyim... Sanki Osmanlı Sadrazam’ıydık” dedi, kendisi de güldü sözüne. “ Fakirdik ama biz emeğimizle kazanmasını bilen ve hakka inanan insanlardık. Onurumuzla, başımız dik olmuştur bizim. Emeksiz sahip olmak yoktur bizde. Haramdır, ayıptır... Sonra söyleyeceklerini ekledi;

“ Yaa... Te öyle... Bozulduk yerimizden, yurdumuzdan, geldik dağıldık. Bakarsan her yerde var muhacirlerimiz. Kayseri, Amasya, Aydın, Bursa, İzmir, Samsun, daha çok yerlerde. Bir koca Anadolu’ya dağıldık, kucakladık buradaki toprağımızı. Yurt belledik Anadolu’yu. Anadolu bizi kucakladı, biz Anadolu’yu kucakladık. Çalıştık, çabaladık aç kaldık yoksulluk çektik. Amma; sana söyleyim, içimizden bir tane bile hain çıkmamıştır. Ne hırsızlığımız ne de arsızlığımız oldu. Bunu unutmayasınız.”

“Sağol Yahya Amca unutmayacağız.”

Anılar bir tane değildi ki... Anılarla nasıl da çabuk geçti zaman. Zamanın geçmesini istemediğimiz bir gündü, o gün. Masanın üzerinde bardaklarımızdan çayımızı keyifle yudumlarken, rüzgârın ara sıra hafif esintisiyle, asmadan minicik üzüm çiçekleri masaya ve bardaklarımızdaki çayımıza düşüyordu. Siz hiç üzüm çiçekli çay içtiniz mi? İsmail Amca'yı, Yahya Amca'yı, İbrahim Amca'yı dinlerken, anıları heyecanla hareketlendirmek ve üzüm çiçekli çayı içmek nerede var?

HATÇE KIZIN KADERİ

Dedim ya... Muhacirlerde, asma altı gölgesinde, masada veya üzerine minderler atılmış sedirde sohbet etmek güzeldir. Mevsim de yaz olunca, asmanın gölgesinden denizi seyretmek de pek bir şanstır. Bir de, o gün, Çandarlı'da Samsun'lu Sadullah Bey ve eşi Nuriye Hanım'ın misafiriyseniz, o manzara karşı sohbetin tadına, keyfine doyum olmaz. Oturduğunuz yerden başınızı kaldırın bir bakın hele... Asmanın siyaha yakın rengindeki üzüm salkımlarını görürsünüz. Kuru fasulye yemeğini sevmeyen var mı? Ben zannetmiyorum. Asmanın altındaki masaya bir tabak kuru fasulye gelmiş konmuş önünüze. Beyaz porselen tabakta, salçası imrendirici renkte, suyu kıvamı yerinde, birkaç küçük parça eti içinde. Etsiz sevenler de var fasulyeyi. Ne olursa olsun fasulyede var bir asalet, nimet. Hafif dumanı tüten fasulye tabağına burnunuzu iyice yaklaştırmak ve şöyle bir

çekin içinize o kokuyu. Çatala, kibarlığa gerek yok beyaa...
Daldırın kaşığınızı işte...

“Ellerine sağlık Nuriye Hanım...”

Kuru fasulyenin yanına ne yakışırsa geldi masaya. Pilavı, salatası, turşusu. Yaz sıcağının tatlısı hafif olsun demiş, Nuriye Hanım, kâselerde üzeri tarçınlı sütlacı. Asmadan koparılmış bir tabak kokulu cins üzümü. Sonra anılar, sohbetler ve komşularla güzel unutulmaz dakikalar.

Nuriye Hanım, mübedeledeki gelişlerinde, Hatçe Nenesini andı. Hatçe nene biricik ablasını ve annesini nasıl kaybetmişti? Aklına geldikçe, gözünün yaşıyla hep anlatmış ve etkilemişti torunlarını. O, kuru fasulye yemekli masamızda Nuriye Hanım nenesini anlattı. Bize de dikkatle ve merakla dinlemek düştü.

“Benim de bir Hatçe Nenem vardı, kardeşini ve annesini kaybetmiş” dedi, başladı ve ablasını kaybeden bir çocuk ne yapar? Hayat ona ne getirir, neler götürür?

Hikayeye göre;

Hatçe Nene, memleket topraklarından altı yedi yaşları civarında Mübadil olmuş. Kavala kazası, Sarışaban Nahiye’si, Olacak Köyü’ndendi. Tahmini 1917 yıllarında doğmuştu. Altı yaşlarında, alnına mübadele yazısı yazılmıştı Hatçe nenenin . O küçük yaşlarında Hatçe nenenin kendisinden iki-üç yaş büyük bir de Ayşe adında ablası vardı. Mavi, boncuk gözlü, sarı kafalı iki küçük kız kardeştiler. İki güzel bebek şirin kızlar. Dendiğine göre de fakir bir aileydi onlar. Ailenin en küçüğü de Hatçe (Hatçe Nene) idi ve biz de oradan çıktık yola.

Gencecik ve yoksul karı koca, Sarışaban'ın Olacak köyü'nde, ilk bebeklerini kucaklarına aldıkları gün, sarı saçlı pembe yanaklı bebekleriyle, dünyalar onların olmuştu. Adını kolayca Ayşe koyuvermişlerdi. Evin babası, gücü kuvveti yerinde her gün işine giderken, çiçeği burnunda anne Selme (Selime) gelin de evinde sıcak aşını, çok sevdikleri ve kendi elleriyle yaptığı tarhana çorbasını pişiriyordu. Her gün sıcacık çorba pişmezse işe başlanmazdı. Alışık onlar sıcacık tarhana çorbasına. Fakir, zengin her evin, değişmeyen yiyeceğidir acılı, soğanlı tarhana çorbası. Ayşe bebek, ailenin heyecanlı günlerinde büyüdü, yürüdü derken, günler geçiyordu. Ayşe'nin annesi Selme, ikinci yavrusuna hamile olduğunu fark etti. Bir gün, eşine de söyledi haberi. Çoluk çocuklu bir aile oluyorlardı artık. İkinci bir mavi gözlü kız bebek daha geldi o küçük eve. İri siyah kirpikli mavi gözlü Balkan topraklarında doğan ikinci minik bebeklerine, Hatçe ismini koydular. Hatçe Nenenin hayat hikayesi böylece başlamıştı o küçük, toprak tabanlı yoksul evde. Evin genç annesi ikinci bebeği Hatçe'yi emziriyordu artık. Kocasını ise inşaatlarda çalışıyor, her akşam elinde birkaç parça yiyeceklerle geliyordu fakir evine. Bebeklerini sever koklar dinlenir, sabah erken kalkmak için yine erkenden yatar. Yorgun oluyordu besbelli. Azıcık aşım, dertsiz başım, kendi yağlarında kavrulup gidiyorlardı. Köylüydü onlar fakir ve yoksuldu ama onların da hayatları ve hayalleri vardı herkes gibi.

İlk bebek Ayşe avluda yalınayak oynamaya başladığı zamanlar, Hatçe emekleyip bir yaşlarına geldiği yıl, küçük ailenin düzeni bozuldu, allak bullak oldular. Baba o gün çalıştığı inşaat-tan düşmüş ölmüştü. Cenazesi geldi köye, kondu evinin önüne. Köylü üzüldü, akrabaları üzüldü, anasından, babasından başka

pek kimsesi de yoktu. Genç anne Selme'nin başına dünya yıkıldı. Oracıkta kala kaldı kucağında iki bebeğiyle tek başına. Ağlamak, sızlamak yetmiyordu, hayatta kalanlar yaşamak zorundaydı. İki bebek bir anne, tek başına! Genç kadının, yaşlı bir anası babası vardı ama onların kendilerinin fakirliği boylarını aşmış, el uzatacak durumları yoktu. Zaman geldi, evdeki yiyecekleri de bitti. Ondan bundan, komşudan yakından ne kadar gelse de olmuyordu ve yolu yokuşaydı bu yaşamın.

Öyle ya, gençti henüz bu kadıncağız. “Biri ile evlense kendini kurtarsa” dendi ve o da mecburiyetten boynunu eğdi, kaderine razı oldu. Etrafindakiler yardımcı oldular, aradılar buldular, münasip bir adamla evlendirdiler. O da ikinci adamı koca olarak kabul etti. İki yavrulu bir anneydi Selme. Yakınlarının da kararıyla, geçimlerini kolaylaştırmak için küçük Hatçe'yi İbraam (İbrahim) Dayı'ya evlatlık olarak verdiler. İbraam Dayı ve eşi Fatma'nın hiç çocukları olmamıştı. Böylece onlar da evlat sahibi olacak, Hatçe de iyi bir yuvaya kavuşacak, daha iyi bakılacaktı. Aile bölünmüştü. Allahtan ki aynı köyde görüşme imkanları vardı, birbirlerini görebiliyorlardı. Ayşe ve annesi bazen uğrayıp, Hatçe'yi , sevip okşayıp hasret gideriyorlardı. Katlanmak zorundaydılar. İki küçük kardeş büyüdükçe birbirlerini daha çok görüyorlar beraber oynuyorlardı. Ayşe yiyeceklerini kardeşi ile bölüşmeyi de çok seviyordu. Öyle bir huyu vardı. Kendisi de küçüktü ama Hatçe'yi sever ablalık yapardı. Zamanı geldi, genç anne olan Selme'nin, ikinci evliliğinden de bir çocuğu oldu. Ayşe'ye bir kardeş daha geldi. Bu düzen beş altı yıl böyle sürdü. Toprak üzerinde kapı önlerinde oynayan çocuklar, isterlerse saçları karışık olsun, isterlerse burunları aksın, ellerinde bir

parça ekmek katıksız bile olsa, keyif aldıkları gülümseyen hayatları vardı.

Balkanlar’da düzen bozulmuştu. Mübadele olacaktı. Mübadele neydi ki?

Mübadele; “Bırak her şeyini arkada, g et, bilmediğın bir lkey’e git” demekti. Gtrebildiğın ne kadar olur bilinmez ama; gtremediklerin, bıraktıkların seni yakar. Değil geri dönmek, arkana bile bakma artık. Kalan eşyandır, toprağındır, hayvanındır. Kabul et veya etme belki evladın, belki kardeşindir. Yollarda ölür veya ateşli hasta olan yavrusunu “döndüğümde alırım, yollarda ölmesin” diye komşuya emanet bırakan anne, baba vardır ama; aslında bir daha asla geri dnemeyecektir. Bıraktığın eşyayı unutursun ama, evlat unutulur mu? Bu MÜBADELE’dir. Tarihe geçmiş acı bir savaştır. “Savaş kötü be evlat, yaşamayan bilmez!” denir.

“Toparlanın gidiyoruz. Kaybetmeyin birbirinizi. Yanınız-dakine sahip ıkın. Bırakma dayının elini. Yaşlı dedeyi yalnız bırakma.” Sözleriyle dökülürler yollara. stte yok başta yok ve unutulamayacak bir vapur yolculuğunda bulurlar kendilerini. İstanbul’da toprağa ayak basar basmaz karantinaya alınırlar ve ilalanırlar. Sonra guruplara ayrılan birçok insanın yine deniz yoluyla Samsun’a vapur yolculuğ devamıdır. Denizi ilk defa görmüşlerdi. İlk gördüklerinde denizden ve vapurdan korkmuşlardı. Deniz ve dalgalarla çırpınışlar insanları sarsmıştı. Mide bulantısı ve kusmalar çoğalmış çoluk ocuk dayanamamış hastalanmışlardı. Yaşlı bir kadıncağız kaptana bir güzel kızmış, kaptanın karşısına geçip yakınmıştı;

“A be kaptan, ne sürersin tümseklerden? Sürsene düz ova-
dan gidesin. Bütün kızanların mumbarları ağızlarına geldi.” O
kadıncağız denizi tarla sanmıştı besbelli.

İşte böyle bin türlü sıkıntılarla Samsun’a ulaşan vapur,
yolcularını limana indirdi. Gelen muhacirlere yer gösterildi.
Samsun’dan Rumeli’ye giden Mübadil Rum ailelerin boşalan
evlerini gelenlere verdiler. Yerleşin dediler. Verilen büyük ko-
nak tipi evler de olmuştu ama, toprak kokusu ile yaşamış köylü,
sahildeki konağa alışamıyordu.

“Abe İbraam, ben bu konağı süpürsem de ne olacak. Ben
toprak isterim.” Ayşe’si Fatma’sı toprak ister de çiftçi adamları
istememez mi? Daha çok ister. Toplanırlar devlet kapısına dertleri-
ni dile getirirler. “Biz toprak biliriz, tütün biliriz bize izin verin
gidelim” derler. Yerleşmeden tekrar yayan, yalınayak düşerler
yollara toprak aramaya. Uygun yer buluncaya kadar, yüzlerce
yürüyüp gider Anadolu’nun iç taraflarına. İbraam Dayı ve kızı
Fatma, “kızım” dediği evlatlığı Hatçe sırtlarında, diğer akrabala-
rı ile Rumlar’dan kalan su değirmenlerini görünce sevinirler.
Büyük bir grup olarak orada kalmaya karar verirler. “Burada su
var kalalım” diyorlar. İşte orası Samsun’a bağlı, Bafra’nın Sür-
meli Köyü’dür. Tütün ekecekler, sebze ekecekler, meyve yetiştirecekler.
Hatçe’nin annesi ve ablası Ayşe ise kendi aileleriyle,
Samsun’un Tekkeköy ilçesinin, Çinik köyüne yerleşirler. Orada
da su değirmenleri vardı ve toprağını işleyecekler, tütün ekecek-
lerdi.

Küçük Hatçe ve Ayşe’nin aileleri ayrı köylere yerleşirler.
Bu yüzden Ayşe ile Annesi Selme, Hatçe’yi eskisi gibi göremez
olmuşlardı artık. Hasretlik var ve özlem büyük gönüllerde.

Selme işte o zaman Hatçesi'ni başka ellere verdiği için üzülür. Gün geçtikçe yüreğinden yağların eriyip gittiğini hisseder. Ama fakirlik işte, bunun ötesinde elden gelen bir şey yok.

Neyse ki Hatçe'si iyi bakılıyordu. Daha kötüsü, Ayşe'nin üvey babasının bazı yakınları İstanbul'a yerleşmişler, onları da yanlarına çağırmışlardı. Böylece Ayşe annesiyle İstanbul'a sürüklenir gider. Hatçe kız evlatlık verildiği ailesi İbraam Dayı ve eşi Fatma, Samsun'un Sürmeli Köyü'nde kalırlar. Asıl o zaman hasretlik yaman olur. İki aile bir daha hiç görüşemezler. Ayşe ve Annesi İstanbul'a giderler ama, kim bilir İstanbul'un neresidir, neredeler. O zamanın şartlarında, onlar için İstanbul ile Samsun ulaşımı mümkün olmaz. Zamanın ulaşım zorluğunun yanında fakirlik yoksulluk bel бүker.

Hatçe aklına düştükçe; “anam” der,”ablam” der ağlar, canından ciğerinden sızan gözyaşları hiç bitmez. Günler, aylar ve yıllar geçer, büyür genç kız olur, evlenir, çocukları olur ama, anacığı, abacığı yüreciğinden, göz yaşlarından hiç eksilmez. Seneler içinde Anacığı Selme ölür gider de, bir daha göremez. Hatçe hasretler içinde yanar da, Ayşe Abacığı, özlemez, aramaz mı çakırını? O da, oralarda kardeşim der de gözyaşı döker. Kardaşından başka kimsesi yoktu ve şimdi o da yok. Seneler geçtikçe, unutmak şöyle dursun, biri bir yanda, diğeri öbür yanda, yakınlarına ve eş dostlarına, kardeşlerinden bahsederler, acılarını dile getirirler. Anlattıkça hafifleyeceğini sanırlar. Seneler geçer, evlenir, ev ocak sahibi olurlar. Kendi çocukları olur, gözyaşları özlemlerini unutturmaz. Ciğerlerinin bir kıyıcığında ateş hiç sönmez, hep yanar.

İstanbul'daki abla Ayşe, yaşlanınca kızının evine taşınır. Kızı, damadı ve torunlarıyla bir ailedir artık o. Ayşe Nene, neredeyse yetmiş yılını arkasında bırakmıştı. Damadı Ali Rıza, İstanbul Kartal'da balıkçılık yapar geçinip giderler.

Balıkçı damat tüm günün yorgunluğuna rağmen eve geç gelme alışkanlığını bırakamıyordu. Balıkçı ve teknece arkadaşlarıyla akşam sofrasını ve muhabbetini çok severdi. Bu keyfini değişmezdi hiçbir şeye. Yine öyle bir akşam evine gelip kapısını çaldığında yalnız değildi, yanında bir arkadaşı vardı. Kapıyı açan hanımı, “hoş geldiniz” diyerek aldı eşini ve misafirini içeriye. Misafir biraz çekingen biraz tedirgin, selam verdi girdi. Ali Rıza, Kayınvalidesinin hatırını sordu önce ve Osman'ı tanıştırdı.

“Ayşe Ana bak bir misafir getirdim.”

Ayşe Nene küçülmüş, mavi gözlerinin derinliklerinden merakla bakıyordu. Tanımaya çalışıyordu ama çıkaramıyordu. Osman ise şaşkın ve dikkatli bakarken Ayşe Nenenin elini eğilip öptü, alnına götürdü. Gösterilen yere nazıkçe otururken, o da Ayşe Nene'ye dikkatle bakıyordu.

“Ayşe Ana bu arkadaşımın adı Osman. Bu akşam kahve-deki sohbetimizde, Mübadele kayıplarından söz açıldı. Hani senin kayıp kardeşin vardı, bize anlattığın. Bu arkadaşın da eşinin enesinin öyle bir kayıp kardeşi varmış anlatırmış hep. Bizim hikayeler çok benzedi birbirine, getirdim seni görsün diye.”

Ayşe nenenin yüzü Osman'a bakarken, hüznle karışık gülümsedi;

“Sen kimsin be evlat. Nerelisin sen?”

“Ben Samsun’luyum Nene” derken Osman, sanki Hatçe Nenenin ikizini görüyormuş gibiydi. Heyecandan ve şaşkınlıktan diyemedi birden. Ayşe nene özlemle sordu yine;

“Kimlerdensin de bakayım.”

“Ayşe Nene ben küçükken Mübadil gelen, senin gibi mavi gözlü Hatçe Nenenin torundan damadıyım. Eşimin nenesidir. Sarışaban- Olacak köyünden gelmişler, Abam deyip deyip ağladığı Ayşe Nene sen misin?”

Ayşe Nene’nin yüzü allak bullak oldu da bir aah çekti ve ağzı açık şaşkın Osman’a kıpırdamadan bakakaldı. Yüreciği daraldı, toparlanmaya çalıştı, sonra Kollarını açtı Osman’a. Osman geldi yanına; “Yavrummmmm” dedi feryat figan sarıldı, bir yandan öptü yüzünü gözünü.

“Hele söyle yavrum, söyle bana, kardeşciğim sağ mı, hayatta mı?”

“Hayatta Nenem hayatta, sana getireceğim Nenemi. Çok benziyorsunuz be Ayşe Nenem, seni görünce ne diyeceğimi bilemedim.”

Aslında herkes şaşkınlıkla olayı izliyor ve kimse konuşmıyordu.

“Bana kardeşimi anlat yavrum, getir bana onu. Kaç çocuğu var. İbraam gile evlatlık vermişlerdi garibimi. Ah savrulduk gittik. Yerimizden, yurdumuzdan olduk. Fakirlik, yoksulluk, bir de öksüzlük yetmemişti kardeşimi, ciğerimi kaybetmiştim. Yüreğim parçalandı yıllarca” derken iki elini yumruk yaptı Ayşe Nene, bastırdı yumruklarını göğsünün üzerine. Şimdi doya doya

ağlıyordu. Savrulup gittiğine mi, bir kavuşmanın sevincine mi ağlıyordu bilinmez. Yıllardır çözemediği düğümünü, gözyaşıyla çözmeye çalışıyordu şimdi.

Osman, arkadaşı Ali Rıza'ya teşekkür etti bir sürü;

“Bize iş düştü arkadaş, bu işi tamamlayalım, kardeşleri buluşturalım” derken gülümsüyorlardı sevinçle.

Ertesi günü Osman, İstanbul'da olan Hatçe Nene'nin büyük oğlu Emin'i bulup anlattı olanları. Emin de duyduklarıyla bir şaşkınlık geçiriyordu. Kolay mı, bu kadar yıl sonra? Annesine haber götürmeli, Samsuna gitmeli, ama nasıl anlatmalıydı şimdi. Ya gerçek değilse, Anacığı hasta olur, dayanamaz. Ama bulmuşlar işte... “İbraamgil” demiş, “Evlatlık verdik” demiş. Odur işte, adı da Ayşe.

Emin ilk fırsatta Samsun'a Annesini görmeye gitti, Hatçe neneden önce durumu ailesine açtı. Heyecan büyüdü, herkes birbirine duyurdu, konuşuldu, duyan koştu geldi. Heyecan sardı etrafı. Kendi aralarında sorular sordular cevaplar verildi. En iyisi Hatçe neneye haberi oğlu Emin verecekti.

“Anacım, seni almaya geldim, İstanbul'a götüreceğim.”

“Aman oğlum ben hayatımda İstanbul'a gitmedim ki hiç. Şimdi nasıl gideyim, yaşlandım artık. Ne işim var bu yaşımdan sonra İstanbul'da? Bu yaşına kadar İstanbul yâr olmamış bana, şimdiden sonra mı yâr olacak. Ah be evlât...”

“Gideriz anacığım gideriz. Senin Ayşe Abacığın İstanbul'da değil miydi? Bakarsın yâr olur, bakarsın buluruz. Ayşe Aban sana benziyor muydu anam?”

“Benzerdi ya! Ahlı ubacığım; şu kadar sene oldu bulamadık da şimdi mi bulacağız, hiç aklım kesmez be evlâdım. Öldü mü, kaldı mı? Düşündükçe saçlarımın dipleri sızlar”

“Anacığım bak ben seni almaya geldim, yıllardır özlemini çektin, gözyaşı döktün. Bizim Osman görmüş İstanbul’da, dediğine göre Ayşe Nene’nin damadına rastlamış, evine götürmüşler. Osman anlattı bana her şeyi. Sana çok benziyormuş, konuşmuşlar. Dediğine göre senin ablan olabilir, gidelim, görün bakalım birbirinizi. “İbraam’a verdikti” demiş. Aynı köyden gelmişler, köyünün adını da söylemiş.

“Aman oğul bana şaka filan yapma, bu yaşında dayanamam kurban olayım.”

“Yok anacığım şaka filan değil sen bir hazırlan çıkalım yola, görelim bakalım o Ayşe Nene’yi, kimdir?”

Hatçe Nene pek inanmadı elbette ama, sorular sormak istedi yine de;

“Adı Ayşe miymiş?”

“Evet, Ayşe imiş.”

“Sarışaban’dan mı gelmiş acaba o da, Anamın adını soraymış bakalım aynı mı diyecekti? “

“Sarışaban’dan gelmiş, ananın adını da söylemiş, “Selme” demiş. Bizim Osman hepsini konuşmuş. Sana da çok benziyormuş. Yaşlanmış artık, seni bekliyor anacığım. Belki ablanla kucaklaşmanın zamanı geldi artık, kim bilir. Seni götürmeye geldim, yarın çıkalım mı seninle yola, ne dersin?”

Hatçe Nene'nin yanaklarından, o yumuşak ak yanaklarından gözyaşları süzölüp gidiyordu şimdi. İki ellerini kucağında kavuşturmuş sımsıkı ve elleri titriyordu. Sabit bir bakışla mavi gözleri yaşlar içinde görmüyordu artık kimseyi. Ayan beyan bir sesle;

“Gidelim oğlum, gidelim, götür beni. Al biletimizi, yarın ola, hayır ola.”

Hatçe Nene biraz kendine gelince, kalktı ayağa aldı abdes-tini, kıldı namazını açtı ellerini Yaradana. Kim bilir neler dedi, neler diledi. Akşam yemeğinden sonra banyosu yaptırıldı, temizleri giydirildi, çantası hazırlandı. Gece, sabah erken kalkmak üzere herkes yattı da Hatçe Nene yatamadı. Başında başörtüsü elinde tespihi, dualar etti. Arada başını dayadı yastığına, daldı gitti, sabahı zor etti.

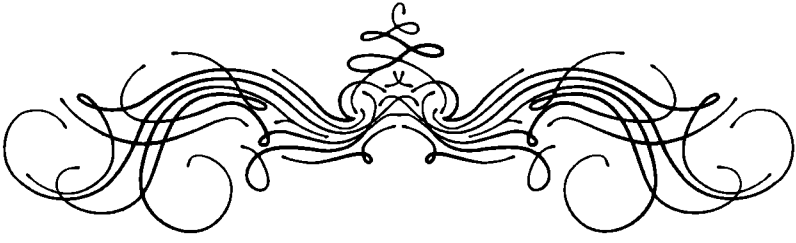
Yol uzak geldi Hatçe Nene'ye, yoruldu. Ama onun akli kardeşindeydi. Gerçekten ablasını görecek miydi. Ya değilse, katlanabilecek miydi? Ablasını görebilse ölse de gam yemeycekti artık. Otobüsten nasıl indiler, nerelere gittiler, “ne de bitmeyen bir yolculuktu, dayanılır mı?” diye düşündü. Nihayet bir sokakta bir evin önünde indiler. “Geldik” dediler. Durdu dinlendi nefes aldı baktı şöyle eve uzun uzun. Girdiler koluna, ama onun ayakları heyecandan yürümüyordu ki artık. Kapı çalındığı zaman açılincaya kadar kalbi de akli da durmak üzereydi sanki. Kapı açıldığında herkesin yüzü gülüyordu ve herkesin heyecanı belliydi. Ayşe Nene salonun orta yerinde ayakta kalmış merakla bekliyordu kapıdan girecek olan kardeşini. Hatçe Nenenin de yorgunluktan ve heyecandan kamburu iyice çıkmış vaziyette, acele acele bakındı insanlara. Ufalnmiş mavi gözleri buluştu abla-

sının gözleriyle. İkisi de birbirlerine açtılar kollarını, ağızlarında dualar, dudaklarında mırıltılarla, kucaklaştılar, herkes etraflarında yumak oldu. Bu hasret yumağı, sevgi yumağı idi. Yardım ettiler yan yana oturttular bir kanepeye. Birbirlerinin ellerini sımsıkı tutmuşlardı, artık bırakmak istemiyormuş gibiydiler. Ağlıyorlardı, duyguları yoğun, kalplerinin kaldıramayacağı kadar yoğun. Yüzlerine bakıyorlar gözlerine bakıyorlar yanaklarından öpüyorlardı. Biri diğerinin gözyaşını sildi gözünden öptü, sonra diğeri sildi yanağından öptü. Çok benziyorlardı, ikiz gibiydiler. Herkes bir şeyler konuşuyordu, sorular soruldu. Sorulara bazen iki kardeş birlikte cevap veriyordu. Birlikte verdikleri cevaplar onları daha çok yakınlaştırıyordu sanki. Kendi anılarını da kendilerine anlatırlarken etraftakileri unutuyorlardı. Birkaç gün kucaklaştılar, birlikte aynı yatakta yattılar, hep konuştular. Kimi zaman ağladılar, tekrar tekrar kucaklaştılar, kimi yerde yüzleri gülüyordu, mutluydular. Geçen kayıp yılların acısını kalplerine gömmüşlerdi.

İstanbul'a o zamana kadar hiç gitmeyen Hatçe Nene, ablası hayattayken birkaç defa gitti geldi, görüştülerdi. Ablası yaşlılıktan vefat ettikten sonra Hatçe Nene de vakti geldi ve doksan beş yaşında o da bu hayata veda etti. Bir hayat, acısıyla, tatlısıyla, anlatıldı anıldı.

Torunu Nuriye Hanım, Çandarlı'daki yazlık evinde Hatçe Nenesini anlatırken heyecanlanıyordu. Dile kolay onca yıl, kolay yaşanmamıştı. İki mavi gözlü Balkanlı kardeşler, hep konuşulacaktı, anlatılacaktı. Mübadillerin bir sözü vardır;

“ÇEKİLEN ACILAR BİR DAHA YAŞANMASIN.”

III. Bölüm

“ANNEANNEM”

“BABAANNEM”

Sözyle başlayan hikâyeleri dinleyin... O kadar çok ki. Mübadele tarihini satır satır yazmış inkâr edilemeyen, unutulmayan acılar. Bir dokunup bin ah işitmediğin mübadil yoktur.

Nurten Demirağ, Anneannesini ve Babaannesini hiç unutmadı. Onlardan dinlediklerini anlattıkça duygulandı, anılar ise bu duygularla canlanırdı hafızalarda.

“Anneannem Fatme, Kavala’nın Pravušta köyünden beş yaşındayken gelmiş. Annesi, Babası orada vefat etmişler. Nenesi ve Dedesi getirmiş onu buralara. Küçücük yaşında kaderine MÜBADİL yazılmıştı. Yaşı küçük olduğu için Anneannemin bildiği, hatırladığı pek fazla bir şey yoktu. İzmir vapuruyla önce Karaburun’a oradan Foça’ya gelmiş yerleşmişler. Hatırladığı tek bir anısı vardı Anneannemin ve peşini hiç bırakmamıştı. Kavala

Limanı'ndan vapura binerlerken çok korkmuşlar. Anneannemi büyüten nenesi ile dedesi denizi ve vapuru o zamana kadar hiç görmemişler, çoğu köylü de ilk defa görmüş. İşte o zaman bir yakınları yola çıkamayacak kadar hastaymış.”

“Mecburdular ve götürmek zorundaydılar.”

Yola çıkamayacak kadar hastaydı ama o adamcağız bilmediği topraklara götürülmek üzere alınmış evinden ocağından, sürüklenerek vapura bindirilmiş. Hayatlarında ilk defa gördükleri vapura... Deniz yolculuğuna dayanabilir mi diye düşünmeye hakları bile yoktu. Vapura vuran her dalgada, vapurun her çırpınısında, canı tükeniyordu belki de. Hasta bu eziyete dayanamamış, vapurda hayatını kaybetmişti.

Ölenlerden hastalık bulaşmaması için ayağına ağırlık bağlayıp denize atıyorlarmış. Anneannem gözlerinin önünde, vapur görevlilerinin rastgele buldukları örtülerle sarıp sarmaladıkları yakınlarını denize atarlarken görmüş ve korkmuş. Çocuk yaşında bu olay onu çok etkilemiş, hep korkmuştu. Çocuk psikolojisinde yer etmiş iz bırakmıştı ki, yıllar geçse de unutamamıştı. Denizi de hiç sevmemişti.

Babaannem Nebiye'nin, Mübadele yaşamında yaşı daha büyükmüş. Oradayken evlenmiş. Kavala Elecik Köyünden İzmir'e, Karaburun'a ve oradan da Foça'ya gelmişler. Babaannem aklına geldikçe anlatırdı bildiklerini;

“Foça'ya geldik, kocaman bir deniz vardı karşımızda. Denize alışık değildik... Bir de, deniz kıyısı taşlık ve boyumuz kadar dikenli otlar vardı. Burası neresi, bu tikenler içine mi, geldik dedik, beğenmedik. Korktuk buralardan, tepelerin ardına

yürüdük. Biz toprak biliriz toprak aradık. Bağarısı topraklarına yerleştik. Zeytin ağaçları bulduk sahiplendik, baktık. Bir de tütün bilirdik, tütün ektik. Nerede bizim o güzel verimli topraklarımız, nerede tarlalarımız. Hani bizim meyve bahçelerimiz. Çiftliğimiz vardı... Çiftliğimiz, evimiz, ocağımız..." derken gözleri doluyordu babaannemin.

"Aç kalmamak için çabaladık. Yoku var ettik, kimseye muhtaç olmadık, bu günlere getirdik. Dilimizden şükür eksik etmedik biz. Orada çiftliğimizde çalışanlarımız çoktu, emeğimizin bereketi de vardı. Herkes doyardı aç kalan olmazdı. Yoksula yardım da ederdik, etmezsek olmazdı. Yoksulu kollamak yardım etmek görevimizdi bizim. Hanay (iki katlı ev) evlerimiz vardı, içten tahta merdivenliydi. Merdivenden çıktık mı ikinci katta tabanı tahta döşemeli odalarımız olurdu. Yatak odalarımız, misafir odalarımız ikinci kattaydı. Birinci katta geniş mutfağımız ve oturma salonumuz olurdu. Bahçeye açılan kapımız düz ayak-tı. Yaz oldu mu hayatımız, ömrümüz bahçelerde geçerdi. Ağaçlarımızın serin gölgesinde komşularımızla sohbetlerimizi unutmuyum. En çok görüştüğümüz ve en yakın komşumuz Hristo, karısı ve çocukları vardı. Sevincimizi üzüntümüzü paylaşırdık. Komşularımız akrabadan daha yakındı bize. Diyebilirsin ki beraber yaşırdık. Ayrımız gayrımız yoktu. Yediğimiz içtiğimiz aynı idi. Hastamızın başında beraber bekler, yemek getirir götürürdük. Bizim bayramlarımıza, düğünlerimize gelirler, biz de onlara giderdik. Biz camiye giderken onlar kiliseye giderlerdi. "Niçin?" diye sormazdık. Sadece saygımız ve sevgimiz vardı, karşılıklıydı. İnsandık be yavrum. Sonra... Sonra tadımız kaçtı... Rum halkı bize düşman oldu. Ama biz Hristo'ya düşman

olmadık. Olamadık... Bahemiz yan yana kardeş gibiydik. Bizi düşman etmeye gçleri yetmemişti.”

“Bir kuyumuz vardı, kocamandı. İçme suyumuzu oradan alırdık. Komşular da bizim kuyudan sularını götürüyorlardı. Hayvanımızı, haşatımızı o kuyudan suluyorduk. Dedim ya, kocamandı ve herkese yeterdi. Buz gibi serin suyu olan kuyumuzu da unutmam. Evimizin önündeki en büyük ağacın gölgesine, komşu eş dost toplanır, sohbet eder el işleri yapardık. Komşularımızla aynı nakışları işler, birbirimizden örnek alıp verirdik. Yemeklerimiz de aynı idi. Bilmediklerimizi ğretirdik, öğrenirdik.”

“Topraklarımız, bağ, bahçemiz elimizden alınacakmış” dediler.

“Nasıl alınacakmış? Kim alırmış benim bağımı, bahemi elimden. Biz kime ne yaptık, niçin alınacakmış? İneklerimizin, koyunlarımızın sütünü sağarken, konuşurduk onlarla. Tavuklarımızın yumurtalarını her gün toplar yemlerini verirken de konuşurduk tavuğumuzla, horozumuzla. Onlar bizsiz olmaz, biz de onlarsız olamazdık ki...

“ Yaa... Kim alırmış dedik... Dedik de öyle bir aldılar ki, canımızı bile aldılar. nce eziyetlerle başladı mücadelemiz. Acımasızdılar, insafları yoktu. Her gün grupla gelirler, tavuklarımızın yumurtalarını toplar, bir tane bile bırakmazlar götürürlerdi. Kimi zaman tavuğumuzu da alırlardı. Hem de en iyisini götürüyorlardı. Canımız giderdi, bir şey yapamazdık. Keyifle giderlerdi. Sonra ineklerimizden sağdığımız stmz aldılar elimizden. Mutfakta ne bulurlarsa alıp gidiyorlardı. Korkutmuş-

lardı insanları. Hiç acımaları yoktu, sesimizi çıkaramıyorduk. Karşı gelenler olmuş, onların da kötü haberleri gelmişti. Erkekler gruplar halinde vuruşurken biz kaçıştık. Kayıplar verdik, canımızı yaktılar. Gidecektik artık. Gidecektik de, nereye.”

“Canımız da yandı, içimiz de yandı. Ardından meleyen koyununa mı üzülürsün, seni bırakmayan, peşinden gelip, vapur gözden kayboluncaya kadar ardından üzgün gözlerle bakan köpeğine mi ağlarsın.”

“ Anladık ki gidilecekti. Çaresiz sabahın erken saatinde yollara düşecektik. Akşam olmuştu da sabahı bekleyecektik. Oturdum o kocaman kuyumun başına, bir taşın üzerine. Almışım başımı ellerimin arasına, düşünürüm kara kara. Ağlayamadım... Ağlayamadım da içim oldu düğüm düğüm. Evime baktım, koyunuma baktım, elimin içinden yem yiyen kuzuma baktım. Tavuklarıma baktım. Dalmış gitmişim de kuyunun başına gelen uğursuz birkaç kişilik çete adamlarını görmemişim. Belki gördüm de dalgınlığımdan kurtulamadım. Süt sağmamı istediler. Bakmadım bile yüzlerine. Omuzuma inen kuvvetli bir dipçik öyle bir canımı yaktı ki, bütün vücudumu acılar sardı. O dipçik acısı benden hiç geçmedi. Savunmasızdım, dediklerini yaptım, alıp gittiler. Öfkem büyüdükçe büyüdü. Öfkemin önüne geçemedim, mutfaktaki rafları söktüm attım. Kullanmasınlar dedim... Kullanmasınlar raflarımı. Kullanmasınlar benim perdelerimi. Hem ağladım hem dağıttım evceğizimi. Buldum kilerden kocaman bir teneke gaz, götürdüm kuyuya döktüm. Ağladım. İçmesinler suyumdan, hakları yoktur dedim. Erkenden kalktık işte öyle kaçtık. Namazında, niyazında biriyken bunu yaptım. Allahım bana günah yazma dedim. Emeğimizi elimizden zorla aldılar. Yayan yalınayak kaldık yollarda.

Oraları bırakıp, İzmir’de Foça, Bağarası’na, gelmek varmış kaderimizde. Burada ki evimizin önüne ekmek fırını yaptım. Aynı orada bıraktığım fırınım gibisini. Ekmeklerimi pişirdim. Kendi pişirdiğimiz ekmeklerin tadı başkadır bizim. Ektik, yaptık yedik. Şimdi fırın da yok artık, ekmeklerimizi de hazır alırsız. Her şey kolaylaştı da tadı yok. Eski tat kalmadı. Bu günümüze şükür. Yaşlandık artık.”

Babaannemin bahçesinde, kapısının önünde hep sevimli bir köpeği olurdu. Adını “kutrini” koyardı. Merak eder sorardık;

“Babaanne “Kutrini” ne?”

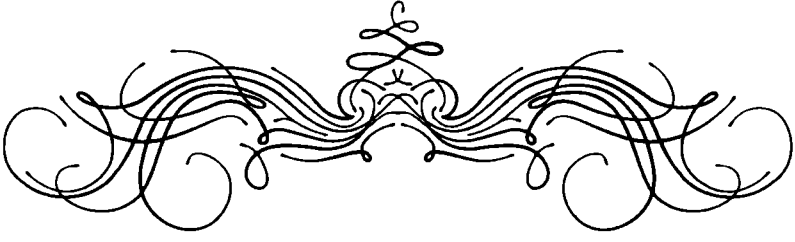
“Bilmem ki be kızım, memlekette bıraktığım küçük köpeğimin adıydı.”

Babaannemin köpeği ölse de yitse de, her yeni aldığı köpeğin adını Kutrini koydu.

Çok Babaanneler, çok Anneanneler vardı. Çektikleri eziyetler, unutamadıkları acılar onlara savaştan kalan kötü anılardı. Sonraki hayatlarında ve yeni yaşamlarındaki evlerinde, düğünlerinde, bayramlarında mutlu olsunlar diye, evlatlarına güzel bir miras bırakmak için tekrar çetin bir hayat mücadelesi verdiler.

“BU ACILAR BİR DAHA YAŞANMASIN” dediler.

Binlerce kişi aynı acıları yaşadı. Aynı acıların ortaklarıydı onlar. Rastladıklarına, “Sizde mi bizdensiniz?” diye sorardı annem. Küçükken kavrayamamıştım neden sorup arıyordu insanları. Sorusunun anlamı varmış, meğer. “SİZDE Mİ AYNI ACILARI YAŞAYANLARDANSINIZ?”

IV. Bölüm

“ BABAM, DOKUZ YAŞINDAYMIŞ:”

Diye anlatmaya başladı Ayten Hanım.

29 Ekim 2017 Cumhuriyet bayramını o gün Erdek’te kutladık. Sonbaharın ılık, güneşli bir gününde, deniz kıyısında kafelere doluşmuş cıvıl cıvıl insanlar vardı. Güneşin parlaklığı ile ışıldayan mavi sularımızda, irili ufaklı bayraklar sallayarak resmî geçit yapan coşku dolu tekneler. Masmavi kocaman gökyüzü ile denizin birleştiği yeri arkalarında bırakarak, kalın sesiyle düdüğünü öttüren büyük bir tekne en önde kıyıyı selamlıyordu. Tekneler bayraklarla donatılmıştı. Kırmızı ay yıldızlı bayraklarımız, dalgalandıkça onlara el sallayan insanların, heyecanı o gün gözlerimizi yaşartıyordu.

Kıyıda, “Nehir Kafe”de Erdek’li dostlarla üç masayı birleştirmiştik. Sohbet güzeldi, Girit’ten, Selanik’ten söz açıldı. Yaşanan göçleri, Cumhuriyetimizi ve Ulu Önder Ata’mızı anıldı. Orada tanıştığımız Gülten Hanım, dedesinden bahsetti bize.

Kavala'nın bir köyünden gelmişler. Gülten Hanım, heyecanla “Annem daha iyi anlatıyor, annemi size getireceğim” dedi ve gitti. Bir müddet sonra annesiyle döndü, tekrar aramıza geldi. Getirdi anacığını. O güzel insan, Ayten Hanımı, o gün tanıdım. Yanıma oturdu, sıcacık bakışlı, saygın bir hanımefendi duruşuyla, mütevazı bakışıyla onu o gün içten kucakladım. Sevgiyle anlatmaya başladı;

“Babam Dokuz Yaşındaymış” diye başladı anlatmaya Ayten Hanım. Anlatırken yaşıyordu. Yaşamamak, hissetmemek mümkün mü? Öyle bir hayat, öyle bir yaşam savaşı ki, insan dayanamaz. Canı ciğeri babası, çektiklerini çocuklarına hep anlatırmış.

“Selanik, Kavala'da adını hatırlayamadığım bir köyündendi babamlar. Babamın adı, Ethem Emin Kapıdağı.” Diye başladı.

Ayten Hanım'ın anlattıklarını dinledikçe neler düşünmüyor insan. Bir insan yaşadığı köyünü mü, kasabasını mı, yoksa; yüksek apartmanları ile örümcek ağı gibi sarmış kalabalık arabaları olan sokakları mı özler? Özlenen bunların hiç biri değildi. Özlenen; doğduğu evi, çocukluğunun gençliğini yaşadığı yerdir. Ayten Hanımın babası Ethem'in de köyü vardı ve çok güzel bir köydü. Doğduğu evi, evlerinin bahçesinde rengarenk çiçekleri, çokça gülleri vardı. Kokulu ve iri açarlardı. Hayvanları vardı. Ona arkadaş olan, bahçelerde ve köy sokaklarında beraber koştuğu, şakalaştığı köpeği vardı. Arkadaşlarıyla çelik çomak oynadı, terledi diye anası önce onu azarlayıp sonra terli saçlarından öptüğü günleri vardı. Ethem, anacığının sıcaklığını özledi, kollarıyla sarıldığında sıcacık göğsünü özledi. Anacığının adı Emine

idi, çok güzel dikiş dikerdi ve herkes üst başını diktirmek için ona gelirdi. Çiçek gibi bir evi vardı anacığının. Evinin örtülerini kendisi işler, kendisi dikerdi. Dikiş diktirmek için sadece Türk kadınları değil, Rum kadınlar da gelirdi.

“Anam, babam burnumda tüttü benim, doyamadım ana baba sevgisine” der de, gözünü silerdi hatırladığında. Okumayı çok seven babacığını özledi. Babacığının okuduğu kitaplarını da çok severdi. Kitap okuma ve kitaba önem verme alışkanlığı ona babasından geçmişti. Babası Süleyman, Selanik’te rüştiyede okumuş. “Atatürk’le aynı okulda okudum” der, içten içe övünmüştü. Türkçe okumayı ve Türkçe yazmayı Rüştiyede öğrenmişti. Sonra mübaşirlik yapmış. Ethem’in bir de ağabeyi Ali Rıza vardı ki hem ağabey, hem baba, hem arkadaşmış ona. Oyunları önce ağabeyinden öğreniyormuş, boylu boslu, güçlü yapısına imrenirmiş. Ali Rıza ağabeyi de kardeşine düşkünmüş.

Dünya hep böyle kalsaydı ne olurdu. Meyve ağaçlarının altında yaşamak onların hakkı değil miydi? Ne oldu da değişti düzenleri. Suçları neydi ki? Hayatı allak bullak eden savaş, yerc batası savaş. Düzenlerini bozan yok olası savaş. Ali Rıza, on yedi yaşlarını sürerken, kötü bir günde İngiliz’ler köyün delikanlılarını toplamış, esir kamplarına götürmüşler. Anaların, babaların, sevdalıların çığlıkları göklere yükselir de ağıtlar yakılır kuzuların ardından. Ağaçların altında türküler söyleyemez olmuşlar. Başı oyalı yazmalı, kiraz dudaklı genç kızlar meyve ağaçlarının altında onları gizli gizli bekleyen sevdalılarını göremezler olmuşlar.

Savaşın uğursuzlukları sarmış yeri, göğü. Yoksulluğu, sefaleti ve bulaşıcı hastalıkları yanında getirmiş savaş. O sıralar

Ethem'in babası koleraya yakalanmış. Zordur bu hastalıkla mücadele etmek. Edemezler sefalet başlamıştır. Güçleri yetmez, bakamazlar kocaman babayiğit adama. Günden güne erir tükenir gider.

Ayten Kapıdağı, babası Ethem'den bahsederken, net cümlelerle anlatıyordu. Hiçbir şey unutmamıştı ve zaman zaman gözlerini sildi, güzel yanaklarından gözyaşları akıyordu.

Ağabey Ali Rıza, götürüldükten sonra haber bile alamamışlar. Gencecik delikanlı evlatlarına içleri yanarken, bu üzüntünün ardından babaları koleradan hayatını kaybetmiş. Tüm insanların hayatı zehir olmuş. Kolera bulaşıcıdır, gelmeye görsün, çılmaya görsün kapılarını.

Ayten Hanım'ı dikkatle ve hüzünle dinliyorduk;

“Babam Ethem, babasını kaybettikten sonra, annesi de koleraya yakalanmış ve yataklara düşmüş. Anne çocuklarına bakamaz ve kucaklayamaz durumlara gelmiş. İki erkek evladına “can parçalarım” dediği evlatlarına hasret kalmış. Üç yıl içinde anne hastalığa yenilerek, o da hayatına veda etmiş. Şimdi ne yapsın on bir- on iki yaşlarda ki bu küçük çocuk? “Ağabeyimi çok özlüyorum” derken, acılar gelmiş peş peşe. Kalmış mı evceğinde bir başına. Sahiplenen mi var, soran mı? Hiç birisi olmamış.

“Tek başına kalan Babam Ethem'i, Yunan askerleri önce karantina deyip evinden kırk gün çıkmasına izin vermemişler. Babamların komşuları varmış bir Rum kadın, adı Eleni, “Mama” diyorlarmış. Babamın durumuna çok üzülmüştü. Kendi imkanlarıyla yardım etmeye çalışmış. Yunan askerlerinden gizli

gizli yardım edermiş. İki evin arasındaki duvara geceleri bir merdiven dayayarak kendi bahçesinden öbür bahçeye geçerek, gizlice babamı alıp, evine götürerek banyosunu yaptırıp, temizler ve karnını doyurmuş. Tekrar askerler görmeden merdiveni kullanarak, bahçeden bahçeye geçip aldığı yere, evine bırakıyormuş. Karantina günleri bitinceye kadar yapmış bunu. Karantina bitince askerler babama kendileri gibi, asker elbisesi giydirip yanlarına almışlar, götürmüşler. Sonra Eleni Mama, babamı bir daha hiç görmemiş.

Yunan askerleri sık sık Kavala'nın Türk Köylerine baskına giderlermiş. Köylülerin ellerinden, evlerinden yiyeceklerini alırlar götürürler, silahlarını, hayvanlarını, ne varsa paralarını alıp köyü soyarlarmış. Babamın anlattığına göre, eziyetlerle olurmuş bu soygunlar. Eziyetler can alıcı, can yakıcıymış. Ya mallarına, ya canlarına zarar veriyorlarmış. Bu baskınlarda babama Yunan Askerleri tercümanlık yaptırıyorlarmış.”

Yapmak zorundaymış, düşmanın elinde kalmıştı. Var mıydı başka çaresi.

“Eziyetler gözlerinin önünde yapılıyormuş. Tek düşündüğü kaçabilmekmiş. Gece, gündüz Yunan'ının yanında esirken kaçabilmesinin imkanı olur mu? Gönlünü hoş tutmak için arada bir küçük sarı altın veriyorlarmış babamın eline. Vicdan azabı çok çekmiş babam. O küçük kalbi sıkışıyor, ağrılar çekiyormuş. Sırtında ki elbisesi ise hep azap vermiş.”

Ölümlle kaybettiği annesinin, babasının öksüzlüğü ve gözünün önünde ağabeyinin götürülüşünün verdiği acılar, yüreğin-

de yaralar açmış. Vücudu, hep üşümüş. Yazın sıcağında, kışın soğuşunda üşümüş. Sırtı pek, karnı tok da olsa üşümüştü Ethem.

“Askerlerin ona verdiği küçük altınları biriktirip bir gün gizlice kendisine Türk abası (takım elbise) almış. Gizlice evlerinin bir köşesinde kalan küçük bir sandığa koymuş kilitlemiş. Bir de babasından kalan kitaplarını koymuş sandığa. Barbaros Hayrettin, Piri Reis, Oruç Reis, Peygamberin Doğuşu. Eski Türkçe yazılı, “Koroğlu gazetesi” gibi ve bazı kitaplar.”

Kaçabilse sandığıyla kaçacak... Kolay mı? Küçük başını yastığa koyduğu zaman sessiz sessiz kaç geceler gözyaşı dökmüş, kimselere duyurmamış. Hayal kurmuş da, hayalleri yarım kalmış. Geleceğinin ve sonunun ne olacağını bilemediği dört beş yılı geçmiş umutsuz. Ailesinden kalan ve tek anısı olan, sandığını hiç bırakmamış. Tek dayanağı o sandık olmuş. Babasının kitapları, giyemediği Türk elbisesi ve anacığından kalan bir sandık. Arada fırsat buldukça, askerlerden gizlice yıkık dökük evine, sandığını görmeye geliyormuş. Kilidini açıp elbisesini ve babasından kalan kitaplarını eliyle okşayıp, tekrar kilitler çıkarmış oradan. Her gelişinde ve oradan çıkışında hayatından bir parça, o sandıkta kalmış. Her seferinde öyle hissetmiş. Bazen umudunu kaybetmiş, bazen umutlanmış. Sandığının başında elini açıp Allaha dualar etmiş, dualarında yakarmış, Yara-dan’dan yardım istemiş.

Kaderleri ayrı yerlerde iki kardeş, ikisi de düşman elinde tutsak. Ayrı yerlerde, ayrı çilelerde, birbirlerinden haber almadan, nerede olduklarını bilmeden. Hattâ, hayatta mı, değiller mi, onu bile bilmeden? Bir çok ok sayıda Türk Genci, esir, köle olarak çalıştırılıyormuş. Öte yanda, Ali Rıza altı yedi yıl esir kam-

pında köle hayatı yaşamış, canından bezmiş, kaçma planları yapmış. Sonunda bir gün, üç arkadaş cesaretlenerek planladıkları gibi kaçıma karar vermişle. Ölümü göze alarak, gizli gizli çok zor şartlar altında Selanik Limanı'nda, bir tekne sahibiyle anlaşmışlar.

Karar verdikleri günün sonunda, gece karanlığında, denizin sert rüzgarında ve zaman zaman durgun, zaman zaman kamçı gibi gelen dalgaların arasında küçük bir teknede, ölümü göze alan üç cesaretli genç. Uzun ve tehlikeli bir yola çıkmışlar. Ölümle burun buruna gelip titrerler, düşman elinden kurtulmanın heyecanı ile cesaretlenirler. Bu yolculuk nereye kadar mı sürer? Çanakkale topraklarında en uçta Eceabat'ın köyü Settilbayır'a (Seddülbahir'e) kadar sürer. Kıyıya uzak bir yerde üç genci tekne bırakır, döner geldiği yöne."

Ayten Hanım biraz durdu, nefes aldı, devam etti anılarına;

"Babamın ağabeyi Ali Rıza, arkadaşlarıyla beraber yüzerrek kıyıya çıkmışlar. Gidecek ve sığınacak yerleri yokmuş. Tanıdıkları kimse hiç yokmuş. İlk gördükleri, tanıştıkları kişilerin yanında çeteye katılmışlar. Savaş yılları, devleti yönetenler hükmünü ve idare yetkisini tamamen kaybedince, insanlar kendilerini, köyünü, evini, ailesini korumak için guruplaşıp, çatışmalar yaşamışlar. Bu gruplara çeteler denmiş, çete çatışması denmiş. Bitmemiş çatışmalar ve can kayıpları çok olmuş. Eceabat'a oradan da Gelibolu'ya, sonra yine Çanakkale'ye bağlı Karabiga'ya geçmişler. Bu arada Selanik'ten beraber kaçıp geldiği arkadaşlarının ne olduğunu bilmiyorum, o da arkadaşlarından ayrılınca onları kaybetmiş. Amcam Ali Rıza beş altı sene

başının çaresine bakmayı ve hayatını kurmaya çalışmış. Bu arada, Marmara Paşalimanı'na geçmiş.

Artık o Anadolu topraklarındadır. Bundan sonra arayışlar başlıyor. Kavala'dan gelen Türkleri arayıp soruyor. Ailesinin ne olduğunu merak ediyor. Birkaç aile buluyor ve ailelerle tanışmaya başlıyor. Tanıştığı bir adam sever Ali Rıza'yı evine götürür. Evin yaşlı annesine teslim eder. Bu iyi yürekli adamcağızın adı Memedali (Mehmet Ali) dir. Yaşlı bir annesi, eşi ve üç kızı ile bir aileyken, şimdi Ali Rıza'yı evlatları gibi görürler, kabul ederler. Ali Rıza da onları ailesi gibi sahiplenir ve o ailenin yanında yaşamaya başlar. Yaşı yirminin üzerindedir. Herkes zor şartlarda gelmiş, yoksulluk, açlık çekmiş insanlar. Bilmedikleri yerlerde yaşam savaşıydılar. Birbirlerinin halinden en iyi onlar anlıyorlardı. Sahiplenmesinler de ne yapsınlar? Başka şansları yoktu ki? Birkaç sene içinde yanlarına sığınan Ali Rıza'ya alışmışlar, evlat gibi bakmışlar. Evin üç genç kızı da büyümektedirler, aile içinde bir de genç delikanlı var şimdi. On beş yaşındaki en büyük kızları Binnaz ile Ali Rıza'yı evlendirme kararı verirler. Böylece artık tam bir aile olurlar. Çalışkan saygı ve sevgi içinde yeni hayatlarının düzenini biraz da olsa yoluna koymuşlar.

Ali Rıza, yedi yıla yakın esaret döneminde, İngilizce, Rumca, Fransızca, İtalyanca ve Türkçe dillerini öğrenmiş, çektiği eziyetlerin karşısında dik ve güçlü durmuş. Belki ondandır, güçlü bir yapıya sahip olması. Çok çalışkan, kültürlü, hiç yorulmayan, üreten bir genç. Çok çalışmış, çok kazanmış. Düzenini Erdek'te kurmaya karar vermiş ve Erdek'e yerleşmiş. Tüm ailesini de oraya taşımış. Lisan bildiği için çevresini genişletmiş

ve sözü geçen, önde gelen ailelerle ahabplık kurmuş. Ali Rıza çalışkanlığı, lisanı ve başarılarıyla varlıklı, örnek bir aile olmuş.

Denizde, üç-dört balıkçı teknesi, otuz-kırk tayfası ile iyi bir balıkçı olmuş. “Rıza Kaptan” demişler ona. Düzenini kurduktan sonra Kavala’da kalan ailesini aramaya ve araştırmaya karar vermiş. Kavala’dan göç edenlerin çoğunun Ayvalık tarafına yerleştiğini duymuş ve sık sık Ayvalık’a geçmiş. Kaptanlarla ahabplık kurmuş, ailesini araştırmalarında kaptanlardan yardım istemiş. Nihayet bir gün gelen bir habere göre, Annesinin, babasının hayatta olmadığını öğrenmiş. Annesini, babasını bir daha göremeyeceğini düşündükçe içinin acısını ömür boyu yüreğinden atamamış. Kardeşini aramaya devam etmiş ısrarla.

Ümidini kaybetmeyen Ali Rıza, bir gün, kaptan bir arkadaşının getirdiği haberle tekrar ümitlenmiş. Kaptanın köylülere den aldığı bilgiye göre; Yunan Askerleri’nin yanında bir çocuk varmış, o yaşlarda ama kim olduğunu tam bilen yok. “Duyduğumuza göre Türk Çocuğu diyen de var, değil diyen de var” diyorlarmış.

Ali Rıza, kaptan arkadaşından bu haberi duyar duymaz, heyecanla ve çılgınca arkadaşını kucaklamış, sarılıp, heyecanla yumruklarını sıkmış ve gök yüzüne doğru bağırılmış;

“Kaptanım, bu benim kardeşimdir, bunu bana getir, bul ve kaçır. Ne yap yap kaçır onu buraya.”

Kaptan birkaç gidiş gelişinde, yakın güvendiği kişilere sorarak ve gizli tutarak aramaya devam etmiş. Nihayet arkadaşlarının da takibiyle çocuğu bir kahvede bulmuş... Çocuk sağlıklı görünmeyen, yüz ifadesi olmayan, açık tenli, kara gür kaşlı ve

kara saçlı tek başına bir masada otururken kaptan masaya kadar gelip yanındaki boş sandalyeye oturmuş. Çocuk kaptana bakmış ama pek merak etmemiş. Kaptan ise merakla onu incelemiş ve kim olduğunu sormuş. O zaman çocuk başını çevirip gelenin yüzüne merak ve dikkatle bakmış;

“Eğer kim olduğunu ve bana doğruyu söylersen, Ağabeyin Ali Rıza’ya seni götüreceğiz, Anadolu’da bekliyor, seni buradan kaçıracağız” demiş. Elbette ki Ethem, büyük bir heyecan içine düşmüş ve elini ayağını koyacak yer bulamamış. Zaten üzüntüden gün geçtikçe sağlığı bozulmaktaymış. Gözlerini kocaman açarak kaptana bir kurtarıcı gibi bakmış, müthiş bir titreme gelmiş üzerine. Kaptan dayanamamış, eliyle başını, alnını okşamış;

“Soğukkanlı ol yeğen, korkma, cesur ol, seni yarın kaçıracağım buradan. Bir çuvala koyacağım seni, kimse görmeyecek ve fark etmeyecek, korkma.”

Buluşacakları saat ve yere aralarında karar vermişler.

“Dayı, benim bir küçük sandığım var, ben onu da alacağım. Bizim eski, boş bir evimiz var, oradan beni alın.”

Ethem, evinin yerini tarif emiş;

“İki çuvala geliriz yeğen.”

Ethem, on beş – on altı yaşlarına gelmiş ama ufak ve cılız yapısı nedeniyle yaşı daha küçük gösteriyormuş. Ertesi günü akşam üzerleri kararlaştırdıkları yerde ve saatte buluşmuşlar... Ethem yıkık dökük ıssız ve kimsesiz evde onu almaya gelecek kişileri beklerken heyecan ve korku ile neredeyse canı tükenecek hale gelmiş. İki çuval acele acele hazırlanmış, birine sandığı

yerleştirip ağızını bağlamışlar, diğerine Ethem'i koyacaklar ama Ethem eve son bir kez daha bakmaya çalışıyor, bir o kēyeye koşuyor, bir duvarlara el sürüyormuş. Ocak üzerinde duran lambayı, kapı tokmağını okşamış. Anacığı, babacığı neredeler, Ağabe-yi nerede? Onlar o evde kalacak da kendisi onları bırakıp gidecek mi şimd? Bu evi bir daha göremeyecek düşüncesiyle, her kēesini beynine kazımaya çalışıyormuş. Ellerini sürmüş kerpiç duvarına, sonra onu bekleyen çuvala yönelmiş. Ethem çuvala girer girmez bağlamışlar ağızını sırtlamış çıkmışlar. Sırtlarında uval, iki balıkçı adam çıkmışlar evden. Başlarına bir terslik gelmeden sırtında çuval, sıradan görünümlü iki adam kıyıya kadar acelesiz yürümüşler. Tekneye varır varmaz çuvalları yerleştirip, ayrılmışlar kıyidan, açılmışlar ufuklara. Elveda Kavala, elveda eziyetler, elveda kara kader. Elveda tek varlıklarım anam, babam ve ocukluğum. Ufuklara ve karşı kıyılarda güneşin doğuşuna, ümitlerle açık denizde yolculuklarına devam etmişler. Uzun ve sıkıntılı bir yolculuktan sonra, kazasız belasız sınırı geçen kaptan, emir vermiş. zn ipini, aın çuvalın ağızını.

uvalın ağızını zmş, Ethem'i çuvaldan çıkarmışlar. Ethem, büyük bir heyecan içindedir ve yine titreme nöbeti gelir. Kıyı göründüğü anda dmendeki Kaptan, Ethem'i yanına alır, bir elini omzuna koyar ve karaya doğru asker selamına durur. Ethem de aynı şekilde elini başına kaldırır ve o da aynı kaptan gibi kıyıya doğru selama durur. Ethem'in titremesi yavaş yavaş geçmeye başlar ve gözlerinden peş peşe sevinç gözyaşları akar.

Kaptanın her gidiş gelişinde Ali Rıza onun dönüşünü kahvede oturup beklemiş. Teknenin gelişini duyduğunda heyecanla kıyıya iner uzaktan gözleriyle takip edermiş. O gün yüreğinin

çırpınısını hiç unutmamış. Kaptanın yanında bir genç olduğunu fark etmeye başladıkça ve tekne yaklaştıkça anlamıştı, kardeşi geliyordu. Teknedeki oydu. Heyecandan yutkunmaları, Ali Rıza'nın boğazında düğümlendikçe düğümlenmiş. Ethem ve Kaptan kıyıya yaklaşıncı, Ali Rıza'yı görür görmez sevinçle, yine ellerini başlarına kaldırıp onu selamlamışlar. karaya ayak basar basmaz ağabeyinin kollarında bulmuş kendini. İki kardeş acılarının, hasret ve özleyişlerinin, umutsuz çilelerinin kucaklaşmasındaydılar o anda. Hiç ayrılmamasına.

Erdek'te kıyıdaki kafede dikkatle Ayten Hanımın anlattıklarını dinliyorduk. Ayten Hanım şimdi susmuştu ve ağlıyordu. Gözyaşlarını silerken ben de ağlıyordum. Herkes susmuştu. Saygıyla anıyorduk.

Ayten Hanım, o güzel yanaklarına akan yaşlarını sakince sildi ve devam etti.

“Babam Ethem, hep anlatıyordu bize. Karaya iner inmez ağabeyini iri yapılı güçlü kuvvetli görünce çok şaşırmış, Hattâ korkmuş bile. Sonra Amcam babamı da yanına alıp Erdek'e gelmişler. Evine getirip ailesiyle tanıştırmış. Ailede sevinç ve heyecan yaşamışlar. Aile Ethem'i de bağrına basmış.”

“Yeni bir hayat başlamış ailede. Askerlik dönemi gelinceye kadar beraber geçinip gitmişler. Askere gitmeden Ethem'i , Ali Rıza amcamın baldızı olan Vasfiye ile söz kesmişler, dolayısıyla Babam Ethem ve Annem Vasfiye gelecekte benim ailem olmuştur. askerden dönünce iki genci evlendirmeye karar vermişler ve Ethem'i askere uğurlamışlar. Askerlik 1930 da, Mersin'de olmuş. Askerliğini üç sene yapmış babam. Ancak iki yıl-

lık askerken yıl 1932 de, Babam Ethem'e acı bir haber gelmiş. Ağabey Rıza Kaptan'ın ani ölüm haberidir bu. Bir gece vakti baş ağrısıyla uyanmış Ali Rıza, şiddetli bir baş ağrısı ve bir iki saat içinde vefat etmiş.

Ethem, izin alarak acele eve dönmüş. Ne yazık ki Ali Rıza'nın alın yazısında ömrü bu kadarmış.

"Ethem, askerliğini tamamlamak için Mersin'e tekrar dönmüş. Bir yılını tamamlayarak askerliğini bitirmiş. Sonra Vasfiye ile evlenerek yeni hayatını düzene koymuş. İlk bebekleri ben doğmuştum, 1933 yılında, adımlı Ayten koymuşlar."

"Babam benimle çok ilgileniyordu. Babacığının hakkını emeğini, güzel vefakar annemi hiç unutmuyum? Bana kız gibi değil oğul gibi davranıyordu babam. Çok yerlere beraber giderdik. Gezdirir ve öğretirdi, arkadaş gibiydik onunla. Ramazan Bayramları'nda, gece sahur davulunun önünde harmandalı oynuyorduk babamla" derken, Ayten Hanım'ın yüzü mutlu görünüyordu. Mutluluk ve hüznü vardı.

"Cumhuriyet bayramlarında, meydanda harmandalı oynuyordum, evleninceye kadar. Babam 1987 de vefat etti. Biz sekiz kardeşlik, hayatımızı sürdürdük. Babamızı ve annemizi kaybettik, acısı büyüktü ama, sekiz kardeş kimseye muhtaç olmadan, mağdur olmadan yaşamamıza devam ettik. Öyle büyütüldük, öyle gördük aileden. Ailenin çoğu balıkçılığı devam ettirdi. Okuma imkanım olmadı o senelerde. Köyümüzde okul yoktu, okulu olan yere de ulaşım zordu. Çok istemişim okumayı ama olmadı işte. İlkokuldayken babam bana, kaçışında yanında sandıkla getirdiği, babasından kalan kitapları okuttu. Her gün on sayfa okuma görevi vermişti. Hepsini okudum."

“Oralardan gelenlere sorulduğunda: “Kavala’nın köyündendik, ora doğumluyuz” dediler. Biz ise bura doğumluyuz, Erdekliyiz” dedik. Allah rahmet etsin büyüklerimize onların emekleriyle buralara geldik.”

Sonra Ayten Hanım’ın aklına geldi ve bana;

“Annem Vasfiye’yi de bir bir anlatacağım sana” dedi. Değerli anılarını bana anlatmanın, paylaşmanın mutluluğunu gördüm yüzünde. “Tekrar görüşmek üzere” dedik Nehir Kafeden ayrıldık.

29 EKİM 2017 Cumhuriyet Bayramı günüydü.

ANNEM VASFİYE

Aradan çok geçmeden, Ayten Hanım Annesi Vasfiye Hanımı da anlattı bizlere. Paylaşmanın huzurunu, heyecanını ve Hüznünü yaşıyorduk.

“Annem Vasfiye 1912 doğumludur. Buraya gelirken altı yaşındaymış, beş kişilik bir aile olarak gelmişler.

Dedem Mehmet Ali Efendi, Anneannem Zehra Hanım ve üç küçük kızlarıyla. En büyük kızları dokuz yaşında, ortancaları Vasfiye altı yaşında, en küçük kızları üç yaşındaymış. Kavala’da Dedemin kayıkhanesi varmış. Kayık ve sandal yaparak mütevazı bir şekilde kimseye muhtaç olmadan yaşıyorlarmış.

ANNEM ÜZÜLEREK ANLATIYORDU;

Savaş kötüydü, düzenimizi bozmuştu. isyanlar başlamıştı. Türk köylerine Yunan'lar baskınlar yapıp ellerinde ne kadar yiyecekleri, silahları ve paraları varsa alıp gidiyorlarmış. Bazı evlerden, genç kadınları ve kızları “esirsiniz” deyip götürmüşler. Geri dönen olmamış. Halk perişan ve ne yapacaklarını bilemez durumdaymış. Direnmek ve savaşmakla mal ve can kaybetmişler. Bir gün Dedem eve gelince Anneanneme kararını söylemiş;

“Zehra Hanım, Yunanların ve İngilizlerin eziyetleri bitmiyor, daha da çok arttırdılar. Baş edemiyoruz ve kayıplar veriyoruz, bir yandan da canımız yanıyor. Ailemi koruyamayacak durumdayım. Üç küçük kızımın ve senin başına kötü şeyler gelirse ne yaparım, korkum var. Herkes telaşlı aslında. Başımızın çaresine bakalım, kaçalım buralardan. Buralar bize yar olmayacak. Eşyada, malda gözüm yok artık. Sen götürebileceklerini toplu, hazırla. Her an çıkabiliriz yolculuğa. Benim büyük yelkenliye alabileceği kadar eşyalarımızı yükleyip gidelim.”

Bu karar Anneannem için pek sürpriz olmamış, dedemin anlattıklarını dinledikçe içi burkuluyormuş. Hatta onun da etraftan duyduklarıyla huzuru kaçmış. Evden dışarı çıkamıyor, çocuklarını yanından ayırmıyormuş. Korku içinde, geceleri uyuyamaz olmuşlar. Eşyalarını toplamaya başlamışlar ama kimini alamamış, kimine kıyamamış, sınırları bozulmuş gözyaşlarını tutamamış, ağlayarak toplanmış. Gözyaşlarıyla ve bıraktıklarıyla konuşarak, elleriyle okşayarak veda etmişler. Sonra üç minik kızını kucaklayıp öpmüş, okşamış, namaza durup dualar etmiş, Allah'tan kocası ve çocukları için yardım istemiş. Bir gece vakti, alabildikleri eşyalarını kıyıdaki yelkenliye taşıyıp yerleştir-

mişler. Ellerindeki paralarını ve gelecek günleri için biriktirdikleri altınlarını Anneannem, beyaz bir namaz başörtüsüne sarıp, çamaşırlarının içine, beline kuşak gibi bağlamış. Tekrar ikinci bir kuşakla giysilerinin üzerinden belini sarıp sarmalamış. Üzerine kadife paltosunu giymiş. O gece kayıkta yatmışlar ve gün ışımadan denize açılmışlar. Çanakkale yönüne doğru yola çıkmışlar. Anneannem şöyle anlatırmış;

“Çanakkale’nin boğazından geçip Eceabat diye bir kasabaya vardık. 1918, Eceabat’ta iki gece teknede yattık. Kocam Mehmet Ali Efendi huzursuzdu. Orada duramadık, Gelibolu’ya geçtik. Gelibolu’da teknede beş gün kaldık Mehmet Ali’nin huzursuzluğu geçmedi. Gördüğümüz yerlere ısınamıyordu ve yerleşemiyordu, kabullenemiyordu, ne yapacağını düşünüyordu. Boğazdan geçip ulaştığımız yerin adı, Marmara deniziymiş. Orada verdiğimiz kararla Lapseki’ye geçtik. Ev aramaya başladık, bize bir boş ev gösterdiler. Evin sahibi Türk değilmiş, onlar da bırakıp gitmişler. Gösterilen o boş eve yerleştik. Yıkılmış dökülmüş boş yerleri onardık toparladık yeni sahipleri biz olduk. Gece lambamızı yakacak gaz, gündüz ekmek pişirmek için un bulamadık. Yoksulluk çekiyorduk, öyle yaşamaya başladık. Lapseki’de dört yıl kaldık. Lapseki’de Rumlar da vardı, komşu olduk, beraber yaşadık. Bu yaşam aileyi ve çocukları çok etkilemişti. İzleri silinmedi.

Zehra Hanımın ortanca kızı VASFİYE ise, (benim gelecekte annem olacak) o günleri şöyle anlatmıştı bizlere;

“Lapseki’de altı yaşlarımda okula başladım. Başladığım okul anaokuluydu. Öğretmenimiz bir hanım’dı. Bize çok iyi davranıyordu ve bize öğütler veriyordu, şarkılar öğretiyordu.

Henüz altı yaşımdaydım, küçüktüm, Öğretmen Hanım öğlen paydosunda bizi uykuya yatırıp uyumamız için keman çalardı. Okuma yazmayı iyi öğrenmiştim. Biz çocuklar iyiydik, rahattık ama büyüklerimizin huzursuzluğu devam ediyordu. Yiyecek, içecek sıkıntısı çekiyorlardı. Ekmek bulamıyorduk, annem ekme yapmak için, orada yaşayan insanlardan buğday, arpa, mısır alıp eve getiriyor ve ekmeğimizi pişiriyordu. Buğday olmazsa arpa ekmeği yiyorduk, o da kılçıklı oluyordu. Arpa ekmeğini yaptığında hem yiyor, hem ağlıyorduk. Sevmiyorduk ama yine de yiyorduk. Yiyecek başka ekmeğimiz yoktu.

Yunan ve Türk komşularımızla iyi geçiniyorduk. Ancak, bir Rum bakkalımız vardı, adı Yorgo, onu hiç sevmiyorduk. Alışverişimizi ondan yapardık. Biz küçüktük bakkala annem giderdi. Her gidişinde Yorgo, Annemi üzermiş;

“Eh vre Zehra Hanim yakında İngilizler gelip bütün Turkleri öldürüp çuvalara dolduracaklar, denize atacaklar” diyormuş.

Annem, sinirlenerek eve gelirdi, başlardı söylenmeye;

“İnşallah bizim askerlerimiz sizi denize dökecek” der hem ağlar hem söylenirdi. Küçüktüm olayları pek kavrayamıyordum ama etrafta bir korku ve huzursuzluk vardı. Bir sabah okula gittiğimde öğretmenimiz;

“Müjde Çocuklar, yarın bir tabur asker buradan geçecek, biz de oları okulumuz önünde selamlayacağız. Lakin evinize gidince annenize söyleyin evinizde ne kadar kırmızı bez varsa alıp gelin” dedi. Bütün çocuklar, ne kadar kırmızı bez varsa getirdik okula. Öğretmen hepimizin koluna kırmızı bez bağladı.

Artanını da bayrak yapıp sopalara bağladık, hazırlandık. Askerlerimiz geçecek diye çok seviniyorduk. Büyüklerimiz de seviniyordu, herkes sevinçten gülüyordu, konuşuyordu, sokaklardaydık. Küçükler neşeyle koşuyordu. Bir bayram yaşıyorduk adı neydi bilmiyorduk. “Hastalar bile ayağa kalkmış” diyorlardı. İşte o sabah okul önünde bütün çocuklar sıraya dizilmişti. Bütün halk oraya toplanmıştı askerlerimizi bekliyorduk. Bir anda, bütün halk bir ağızdan “ geliyorlar, askerlerimiz geliyor” diye Hem bağılıyor, hem ağlıyordu. Biz çocuklar heyecan içinde beklerken atların nal seslerini duyduk, arkadan atların üzerinde askerlerimiz geliyordu. En önde atının üzerinde, dimdik duran komutan vardı. Arkadaki atlılara da süvariler diyorlardı. İşte o gün ben altı yaşımıydım. Hepsi el sallıyorlardı bize. Biz de onlara el sallıyorduk. Lapseki halkı çığlık çığlığa alkışlıyordu askerlerimizi. Sevinçten ağlayarak bağıríşıyorlardı.

Lapseki’de dört sene kalmıştık, ben on yaşlarıma gelmiş-tim. Bir gün Babam, Anneme;

“Zehra Hanım buralarda kaldığımız yeter, gidiyoruz” dedi. Fazla zaman beklemeden Annem yine eşyalarımızı toplamaya başladı. Belli ki babam istediğı gibi iş düzenini kuramamıştı ve rahat değildi. Kavala’daki düzenini arıyordu belki de. Yine kıyıdaki yelkenlimizle ve alabildiğimiz eşyalarımızla sahil boyu ilerlemeye başlamıştık. Karabiga isminde bir sahil kasabasına vardık. Orada da bir gece kaldık. “Karşı tarafta adalar varmış” dediler, biz oraya hareket ettik. Paşalimanı diye bir adaya geldik, orada indik. Yine boş olan bir Rum evine yerleştik. Ev boştu ama sahibi vardı ve bir Rum’du. Onlar bizim ev sahibimiz oldular. İki katlı bir evdi, bir katında ev sahibimiz oturuyordu.

Biz sadece iki odayı kiralamıştık. Yaşlı bir karı koca, çok iyi insanlardı, onların çocukları yoktu, hiç çocukları olmamış. Bizleri görünce çok sevindilerdi. Neredeyse hep beraber o evde oturmaya başlamıştık. Annem de Rumca bildiği için anlaşıyorlardı. Adadan memnunduk, sevmiştik adayı komşularımız da iyilerdi. Orada yaşayanlar, tarla ve bahçe ile uğraşıyorlardı. Buğday, arpa ve bakla ekiyorlardı, zeytin ağaçları çoktu. Annem komşuların işlerine yardım eder karşılığında buğday, arpa, bakla alırdı. Biz de onları hazırlayıp, annemle beraber köyün tepesindeki yel değirmenine götürüp öğüttürürdük. Ekmeğimizi yapardık. Arpa ekmeğini sevmiyorduk ama, yinede yiyorduk. Annem bazen buğday unu bulduğunda ağzımıza çok batmasın diye arpa ununa karıştırarak ekmeğimizi pişiriyordu. O zaman kardeşlerimle seviniyorduk.

Ev sahibimiz yaşlı kadının adı Evgeni, kocasının adı ise Niko idi. Annem komşulara yardıma gittiği zaman Evgeni bize bakardı. Bazen bizi yıkar, temizler, saçlarımızı tarar, karnımızı doyurur severdi. Çocukları hiç olmadığı için bize kendi çocukları gibi bakardı. Artık rahattık, yiyecek bulabiliyorduk. Babam balıkçılık yapmaya başlamıştı geçimimizi sağlıyorduk. Babamın tuttuğu balıklardan komşularımıza da verdiğimiz hatırlıyorum. Adaya geleli iki sene olmuştu alışmıştık ve artık Adalı (Paşalimanı) olmuştuk. Bir gün Babam eve geldiğinde yanında birini getirdi. Bu bir delikanlıydı ve babam “misafirimiz var” dedi. Yabancı biriymiş birbirimize baktık şaşırmıştık. Annem buyur etti. Genç adamın üstü başı temizdi, başında fesi vardı. Oda çekiniyordu. Babam tanıştırdı;

“Misafirimizin adı Ali Rıza’dır. O da bizim gibi Kavalı’dan kaçarak gelmiş. Anası Babası nerede bilmiyor ve araştırıyor. Bundan sonra bizimle yaşayacak, o sizin ağabeyiniz olacak bundan sonra” dedi. Anneme teslim etti. Birkaç ay içinde ev sahibimiz yeni kararlarıyla bize uğradılar;

“Zehra Hanım biz Yunanistan’a dönüyoruz, hakkınızı helal edin. Bizden de size helal olsun. Buralara gelemeyiz artık. Ev size kalsın, ailenizle oturun, bizi unutmayın” derken gözyaşlarını tutamadılar. Karşılıklı ağlaştık, biraz beraber yürüdük yolcu ettik, tekrar sarıldık, el salladık. Sonra gittiler. Gidişlerine üzüldük ama evimiz oldu diye de sevindik. Artık büyük bir evimiz vardı. Ali Rıza Ağabey babama yardım ediyordu, ona da alışmaya başlamıştık ve o da Babama “Baba” diyordu. Ablam Binnaz, on altı yaşlarına gelmişti. Bir gün Rıza Ağabey Babama düşüncesini açmıştı;

“Baba, bir arzum var. Eğer kabul ederseniz kızınız Binnaz’la evlenmek istiyorum izniniz olursa, bizi evlendirir misiniz?”

Babam annemle konuştu, uygun buldular. Ablamı Rıza Ağabeyimizle, hoca nikahıyla evlendirdik. Tam bir aile olmuştuk, büyük evde rahat yaşıyorduk. Aile bölünmemişti ve birbirimize destek olmuştuk. Ali Rıza Ağabeyimiz ise Eniştemiz olmuştu. Eniştemiz çok çalışkan ve girişimciydi. Çevresi genişlemişti. Hatırı sayılır kişilerden dostları olmuştu. Yine bir gün yeni bir fikirle geldi Babamın karşısına;

“Baba biz bu adadan ayrılalım, karşıda Erdek Yarımadası var, oraya yerleşelim. Şirin bir kasaba, belediyesi var, doktoru var imkânları çok. Rahat ederiz, daha iyi yaşarız.”

Babam enişteme çok güveniyordu artık, teklifini kabul etti ve biz Erdek'e taşındık. Ben oniki, onüç yaşlarımıza gelmiştim. Güzeldi Erdek, sevdik şirinliğini. Bir tarafı kumsal, bir tarafı ağaçlıktı. Eniştemle Ablam sahile yakın bir Rum ev buldular, yerleştiler. Bize de, bir sokak ilerde boş bir ev buldu yerleştirdi. Erdek'te rahat ettik, her şey bulabiliyorduk durumumuzu düzelttik ve kıtlıktan yavaş yavaş kurtuluyorduk. Bakkal, manav, kasabı, pazarı ve en önemlisi her an ekmek bulabiliyorduk. Açlıktan kurtulmuştuk. Abla'mların sokağında Giritli diye aileler vardı. Girit Adasından geldiklerini söylüyorlardı. Onlar da Türk vatandaşı imişler. Bizim evimiz çarşı içindeydi. Erdek'in yerlisi bütün komşuların mesleği vardı. Kimisi memur, esnaf, tüccar idiler. Kaybolmuş ailesini bulamayanlar çoktu, evladını kaybetmiş belki ömür boyu içi yanmış gözyaşı dökmüş insan sayısı çoktu. Bu acılar bize varlığımızın kıymetini, değerini öğretti. Sahiplenmeyi, destek olmayı öğretti. Yoklukta, açlıkta bir lokmayı bölüp paylaşmayı öğretti. Aç da kalsak, çalmayı bırakın kimseden bir şey istemezdik. Açlığımızı belli dahi etmezdik. Ayıp olmasın, diye yokluklarımızı belli etmeden yaşamaya çalışırdık. Muhtaç olmayı kabul etmedik, çalıştık onurumuzla kazandık.

Ali Rıza Eniştem, arayışları sonunda, Kavala'dan gelen birçok insanın Ayvalık tarafına göç ettiğini duymuştu. Ailesini soruşturmak için Ayvalık'a gidip gelmeye başlamıştı. Oradan tekne kaptanlarıyla tanışıp yardımcı olmalarını istiyormuş. Epey yorulmuştu ama araştırmalarına ara vermiyordu. Bir gün, Annesinin ve Babasının artık hayatta olmadığını öğrenmişti çok acı çekiyordu, ağlıyordu. Bir daha asla onları göremeyecekti. Kaptan arkadaşlarının ifadesine göre Kardeşi Ethem yaşıyordu. Kap-

tan arkadaşlarından onu kuçırmalarını ve getirmelerini istemişti. Hep beraber plan yapmışlar. Kardeşine kavuşacağı günü bekliyordu. Kararlaştırılan günde seferden dönecek, kaptanı ve kardeşini karşılamaya gitti. Kardeşi Ethem'i getirecek sandalı, gelecekleri güne kadar kıyıda beklemiş. O günü gözyaşı ile hep andılar.

Ali Rıza Eniştem Erdek'e kardeşi ile döndü. Hikayenin başlarında anlatıldığı gibi heyecanla buluşmuşlardı ve hasret biraz olsun bitmişti. Eniştem Kardeşini bizimle tanıştırmıştı ve Babama;

“Size bir erkek evlat getirdim Baba, sizin olsun, güle güle büyütün” demişti. Evimizde yine bir Ağabeyimiz olmuştu. Aile kendi arasında bir de çözüm bulmuştu. On altı yaşları civarında Ethem ve küçük kardeşim annemin babamın yanında kalacak, bizim evde beraber yaşayacaklar, ben Vasfiye on üç yaşlarında bir genç kız olarak, Eniştemlerde ablamın yanında kalacaktım. Böylece yeni bir düzenle yardımlaşan saygın bir aile olmuştuk.

Ali Rıza Eniştem, Erdek'te çalışkan, çevresinde sayılan, sevilen bir insandı ve durumumuz epey düzelmişti. İyi yaşamaya başlamıştık. İşini tam düzene koyan Eniştem bir gün İstanbul'a gidip, iki büyük tekne ve balık ağıları ile döndü. Balık tutup balıkçılık yapmaya başlamıştık. O zaman teknelerde motor yoktu ve küreklerle çalıştırılırdı. Tayfalarımızın sayısı çoğalmıştı. Her gün tekneler balıkla dolur kıyıya gelirdi. Çok para kazanmıştık.

O dönemlerde Cumhuriyet kurulmuştu ve herkes erkek kadın okullara yeni Türkçe okumak ve yazmak için gitmeye başlamıştı. Ben on beş, on altı yaşına gelmiştim, ben de okula

gidip yeni Türkçe okuma yazmayı öğrenmiştim, çok mutluydum sevinç duyuyordum. Biz İzmir Marşını o yüzden severiz. Bozulmuştu düşmanlar yel gibi kaçtılar. En kötü günlerimizde güçlü olmayı biz ATA'mızdan öğrendik. Biz onun adını mücevher taşta da yazdık yüreğimize de yazdık. Silinmedi hiç bir zaman.

Ablamın evinde yaşamımız rahattı, o yıllar içinde Binnaz Ablamın üç çocuğu olmuştu. Bu arada Ethem'in askerlik yaşı gelmişti. Askerliğe hazırlanırken Eniştem Babama yeni bir teklif getirmişti;

“Baba, Ethem askere gidecek, Vasfiye on sekizine girdi, izin verirsen Ethemle ikisini nişanlayalım. Askerden geldiği zaman düğünlerini yapar rızalığınızla evlendiririz.”

Vasfiye anılarını anlatmıştı çocuklarına, unutmamacasına;

“Aile uygun gördü ve ben artık nişanlısı asker olan bir genç kız olmuştum. O zamanlar askerlik üç yıldı. Ethem askerliğini Mersin’de Bahriye olarak yaptı. Gemisinin adı Yavuz’dı. “Askerliğim çok rahat geçti” diyordu. İki erkek kardeşe biz iki kız kardeş eş olmuştuk.”

“Erdek’te bir gece vakti büyük fırtınalar çıktı. İki büyük balıkçı teknemiz kıyılara çarparak parçalandı, ağlarımız yırtılmıştı. Ali Rıza Eniştem “mahvoldum, ben mahvoldum” diye diye hastalanmıştı. Doktorlara da gitti ama baş ağrılarından kurtulamıyordu. Durum öyle de olsa, tekrar büyük çabalarla düzenini kurmaya, balık tutmaya başlamıştı. Baş ağrıları devam ediyordu. Ablam Binnaz’ın anlatığına göre bir gece yine aniden baş ağrısı gelir, uykusundan uyandırır, şiddetli ağrı ile baş edemezler, çırpınıp durur ve ablam ne yapacağını bilemez halde elinden

bir şey gelemmez. Son sözü; “Hanım dayanamıyorum hakkını helal et” der ve sabaha karşı son nefesini verir, Allahın ona sonradan da olsa verdiği ailesine veda eder. Eve bir ateş düşer. Gün ağarırken Anneme Babama haber verildi. Defnedildikten sonra aile acı içinde mateme girdi. İki gün sonra Askerde olan Ethem’e telgraf çektik. Ethem askerden izin alıp Erdek’e geldi, çok ağladı. “Bir Ağabeyim vardı, onu da kaybettim. Canım Ağabeyim sana doyamadım, anam da, babam da sendin” deyip deyip ağlamıştı.

Tekrar askere, Mersin’e dönen Ethem on ay sonra teskere-sini alıp evine döndü. Babam biz iki nişanlı evladını evlendirdi. Hem de Hükümet nikâhı ile. Artık biz de ayrı bir aile olmuştuk. Yalnız kalan Ablam ve çocukları bizimle beraberdi. Onları yalnız bırakamazdık, aynı ailedendik. Binnaz Ablam ve çocukları bizim ailemizdi. Çocukların en büyüğü, Bahriye, üç yaşında ortanca erkek evlatları Yaşar, en küçük on bir aylık kızları Şöhret, babasız kalmışlardı. Yeni hayatımızda yeni bir düzen kurmuştuk. Bir yıl sonra bizim de bir evladımız dünyaya geldi. İlk bebeğimizin adını Ayten koyduk. Biz de evlatlarımızı Cumhuriyet kuralları içinde büyötmeye kararlıydık. İnancımız vardı ve o dönemi anlatılmaz zorluklarla kurmuştuk. Bizim yaşamımızda özgürlük vardı.

Ayten bizim ilkimizdi ama Ağabeyimiz Ali Rıza’dan kalan çocuklarımız da vardı. Onun çocukları aynı evde Ayten’in Ağabey’i ve ablaları olmuşlardı. Allah verdi, seneler içinde Ayten’e yedi kardeş daha geldi. Dört kız, dört erkek kardeş. Kalabalık bir aile olmuştuk. Çocuklarımız büyüyorlardı, yaşadıklarımızı ise zaman geçtikçe unutmak yerine daha çok anıyorduk.

Aç kaldığımız günler unutulur mu? Artık ekmeğimiz, katığımız vardı, ekmeğimizi almak için para kazanacağımız işimiz de vardı. Her yediğimiz lokma için şükür ettik. Her günümüz için dua ettik. Anılarımızı, evlatlarımıza anlatıp yaşadıklarımızı paylaştık. Varımızı yoğumuzu paylaştıkça birbirimize daha çok bağlanıyorduk. Geçmişten ders alarak geleceğimizi kurmayı öğrendik. Ben Vasfiye buraya kadar anlattım, biliyorum ki çocuklarım ve torunlarım da kendi çocuklarına anlatacaklar, hatırlayacaklar bizleri. Güzel ve saygın adetlerimizi, çalışkanlığımızı, sabrımızı gururumuzu yaşatacaklardır. Geçmişini, özünü bilmeyen, geleceğini kurmasını bilemez. Özünü bilmeyen insan kökü olmayan ağaca benzer, tutunamaz. Çocuklarımıza anlamızın akını miras bıraktık.

Vasfiye ve Ethem'in ilk çocukları olan Ayten büyüdü, mübadil ailenin ikinci kuşağı oldu. Evet, o da yaşanan bu hayatın devamıydı. Evveliyatını, özünü öğrenmişti, Babası Ethem'in , Annesini Vasfiye'nin anlattıklarını defalarca dinledi ve o da kendi çocuklarına anlattı.

“ HİKAYELERİNİ dinlediğim, Annemin ve babamın ilk çocuklarıydım” diye devam etti Ayten Hanım;

“Annem,1912 de Kavala'da doğmuş, 97 yaşında 2009 da Anadolu'da Erdek'te vefat etti. Doksan yedi yaşına kadar, dört kız, dört erkek, sekiz çocuğun annesi olarak saçını süpürge etti. Her şeye rağmen babamla çok mutluydular. Elli yıl mutlu bir hayat sürdüler. Yoksulluğun ve zor yaşamın mutluluğu değildi elbet bu. En zor günlerinde, sırt sırta, kucak kucağa birbirlerine destek olmanın, saygı ve sevgilerinin gücüydü onları mutlu eden. Mutlu oluşları ondandı. Bizi de öyle büyüttüler. Annemin

yanı sıra Babam Ethem Kapıdağ ile çocukluk anılarım çoktu. Babam bizi tiyatrolara, sinemalara, şenlik oyunlarına götürüyordu, eğleniyorduk. Babam esprili, konuşkan ve sevilen biriydi. On beş yaşıma geldiğimde, özel sandığındaki kitaplarını bana hediye etti. “Seni okutamadım kızım, okul imkânımız olmadı, kitaplarımı sana hediye ediyorum” dedi. Babam eski yazılı olan romanlarını kendisi bana okudu, Türkçe yazılanlarını ben okudum. Kış geceleri kitapları bize okurken “arkası yarın” der şaka-laşırdı.

Ben okula gidemedim ama iyi bir terzi oldum, aileme yardımcı oldum. Üreticiydim. Bizde tüketici olunmaz herkes üreticidir. Yirmi yaşıma gelince, babamın beğendiği ve uygun gördüğü bir delikanlı ile evlendim. İstanbul’a gelin gittim. İki erkek, üç kız çocuğum oldu. Artık şu yaşlara geldim, evlatlarıma çalışkanlığımızı ve dürüstlüğümüzü gururumuzu miras bırakmak istiyorum. Şimdi, on iki yıldır Erdek’te kızım Gülten’in yanındayım. Onun için dualar ediyorum.

Babam Ethem Kapıdağı; 80 yaşında (1987) vefat etti.

Annem Vasfiye Kapıdağı; 97 yaşında (2009) vefat etti.

Ailemle gurur duyuyorum.

MÜBADELE – DEĞİŞ TOKUŞ - MUHACİRLİK – GÖÇ

Ne dersin de sonu SÜRGÜN'e çıkar. Bir dokun, bin yürek acısı duyarsın. Ne Ethem Emin'ler, ne Ali Rıza'lar, Nazime'ler, İsmail'ler, Nesibeler, Mustafa'lar, acıları bitmez, anıları var yüreklerinde.

“Nazime, Toparlanın yarın erkenden gidiyoruz.”

“Abe İsmail, gideriz dersin da nereye gideriz. Toparlanın demek kolay, neyi toparlayalım. Nasıl toparlansak da nasıl götürsek. Mari hiç bir şey götüremesek bilmez misin? Bu evimi nereye bırakacağım, hem de, niçin bırakacağım. Mari yeni baidana yapmıştım da beyaz beyaz olmuştu. İçine de çivit karıştırmıştım, mavisine baksana ne kadar da güzel görünür. “Sovanını bol koy” dediğin, senin en çok sevdiğin domates yemeğini yaparken, sen de pencerelerimi maviye boyamıştın. Boyarken de o gün bana türkü söylemiştin. Kaç ay oldu evleneli be İsmail?”

“Sekiz ay, on gün oldu. Kurduk evimizi şükür. Kurmasını kurduk da rahat yok. Tasa büyük. Bizdeki kadere bak.”

“Dört aylık gebeyim, lohusa yatak örtülerimi bile hazırlamıştım. En çok sevdiğim sarı saten takımlarımın içinde bebeğimi kucağıma alacağım. Daha dün getirdin bir kalıp beyaz sabun da güzel koksun diye yorganımın arasına koydum. Eh bre İsmail, ben nereye gideceğim, bu halde nasıl giderim?”

İsmail de nereye gideceklerini bilmiyordu ki cevap versin. Oda tasalıydı. Sadece onlar değildi tasalı olan, tüm köylüsü tasalıydı. Ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Mal mülklerini satıp paraya çevirenler çoktu. Çok ucuza Rum köylülerine satıyorlardı.

Köyün meydanında bir camileri vardı, bir de kahveleri. İş güç'ün arasında kahveye gider dertleşirler, dinlenirlerdi. Dertleri tasaları büyüktü bu günlerde. Doluya koyar almaz, boşa koyar dolmaz misali, çıkış yolunu bulamıyorlardı. Camilerini ve kahve binasını yardımlaşarak kendi elleriyle yapmışlardı. Yıllar olmuştu, üzerinden geçen zamanla eskimişlerdi ama, yinede en sevdikleri mekanlarıydı. Kahvenin üç küçük penceresi, emektar tahta sandalyeleri ve masaları nice sohbetlere, nice tartışmalara şahit olmuşlardı da, kimsenin etlisine sütlüsüne karışmamışlardı. Şimdi de gideceğiz diyordu bu insanlar. Kahvenin bir de sobası vardı yaz, kış kaldırılmaz orta yerde kurulu dururdu. Kışın etrafı en güzel sohbet yeri idi. Çay ocağını işleten bir köylüleri vardı ama devamlı ocak başında olmazdı. Onun da işi çıkarsa, başka bir gönüllü geçerdi ocak başına, çaylarını kahvelerini yapardı. Yaşlıların kahve fincanları önlerinde, az konuşur çok düşünür halleri olmuştu. Tek konuları, “ne yapacağız şimdi?”

“Koyunlarımızı, tarlalarımızı satsak mı, satmasak mı? Tekrar gelecek miyiz, hiç mi gelemeyeceğiz?”

“Haydi sattık diyelim, paramızı götürebilecek miyiz? Çeteler sabah akşam dolanır durur, parası olanın paralarını zorla alıyorlar ellerinden. Eziyet ede ede ve döve döve alıyorlardı.”

“Öte köyden bizim İbrayim’in kemiklerini kırmışlar, karısı koyun postuna sararmış iyileşsin diye. Gidecek olsak o adamcağız nasıl yola çıkacak?”

“Arabası olanın arabasına yatıracaklardır, başka ne olacak.”

“Yakın köyden Kâmil'lere de gelmişler, karısı evin arkasındaki çalılığa ağaçların arkalarına saklanmış korkudan. Bizim

Kâmil’i söyletinceye kadar tek ayağından asmışlar bir ağacın dalına.”

“Ee söylemiş mi?”

“Ne söylesin beya, fakirimin nesi var da ne söyleyecek. Ağaçta asılı bırakmış gitmişler. Karısı gelmiş kurtarmış. Allah-tan kırık bir yanı yokmuş. Birkaç yara bere ile kurtulmuş.”

“Nereden geldi bu bela başımıza?”

“Acaba paralarımızı duvara mı gömsek, yere toprağa mı gömsek?”

Kimisi malını, kimisi parasını düşündü ama en zor olanı canlarını kurtarma derdiydi. Aç kalmak, parasız kalmak, hastalanmak ve eziyetlerle ölmek. Nereden bakarsan bak, onları bekleyen günler bunlardı. İsmail, kahvede konuşulnlardan genç karısına pek bahsetmek istemiyordu. Dört aylık hamile karısını ne anlatacaktı ki. Ama kaçamadıkları bir felaket üstlerine geliyordu. Yakında baba olacaktı. Duyduğu zaman nasıl da sevinmişti, “baba” kelimesine alışmaya çalışıyordu, bir sevinç bir heyecan vardı evlerinde.

“Nazime, göç var diyorlar, başımıza gelecek olursa hiçbir şeye üzülmeysin, başa gelen çekilir. Sen canına ve taşıdığın yavruna bak, yeter. Senin ve bebeğin canı daha kıymetli. Beni bile düşünme. Kötü zaman yaşıyoruz. İyi günler de, kötü günler de bizim için, her şey hazır ol.

“İsmail, var senin bir bildiğin de demezsin bana. Korkarım ne gelecek başımıza. Çeyizimi görmeye doyamadım daha, kokusu burnumda, yıkamaya bile kıyamadım. Baksana perdelerime, baksana rafımdaki taslarıma, tabaklarıma. Bak be İsmail, porse-

len tabaklarıma baksana. Kimsede yok porselen tabak bu köyde. Arkadaşın okumaya gitmiş de ilk maaşıyla sana bunları Avrupa'dan düğün hediyesi getirmişti. Bakır gibi ağır değil, kâğıt gibi hafif, tüy gibi hafif. Pembe çiçekleri de işlemeler gibi, süslü püslü. Misafirlerime kullanacağım. Rafımda bile ne güzel durmuşlar, baksana.”

“Nazime sen gene de gidecekmiş gibi hazırlan. Kendini, canını koru yeter. Onlar eşyadır yine yapılır, yine alınır.”

Akşamdan bir yağmur yağdı, önce inceden başladı, sonra damlalar irileşti. Kaba tozlu toprağa düştükçe her yeri sardı bir toprak kokusu. İsmail, oldum olası pek severdi bu toprak kokusunu. Ne bilsin di ki, ömür boyu bu toprak kokusuna, memleket kokusu diyecekti de özleyerek başka topraklarda ölüp gidecekti. Elbette eşya, kap kaçak yeniden alınacaktı ama, gençliğini hatırlatan o ilk heyecanını asla başka yerlerde bulamayacaktı. Çok uzaklarda kalacaktı o yağmurlu toprak kokusu. Köyünü terk ederken, yağmur kokusu toprağa sinmişti. Her aklına geldiğinde ciğeri sızlayacaktı.

Binlercesinde aynı acılar olacaktı...

Sabahın erken saatinde Nazime hiçbir eşyasını alamadan, dayalı döşeli evini bırakırken gözyaşı sel olmuştu. Kapının arkasında duran süpürgeye takıldı gözü. Bu gün evini süpüremeden terk edecekti. Başının örtüsüne sarındı çıktı kapısından. Arkasına bakmadan birkaç adım yürüdü, başı yere eğilmişti, bedenini dik tutamıyordu. Gencecik yaşında, henüz on dokuzunda ve hamilelik heyecanını yaşarken, neydi bu karabasan. Ayakları gitmiyordu, duraladı, tekrar döndü, son bir kez daha baktı evine

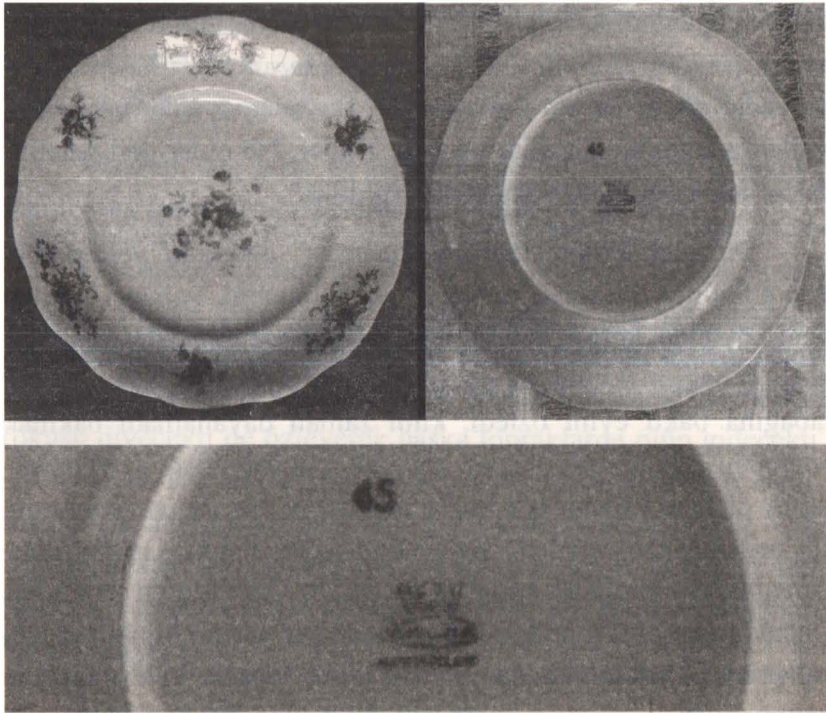
eşyasına. Birden ani bir kararla geri döndü, yürüdü acele adımlarla, kapıdan içeriye daldı, rafta duran porselen tabağının bir tanesini belindeki kuşağının içine sıkıştırdı, tekrar çıktı kapıdan. Yol boyu, evladını taşıyan karnını ve birde kuşağının içine sıkıştırdığı tabağını korudu. Günlerce yollarda, ümitleri kaybolunca ya kadar dayanma gücü gösterdiler. Dayanamayanlar can verdi, yollarda kaldılar. Kaldılar ve yitip gittiler. Ne onlar geri gelebildiler, ne de onları bırakanlar dönebildiler.

Dayanabilenler; “buraya kadarmış” dedikleri yerleri mekan edindiler. Nazime, bebeğini hiç bilmediği, yabancı olduğu yeni köyünde, kerpiç duvarlı küçük kulübede doğurdu, kucağına aldı. Tabağını rafının en güzel köşesinde sakladı. Kimi zaman tabağına baktı evini özledi, kimi zaman dayanamadı bakmak istemedi. Hayatlarını düzene koymak için çalıştılar. Yeni hayatlarını düzene koyuncaya kadar neredeyse bir ömür geçiyordu. İlk bebeğin kardeşleri de yeni memlekette doğdu. Onlara, unutamadıkları memleket anılarını anlattılar. Özlemlerini anlattılar. Çocuklarına yeni topraklarında düzenli bir yaşam bırakmak için çalıştılar. Yaşlandılar da, o yağmurlu toprak kokusunu hiç unutmadılar.

Tabak mı ne oldu? Toruna kadar geldi. Mücevher gibi korundu, sağlam bir şekilde o günlere şahitlik etti.

Yaşlanıp beli bükülen bu ilk kuşaklar, anılarını bıraktıkları yerlerini, topraklarını bir daha göremediler. Son yıllarında ise memleket ziyaretine gidenlerden tek istedikleri bir şey oldu:

“BİR AVUÇ YAĞMUR KOKULU TOPRAK GETİRİN
KÖYÜMDEN BANA”

1924 ün mübadele yaşamış tabakları.

NESİBE NENEM

İki güzel genç kızdı onlar. Komşu ve arkadaş iki güzel kız. Beraber oynamışlar, beraber koşmuşlar, beraber büyümüşlerdi. Ay farkıyla aynı yaşıydılar. Nesibe ve Firdes. (Firdevs.) Selanik Kayalar'da doğmuşlardı. Aşağı Kayalar derlerdi Mahalle olarak.

Meyve ağaçlarının her çeşidi, sebzesi, çiçeği bol bahçeleri, ekili dikili arazileri vardı. Evleri ve bahçeleri bitişik komşu. Duvarları, birbirlerine geçiş kapıları olan iki komşuydular. Nesibe kız ata binmeyi ve at üstünde arazide dolaşmayı pek severdi. Firdes ise daha ev kızı, ev işlerinde başarılı bir genç kız olmuştu. Biraz ters yapıdaydılar kendi doğalarında ama iyi arkadaştı onlar. İyi anlaşıyorlardı. Sırdaş, her şeylerini paylaşan iki arkadaş.

Selanik'in kazası olan Kayalar'ı ikiye bölen bir deresi vardı. Bu derenin bir yanına düşen mahalleye, Aşağı Kayalar, diğer yana düşene ise Yukarı Kayalar demişlerdi. Nesibe ile Firdes'in evleri Aşağı Kayalardanmış. Öyle anlatırdı Nenem anılarında.

Firdes, arkadaşıyla beraber bayramlarını, eğlencelerini birlikte yapmışlardı. Biri ağlarken diğeri de ağlamış, gülerken beraber gülmüşlerdi. Gelecekteki evlenecekleri yiğitlerin, hayallerini bile kurmuşlardı.

Sonra ne olmuş...?

Sonra... Gözü kör olası, yere batası savaş... Yok olası savaş çıkmış. Nedendir, nasıl olmuştur, Anadolu'nun ve Urumeli'nin düzeni bozulmuştu. Ne güvendikleri devlet kalmış, ne hükümet... Her tarafta türemiş mi çeteciler. Söylenenler, haberler korku salmış her yere. Yunan komşularıyla dostken, hala dostluklarını

sürdürürken, kimisi düşman olmuş. Kapıdan çıkmaya korkar olmuşlar. Nesibe ata biner arazi dolaşır, korkusu yoktur arkadaşları Firdes'e göre. Hatta cebinde çakısı, elinde tüfeği olmuş. Firdes ise herkes gibi evinde kapıları sıkı sıkı kapalı, ne olur, ne olmaz tedbirinde, annesi ve kardeşleri "ne olacak bu halimiz" ile günlerin akşamını, akşamların sabahını yapmaya çalışıyorlarmış. Bir gün öğlen saatlerinde Firdes, Nesibe'nin yanına gelmiş;

"Nesibe...Çok heyecanlıyım. Nazmi'yi uzaktan gördüm yine bu gün. Babam verelim diyor, Anam razı olmuyor. Çeyizi-mi de tamamladık. Hani hayal kurardık "kocalarımız nasıl olacak neye benzeyecekler" diye.

"Ne gülüyorsun şimdi? Seninki de benzemedi, benimki de" derken, ikisi de gülüyordu. Kahkahaları büyüdü neşeleri bahçelere taşı.

"Firdes, anan niçin Nazmi'yi istemez bilirsin."

"Bilirim tabi; Sefidin'e (Seyfettin) versin ister mari, bilmem mi?"

"Ee sen kime istersin şimdi, ne yapacan?"

"Ne bileyim, ikisini de tanımam bilmem. Nazmi'nin babasıyla babam arkadaş, aralarında söz vermişler, öyle duydum. Sefidi'nin anasıyla da anam arkadaş, severler birbirlerini. Nazmi'yi bir kere gördüm uzaktan, pınara giderken.Oda tarlaya giderdi. Görünce de sanki içime doğdu. Kim bilir kısmet işte. Sen buldun Mustafa'yı, işin bitti."

"E mari ben mi buldum? Kendim bulmuşum gibi dersin sanki? Anam Babam dedi "evlenecen." Evlendim işte.

“Bahtına, gene de iyi çocuk Mustafa, Allah var, Bağırıp çağırıldığını hiç duymadık, seni de üzmezmiş.”

“Üzmez. Haksızlık edemem. Sen de çeyizimde yardımcı odun, sağolasın be Firdes, senin de şansın gülsün inşallah.”

Firdes’in bahtı Nazmi’ye güldü. Babası baskın çıktı, Firdes uzaktan gördüğü kadarıyla gönlü razı oldu. Düğün dernek üç gün sürdü. Firdes kırmızı gelinliğiyle kırmızı duvağıyla aynı mahalleye yalın at üstünde gelin gitti. Nesibe ve Firdes aynı kasabada evlendiler, arkadaşlıkları devam etti. Ama sonra? Sonra, Kayalar’da kötü günler başladı. Başka köy ve kasabalarda çok kötü olaylar yaşanmış, öyle duyuyorlardı. Korkuyorlardı. Firdes’in öte mahallede, Yukarı Kayalar’da teyzesi vardı. Hastalanmış, Firdes’e haber salmış;

“Gelsin,iki kaşık yemek yapsın,ayağa kalkamıyorum” demiş. Firdes gidecek ama korkar. Ortalık karışık. Arkadaşı Nesibe’den yardım istemişti;

“Nesibe mari gel beraber gidelim ben korkarım. Kim düşman kim dost belli değil,yanlız gitmeyim.”

“Olur gidelim” der Nesibe, biraz düşünür.”Yoldan gitmeyelim, dereden geçelim. Oralardan kimse geçmez.”

“Olur. Hade al pürgünü (başörtünü) başına, gidelim gelelim.”

Kaylar’ı ortadan bölerek akan dere evlerine yakındı. Yollardan gitmek yerine, dereden geçmeyi göze aldılar. Evlerine yakın o dere çevreye neşe veren, çevresini yeşillikle süsleyen sevdikleri bir deredir. Hıdırellezi, bayram eğlencelerini de dere

kenarında yaparlardı. Bahçelerini sulayarak geçen dere hayatlarının bir parçasıydı. Kimi yeri sığ, kimi yeri derin olur, akar giderdi. İki arkadaş bahçelerinden yürüyerek, yol boyu, dallardan kopardıkları meyvelerini yiyerek keyifle dereye kadar yürüdüler. Derenin tam kıyısına gelince geçecek yeri seçmeye çalıştılar. Geçebilecekleri bir yere karar verdikleri bir noktada ayakkabılarını çıkarıp bellerindeki kuşaklarına sıkıştırdılar. El ele suda yürümeye başladılar. Karşı kıyıya yaklaştıkları bir yerde suyun birden derinleştiğini fark edemediler. Derin yerde suyun akışı kuvvetliydi. Nesibe daha cesaretliydi ve hızlı davrandı, Firdes'i elinden çekti çabuk çabuk. İşte o yerde, Firdes'in ayağı takıldı, Nesibe'nin elinden kurtuldu, savruldu akıntıya. Nesibe her şeyi göze aldı ve daldı tekrar suya, arkadaşını yakaladı sarıldı beline. İkisi beraber bir daldı, bir çıktı, suyla boğuşuyorlardı. İki genç, on sekiz yaşın verdiği güçle kıyıya yaklaşıp bir çalı dalına tutundular. Önden Nesibe çıktı kıyıya, Firdes'e verdi elini. Çekmeye çalıştı yukarı.

“Haydi Firdes, tırman ayaklarınla, bir elinle de tutun dallara, çek kendini...”

“Mari Nesibeee çekme beni, tırmanamam, kuşağım dala geçti!”

“Çöz mari bir elinle, ben tutarım seni.”

Firdes belindeki kuşağının düğümünü tek eliyle bir türlü çözemiyordu, direnci düşmeye başlamıştı. Nesibe cebinden çıkardığı çakısını uzattı Firdes'e, bir elini de bırakmadı, koluna sıkı sıkı sarıldı, var gücüyle tuttu.

“Al, çabuk kes kuşağının takılan yerini.”

“Bre naz (nasıl) keseyim elbisemi, kıyamam yeniydi.”

Nesibe kızarak bağırdı;

“Firdes bırakayım mı elini mariii” dedi. Firdes çaresiz kesti elbisesinin kuşağını, ama eli takılan dala uzandıkça, ağzından burnundan su alıyordu. Sonunda kesti elbisesinin kuşağını, attı elindeki bıçağı yukarı, tırmandı kendisi de. İki arkadaş soluksuz kendilerini attılar otların üzerine. Nesibe derin nefeslerle dinlenmeye çalışırken, Firdes yuttuğu suları öksürerek atmaya çalışıyordu. İkisi de kısa sürede kendilerine geldiler, kalktılar. Firdes’in kuşağına sıkıştırdığı ayakkabıları da suya gitmişti. Elbisesini keserken sahip olamamıştı ayakkabılarına. Nesibe çakısını buldu yine koydu cebine. Ayakkabıları ıslanmıştı giyemedi ayağına, iki arkadaş yalınayak, ıslanmış durumda yürüdüler. Teyzesine gittiklerinde, merakla bakan teyzeleri şaşırarak sordu;

“E mari kızlar bu ne, ne geldi başınıza? Uuuuh...”

Kızlar, anlattılar başlarına geleni.

“Yollardan korktuk, dereden böyle geçtik.” Teyze üzöldü ama sağlıkla kurtulduklarına dua etti.

O günlerde, “büyük savaş varmış” haberleriyle düzenleri bozuldukça bozuluyordu. Osmanlı’nın durumu tam anlamıyla bozulmuş, zayıflamıştı. Bunu fırsat bilen Rum’lar ve Bulgar’lar, Türkler’i kaçırmak için eziyet ediyordu, Türk halkı ise kendilerini, köylerini korumak için mücadele veriyordu. Nesibe’nin bir de Rum komşuları vardı. Çok iyi anlaşıır, komşuluk yaparlardı. Rum komşunun iki güzel kızı ile, Nesibe’nin üç güzel kızları ne güzel arkadaşlıılar. Beraber büyüyorlardı. Büyük kızları Fatme

ve yaşıtı Eleni Rumca ve Türkçe şarkılar söyler, birlikte evcilik oynarlardı. Şimdi düşman mı olacaktı? Olmadılar... Hiç düşman olmadılar... Savaş onların değildi, savaşı çıkaran da onlar değildi.

Yine böyle kötü bir günde, Eleni'nin babası koşarak geldi Nesibe'lerin evine. Kötü haberi verdi ve talaşla Mustafa'ya;

“Saklan çeteler gelecek, erkekleri toplayıp götürceklermiş” haberi verdi.

Mustafa acele belindeki tabancayı aldı eline saklayacak yer aradı ve ani bir kararla yatak yığınının arasına soktu;

“Nesibe bu senin olsun gerekirse kullanırsın.”

“Aman bre Mustafa bulurlar orada” deyinceye kadar, Eleni'nin babası komşusu Mustafa'yı yerdeki hasıra sardı, dikti duvara kapının arkasına.

“Sesini çıkarma” deyip acele çıktı oradan. Nesibe yatakların arasındaki tabancayı aldı ensesindeki saçlarının arasına sıkıştırıp üzerinden baş örtüsünü sıkıca bağladı. Çok geçmedi, çeteler şamata gürültü geldiler kapıya, daldılar evin içine. Elllerinde, sopalar baltalar, ne buldularsa gözdağı verdiler. Çocuklar ve Nesibe koştular Mustafa'nın sarılı olduğu hasırın yanına toplas-tılar. Kimsede ses yok, çocuklar ağlaşır. Çeteciler, bağırıcı çağır-dı, küfür ettiler, evde erkek aradılar silah aradılar. Yatak yığını dahil her yeri dağıttı kırdı döktüler. Korkudan ağlaşan çocuklar annelerinin eteğine yapışmış ağlaşırlar ama sessiz. Anneleri öyle tembih etmişti. İşte o kötü adamlar, ne Mustafa'yı, ne de tabancayı bulamadan gittilerdi. Etraf sakinleşince Mustafa hasırdan

çıktı, Nesibe hasırını tekrar yere sererken, Mustafa dağınık yatak yığnında, tabancasını arıyordu, Nesibe'nin sakladığını görme-mişti.

“Ah bre, canımızı kurtardık ama tabanca gitti,elimizden kaçırdık silahımızı” dedi.

Nesibe gülerek;

“Ben dedim sana koyma oraya” derken çözdü saçlarını verdi kocasının eline tabancasını.

Bu kurtuluş bir kere olmuştu ama diğer bir komşularının yeni hamile, gencecik, su gibi kızlarını herkesin gözü önünde eşiğe yatırıp boynundan nasıl kesmişlerdi de ellerinden alamamışlardı o gün. Sebep ise, dayanamayıp çeteye dikleşmişti. Artık insanlar dağlara kaçıp sığınacak yer aramaya başlamışlardı. İr-kekler ya savaşa katıldı, ya da esir kamplarına götürüldüler. Nesibe ile Firdes'in kaderi aynı mı yazılmıştı acaba. Tarla, bahçe işleri kaldı mı kadınların üzerine...Ev işinden ne olacak, hayvanlara bakmak tarla bahçe kotarmak kolay mı. Küçük çocuklara neneler baktı, dedeler ise başlarında destek olmaya çalıştılar. Korkular bürüdü dağı taşı. Gözyaşı dinmedi gözlerden. Çocuklar babasız, kadınlar kocasız kaldılar. Savaş bu... Giden gelir mi sanırsın.

Gidenlerin kimisi gelemedi. Hatta çoğu gelemedi. Gelenlerin bir çoğu yaralı geldi, sakat kaldı. Sağ kalıp gelenler sevinemedi. Söylenen türküler, bebelere söylenen ninniler ağıt oldu dillerinde.

Nesibe'nin babası elini bileğinden kaybetmişti, Çolak Mümin dediler. Sonra adı öyle kaldı. Çolak eliyle iyi güreşçiydi,

Çolak Pelvan (pehlivan) oldu. Kocası Mustafa bacağından çıkaramadıkları kurşunla geri döndü. Firdes'in babası dönemedi, Kocası Nazmi döndü, bütün arazi işleri Nazmi'ye kaldı. Tadı tuzu kalmamıştı artık bahçelerin, bağların. Kendilerini toplayamadan, Mübadil diye bir laf çıktı. Öğrendiler sonra Mübadilin ne olduğunu. Hem de iyi öğrendiler. Hiç unutmamacasına öğrendiler. Alınlarına bir yazıldı ki kuşaktan kuşağa geçti.

Emek verdikleri bağ bahçelerini, bereket bolluğu arazilerini, can dostları hayvanlarını veda edemeden bıraktılar. Evin anahtarını duvarın bir oyuğuna sakladılar “belki döner geliriz” diye. Güzel ve huzurlu yaşamları gözyaşlarına karıştı toprağa düştü. O anılar gözyaşlarında, o topraklarda iz bıraktı, hiç silinmedi ve kaybolmadı. Onları topraklarına geri çağırırdı yıllarca...Yıllarca.

Nesibe ile kocası Mustafa, Anadolu'ya göç ettiklerinde üç küçük yaruları kucakta ve ellerindeydi. Firdes'in ise, iki küçük yavrusu birisi kucaktaydı. Savruldu, Selanik'ten İstanbul'a, Samsun'a ve oradan Anadolu topraklarına. Bu Mübadele denen kara yazı, Nesibe ile Firdevs'i ayırdı. Nesibe ile kocası ve çocukları, yakınlarıyla beraber Tokat'ın Erbaa kazasında bitirdiler yolculuklarını. Firdes ve ailesi, başka bir kalabalıkla Tokat'ta kalmışlardı. Gelip gitme görüşme imkânları hiç olamadı. Geldikleri yerde, kapalı bir mekân bulma veya onarıp, kotarma, bir parça ekmek bulma derdine düştüler. Duvarlar örülüp, çatıları kapatıldı. Etrafına çalidan, çırpıdan çit örüldü, barakaları muhafazaya alındı. Şimdi bir aş ve bir parça ekmek derdine düşmüşlerdi. Kardeşini, akrabasını kaybedenler çok oldu. Seneler sonra tesadüfen bulanlar da odu, bulamayanlar da oldu. Bu yürek acısını, başına gelmeyen bilemez...

Nesibe ve eşi Mustafa Anadolu'ya gelirken, üç küçük güzel kızlarının en büyükleri Fatme on yaşlarındaymış. Yerleştikleri küçük bir kasaba olan, Erbaa'da küçük bir bağ ile başlamışlardı hayata. Nesibe'nin atıyla dolaştığı çiftlikleri ve atı yoktu artık. Dördüncü çocuğuna hamile kaldı ve bir erkek çocukları dünyaya geldi. Savaşlar yaşamış babası Mustafa, oğlunun adını Karaman koydu. Ataları, dedeleri Konya Karaman'dan Urumeli'ne göç olmuşlardı. Beş yüzyıldan fazla kaldıkları o topraklarda süren yıllar içinde Karaman'dan geldiklerini unutmamışlar, kuşaklar boyu kendi isimlerinde yaşatmışlardı. O kadar yıl sonra tekrar Anadolu'ya sürgün olarak döndüler de "Karaman" adını devam ettirdiler.

Belli ki toprağımız dedikleri yerde mekan edinmişler, tutunacak dal bulmuşlar, ama tutundukları dal yine ellerinde kalmış, savrulmuşlar telef olmuşlardı. Yaşadıkları yere göre isim almışlar ya da, yaptıkları işlere göre lakaplarıyla anılmış, tanınmışlardı. Mustafa bağına, bahçesine bakarken, Nesibe Erbaa'daki tek katlı evinin önüne çiçekler ve güller ekti, açtırdı çiçeklerini. Gülleri ağaç gibi coşkulu büyür , dalları duvardan aşardı. Yeni komşuları, yeni arkadaşları oldu Erbaa'da. Çocuklarını büyüttü. Nesibe memlekette ki komşu kızı arkadaşı Firdes'i, Fatme ise çocukluk arkadaşı Eleni'yi unutmadı. Aklında kalan unutmadığı Firdes acaba nasıldır ne yaptı, hayatta mıydı? Arkadaşını çok özliyordu...Biliyordu ki, Firdes de onu unutmamıştır. "Firdes'in de çocukları büyümüştür? Acaba başka çocuğu da olmuş mudur? Belki evlenmişlerdir bile!"

Geçen zaman içinde Nesibe'nin en büyük kızı Fatme evlendi, arkasından diğer çocuklar da evlenip ev ocak sahibi oldular. Hatta Nesibe: (Nene,) - Mustafa: (Dede) bile olmuşlardı.

Nesibe Nene, büyük kızı Fatme'den olan torununu severdi ama torunun evlendiği adamı hiç sevmedi, sevmediğini belli de etti. Ederdi... Damada kızgın ve tepkiliydi, onunla evlendiği için torununa da küsmüştü. Nesibe Nene bir gün Erbaa'dan Taşova'ya Büyük kızı Fatme'yi ziyarete gittiği günlerde, tesadüfen torunu da eşiyle beraber gelmişlerdi. Torun Nenesini kucakladı, sevdi, okşadı, ilgi gösteriyordu ama Nene inadım inat yüz vermiyordu bir türlü. Torun evlenip Tokat'a gitmişti, tekrar dönecekti evine, Nenesine sarıldı;

“Nene... Nenecim Haydi seni bize götürüyim... Torununun evine misafir ol. Evimde seni görmek istiyorum Nenencim...”

“Haydi git başımdan, ne işim var senin evinde”

“Nenecim beni kırma götürüyim seni, torununa misafir ol, çok mutlu olurum canım nenem. Tokat'ı da görmüş olursun Nenecim...”

Nesibe Nene Nuh dedi, peygamber demedi. Torunu da gönlünü almaktan geri dönmedi. Ama Nene Tokat sözüyle arkadaş Firdes'i hatırladı ve aklı gitti gençliğine memleketine. Usul, yavaş bir sesle kendi kendine mırıldandı; “Firdes Tokat'taymış, acaba yaşıyor mudur?”

Nenenin sözlerini duyan, torunun eşi, o sevmediği damadı;

“Nenecim gel kırma torununu, ben sana bulurum arkadaşın Firdes'i” dedi.

Nesibe Nene heyecanlandı ama belli etmeden sakin bir sesle;

“Bulur musun?” dedi.

“Bulurum, söz.”

Damat öğretmendi ve öğrencilere sorarak bulacağını biliyordu.

Neneciğim benim, küskünlüğünü bıraktı bir tarafa, hazırlandı. Firdes’ini bulmak, görmek için Tokat’a götürecektim onu. Sonra bana Firdes’ini anlattı gün boyu. Annem unutmadığı arkadaşı Eleni’yi bana anlatmıştı, şimdi de Firdes’in hikâyesini öğrenmiştim. Ertesi günü yola çıktık. Nenem altmış beş, yetmiş arasında bir yaşıydı. Firdes arkadaşını anlattıkça gözünü sildi.

“Yaşıyor mudur, görebilecek miyim dersin? Beni görünce kim bilir nasıl şaşıracak. Duydum Tokat’ta bağları varmış, bağlarda oturuyormuş.”

Taşova’dan Tokat’a gidiyorduk, uzak mesafe değildi ama o zamanın şartlarında gidilememiş, özlem çekilmişti. Sonunda Nenem Tokat’ta benim evime misafir olmuştu. Pazartesiinden itibaren sevmediği damadı, benim eşim, araştırmaya başlamıştı. Her gün akşam eve gelişini bekledik. Acaba bulabilecek miydi? Bağlarda oturan öğrencilerine soruyordu, her gün. Eşim okulda öğrencilerinden haber bekliyordu, biz de evde eşimin getireceği haberi bekliyorduk. O haftanın Perşembe günü güzel haberi almıştık sonunda.

Eşim öğrencisiyle “misafir getireceğim” diye Firdes’e haber salmış. Akşam eve gelir gelmez verdi haberi bize. Cumartesi günü sabahı Nenemi büyük bir heyecanla hazırladık. Arabamız yoktu, bisikletimiz vardı. Eşim bisikletin arkasına aldı neneciğimi, düştüler yola. Evi bağlarda olan Firdes’ini görmeye gidiyordu. Nenem uzun boylu narin görümlü güzel bir neneydi.

Elbisesine, başının örtüsüne özen gösterirdi. En çok ilgimi çeken elbisesinin modeli olurdu. Kilosuz vücuduna giydiği elbise, pek topuklarına kadar olmazdı ama uzun giyinir, beline kuşağını bağlardı. Etekleri önünden arkaya doğru az daha uzun kesimli olurdu ve kıyılarında aynı kumaşından fırıfır da olurdu. Aynı fırıfır süsü boyunda yakasında da olurdu. Başörtüsü, yazması iğne oyasız olmazdı. İşte öyle bir kıyafetiyle bindirdik bisikletin arkasına. Ayaklarını bir yana sarkıttı, yan oturttuk, elbisesinin eteğini de sıkıştırdık, bir yanına. Eşimin arkasından tutundu iki eliyle, Gittiler bağlara doğru.

Nenem normal zamanda o bisiklete biner miydi. Yetmiş yakın yaşıyla asla binmezdi; Ama hiç itiraz etmedi, bindi. Kayboluncaya kadar arkalarından baktım. O günü akşama kadar döneceğini merakla bekledim. Gelince kim bilir neler anlatacaktı bana. Akşam olmadan eşim kendisi tek geldi, gülümsüyordu;

“Orada kaldı bırakmadılar” dedi. Heyecanlı buluşmalarını anlattı.

“ Çılgılık, çılgılığa kucaklaştı ağlaştılar” diyordu.

Ertesi günü, akşamüzeri eşim tekrar gitti ve Nenemi yine bisikletinin arkasında getirdi. Meyve sepetleriyle geldiler. Nenem mutluydu ve güzel şeyler anlatıyordu. Hüzünleri yaşıyordu. Arkadaşı ile hep özlem ve hep anıları konuşmuşlardı. Gençliğini bırakıp geldiği memleket kokusu ve anıları, yaşadığı arkadaş özlemi, içindeki kıvılcımı körüklemiş, alevlendirmişti. İşte o özlem, o hasret Nenemin bana küsmelerini çoktan unutturmuştu.

“Ah be kızım, konuş konuş, bitmez ki! Gecé aynı yatakta sırt sırta yattık. Aynı eskisi gibi. Aynı gençken, eskisi gibi...

Gelirken arkamdan ağlıyordu. Bir daha görüşür mıyız, g r    bilir miyiz, bilmem ki be kızım. Çok  zlemi  z doğduğumuz topraklarımızı, doğduğumuz evimizi, türkülerimizi. Kaylar'ı ortadan bölen deremizin  ırılıtlarını. Dere kenarında oturur, çıplak ayaklarımızı akan suya uzatırdık. Dallarından kopardığımız meyvelerimiz elimizde, hem yer hem gelecek için hayaller kurar g l   rd k.”

Neneciğim bizde misafirken e ım çok ilgilenmişti. Sohbet ettiler, su istese E ım koşuyordu. Sevmi lerdi birbirlerini, sonra da hiç unutmamı lardı.

AH BRE MEMLEKET!

Ne hasretmiş ki, bitmedi. Biteceğine daha çok büyüdü, büyüdükçe alevlendi. HASRET, yitmedi, çocuklarımıza ve torunlarımıza miras oldu. Yazarımızın dediği gibi (Psikolog Ali Orhan) “VEDA EDEMEDEN GELD LER.” Bitmez bu hasret, bitmez bu sevdâ.

Birinci kuşakların hayatı hep acıydı, g lmediler ama ikinci kuşak yeni hayatlarında, yeni yaşam yerlerinde iki farklı yaşam arasında geçen diyaloglarda espriyi ka ırmamı lardı.

O güzel Nesibe nenemin uzun boylu, alımlı güzel bir gelini vardı. Son çocuğu tek erkek evladı Karaman'ın e iydi. Bizim Seba (Sabiha) ablamızdı o. Biz onu “Sebahat” veya “Sabiha” bilmezdik. Adı nüfusuna Sabiha olarak kayıt edilmişse de, kayıta öyle olsa da bizim Seba ablamızdı. Seneler geçti de bir kız torunu oldu. Adını Sabiha koydular. “Adıyla yaşasın” dediler

bebeği kutladılar. Sabiha büyüdü, genç kız oldu. Kayıtlarda ikisinin de adı Sabiha idi, ama birine Sabiha derken, birine Seba dendi. İki farklı isimmiş gibi. Sabiha'ya herkes “Sabiha dedi de, anneannesi diyemedi;

“Seba kızım bana bir kahve yap da içeyim.”

“Anneanne, bana herkes Sabiha diyor, sen Seba diyorsun. Haydi Sabiha de bana. Sa bi ha.”

“Uuuuu be kızım, kim uğraşacak o kaa? Lazım adam tutayım.”

O TOPRAKLARDAN, BU TOPRAKLARA

Geldikleri yer neresi olursa olsun, Yunanistan, Makedonya, Girit, Sakız, Midilli, Limni, Rodos, daha fazlası, daha ötesi. Mübadeledir, kaçıştır. Eşya getiremediler ama adetlerini ve şivelerini getirdiler. Toprağa ne ektilerse onu yediler. Aynı sebzelelerini, aynı meyvelerini aynı çiçeklerini ektiler, diktiler. Bereketli bahçeleri ve çatısı kırmızı kiremitli, tek katlı badanalı evleri değişmez bir örnek oldu. En önemlisi medeniyeti getirdiler, sanatı getirdiler. Yüz yıl öncesinin Girit’li bayanları, şık şapka modelleriyle, giyim tarzları ve şıklıklarıyla, asaleti ve modayı getirdiler. Balkanlardan gelen kadınlarımız, başlarında oyalı yazmalarını, nakışlı işlemeli perdelerini getirdiler.

Güneyden adalardan gelenler limon ağacını, zeytin ağacını getirdiler. Babam Rumeli’den gelirken bir avuç mısır koymuş cebine. Hani şu iri taneli sarı mısır var ya. Uzun yolculuğunda Anadolu’ya cebinde bir avuç mısıryla gelmiş. bir avuç sarı mısır. Anadolu toprağında ilk ektiği tohum sarı mısırlı olmuş. Sonra üretmiş, çoğaltmış. Adına muhacir mısırlı demişler. Bağ çubuğu da getiren olmuş, Anadolu topraklarına ekmiş, dikmiş bağ yapmışlar.

Kuzeyden, Balkanlar’dan gelenlerin evlerinin önünde illâki bir dut ağacı olurdu. Kapısının önü ise asma çardaklıdır. Bahçeleri küçük de olsa, büyük de olsa, onların her çeşit meyve ağaçları olurdu. Dut ağacı kapının önünde olmazsa olmazdı. Yüksek duvarlarla çevrili avlusu, her sabah süpürülür, dut ağacının gölgesine bir yaygı ve yaygının üzerine minderler atılırdı. Bu bir armut ağacı veya ceviz ağacı da olurdu ama, dut olmazsa olmazdı.

Kahvaltısını yapan kadınlar dut ağacının altında komşuluğun tadını çıkarmayı pek severlerdi. Eşini işine, çocuğunu okula gönderen kadınlar, el işi kutularıyla geçiverirlerdi bitişik duvar kapısından birbirlerine. Aralarında kendi şiveleriyle konuşup dertleşmek en sevdikleri şeydi.

Etraftaki haberleri en çok bizim komşu Fikriye abla verirdi. Çabuk duyar, her duyduğunu veya duymadığını yorar, koyar, der... Komşular onu dinler, dinleyenler de yorumlarını yapar tat katarlardı. En çok da Makbule ablanın evinin önündeki armut ağacının altında toplanılırdı. Makbule abla kimsenin etlisine sütlüsüne karışmazdı. Fikriye abla bildiklerini onun yerine de anlatıyordu. Kasabamızda her mahallede vardı bir avlu ve ağaç altı. Bir de tulumbası olan bir kuyumuz olmazsa olmazdı. Tulumbanın başı kırmızı boyalı olursa daha çok severdik. Hani o; soğutsun diye kova ile içine karpuz sarkıttığımız kuyularımız.

Bizim Nurten ile Gülşen, sokak kapısından koşarak girerlerdi avluya, o anda annem oturduğu yerden acele seslenirdi;

“Kızlaar, ayaklarınızı yıkamadan girmeyesiniz eve.”

Anneme yakalanan kızlar aniden yine koşarak kuyuya dönerlerdi. Biri tulumbadan su çekerken diğeri tulumbanın ağzından dökülen suya ayaklarını tutardı. Tulumbanın kolunu bastıran Gülşen sayardı her basışında:

“Bir, iki, üç... on. “

Sonra Nurten geçerdi tulumbanın koluna, bu sefer Gülşen ayak uzatır akan suya. Nurten her basışında havaya zıplayarak sayardı:

“Bir, iki, üç... on.”

Gölgede oturanlar gülüşür kızlara ve biri merak ederek sorar:

“Kız niye sayıyorsunuz?”

Gülşen cevap verirdi gülerek:

“Hak geçmesin diye.”

“E Nurten sen niye zıplayıp duruyorsun?”

“Tulumbaya gücüm yetmiyor ki teyzee.”

Bu arada sohbet bölünmesin diye komşulardan biri acele sordu:

“Ee ne demiş sonra?”

“Ne desin? İstemem artık, dönmem bir daha!” Demiş.

“Demek ondan, uğramaz oldu Ali buralara”

“Neye uğrasın ki, astsubay oldu ya, askerliği de bitti. Tayinleri olur gider başka başka yerlere artık.”

”Eh Ayten de ağlasın dursun şimdi arkasından.”

“Ağlasın ağlasın... Kızım büyüdü, güzel oldu diye annesi zengin aramış. Ayten de önce sesini çıkarmamış, biraz da gönüllü davranmış. İsteyenler zengin olunca! Beri tarafta, Ali yoksul fakir ya, Ali’nin de ağırnı gitmiş. Sonradan Ayten çok pişman olmuş, eh ne de olsa yüreğinde bir sevgi vardı ama, Ali dönmemiş. Sonra da Ali astsubay oldu ya, Ayten’in annesi pişman olmuş, haber bile salmış diyorlar.”

“Kız Vesile sen bunları nereden duydu bu kadar?”

“Eltimin kızı Ali’nin arkadaşı ya, hani; annesine anlatmış, eltimde bana anlattı. Ali ile birbirlerine söz vermişler. Ali’nin gönlü kimsede olmadı hep Ayten’i düşünüyordu. Ayten’lerin bahçesinde elma ağacının altında on üç yaşındayken söz vermişler, ellerini tutmuşlar söz verirken”

“Eee sonra ne olmuş, Ali gelmemiş mi bir daha?

“Gelmemiş... Ailesi fakir diye... Böyle olunca da, Ali’nin gururu kırılmış.”

“Ya, gördün mü bak, yazık olmuş tüh tüh.”

Sohbetler, kodular hiç bitmez, her gün yenisi eklenir, oylar işlenirdi. Herkes günün yemeğini de belirler, yemek saatinde evlerine giderlerdi. Muhacirlerin bir adeti vardır, yemek saatinde kimseye gezmeye gidilmez, yemek arası gidilirdi. Yemek saatinde ise orada kalınmaz. Ev sahibi nezaket usulü kal diye ısrar eder ama asla kalınmaz. Gelen misafir uzaktan ise evin tüm imkanları kullanılır ikram edilirdi. Misafirperverlikleriyle yarışır-lardı. Durumları fakirlik de olsa misafir için hazır bulundurduk-ları yiyecekleri her zaman olurdu. Çocuklara da tembih edilir, “yemek vakti eve gel” diye öğretilirdi. Bunun karşılığında duvar üstünden tabak uzatmak da çok sevilen bir adettir.

Mevsim yazın ortası ise tam da dutların olduğu günler-dir. Yazın sıcağı ile irileşmiş bal tadında beyaz dutlar dallarda, güneşin sıcaklığında ısıldayan tanecikleri ile imrendirirdi. İnce-cik saplarıyla tutundukları dallardan oya gibi sarkarlardı. Dalın ucundan tutup biraz salladığında neredeyse hepsi dökülürdü.

Yaygıya düşen dutlar komşularla beraber yenir, fazlası tavuklara verilirdi. Bahçedeki bu ağaçların gölgesi kadınların günlük yoğun işlerinden sonra dinlendikleri, sevgilerini ve saygılarını paylaştıkları yerdi. Annemin sesi gelir zaman zaman kulaklarıma;

“Kızım, Şükriye teyzen yolda kalmış yağmur yağıyor, koş götür evine!”

“Kızım, çarşıya giderken Ali dedenin kapısını çalmadan gitme, istediği vardır.”

“Kızım yolda yürürken, büyüklerinin önünden geçmeye-
sin, arkasından dolaş.”

“Biri konuşurken lafını bölme, büyüklerin yanında çok konuşma.”

“Konuşurken başkası hakkında ağzından laf kaçırma.”

Bu gibi kurallar çoktu. Bir gün çarşıdaydım, yirmi yaş üzeri hamile bir genç bayan, yolda yürürken, yaşı ilerlemiş bir dedecik, durdu ve o genç hamile bayana yol verdi. Eve gelince, anneme anlattım;

“O genç bayan hamile kızım, iki can taşıyor onun için o dede yol verir ona.”

Andımızı okurken bağıra bağıra söylemez miydik;

Türküm, Doğruyum, Çalışkanım.

İlkem; Küçüklerimi korumak, Büyüklerimi saymak.

Ne güzel bir yemindi bu. Saygıya, sevgiye yemin etmek
asalet değildir de, nedir? Asker gibi okur ve bitirdikten sonra
gururla sınıflara girerdik.

YURDUMU, MİLLETİMİ ÖZÜMDEN ÇOK
SEVMEKTİR.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk bu andı bizim okumamızı is-
temiş. Söze ve Öze bakın.

Saygımız sonsuzdur.

“ NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE! “

MUHACİRİN “H” HALLERİ:

“Atice, al raftan bir tas, çabuk çabuk git Nimet’lere, bir tas un iste. Annem elva yapacak un yetmemiş” de.

Hatice annesinin dediğini yapar, alır raftan eline bir tas, çıkar kapıdan, giyer sokak terliklerini ayağına, birkaç adım uzaklaşır telaşla geri döner. Aklına takılan var ve annesine telaşla sorar.

“Anneee un helvası mı diyecektim, hun elvası mı?”

“Aman be kızım un iste de ne dersen de.”

Sonra annenin de aklı karıştı, “un mu, hun mu neydi?

Arkadaşım yeni bir telefon almıştı hevesle ve merakla karıştırıp duruyordu. Bir yandan da söyleniyor yanıbaşında.

“Bu telefonda at yok, at bulamıyorum, nerede bu atlar?”

“Arkadaşım ne atı arıyorsun, telefonda atı ne yapacaksın, göstere bana” dedim ve gösterdi. Tabii ki HAT arıyordu.

Melih Sümer

Arkadaşım beni çok severdi. Bir gün bana sevgisini gösterdi ve üstüne basa basa;

“Ayranım, sana ayran oluyom.”

İlk şaşkınlığımdan sonra, bana hayran olduğunu anladım.

Yıl 1958, zamanlarıydı. Amca'mın bir oğlu vardı. Adı, Acı Mustafa. Bazen sadece, Acı derlerdi. Benim de Acı Ağabeyim'di. O yıllarda kafamı meşgul ederdi, neden Acı koymuşlar adını. Severdim Acı ağabeyimi. Sevdiğim için de istemiyordum adının "Acı" olmasını. Veya "Acı Mustafa." Niye böyle bir isim koymuşlar der kabul edemezdim. Çok sonraları nihayet çözdüm. Seneler geçtikçe tabi. Büyüdüğü zaman Hacılığa gitsin ve hacı olsun dileğiyle adı Hacı Mustafa idi. Muhacir olmak zor beya!

MEYDİYE MUHACİR OLURSA:

Annem muhacir, Babam muhacir... Ben bir muhacir köyünde doğmuş, muhacir köyünde büyümüşüm. Okullara gittim, okullar bitirdim. Ailem de okula, okumaya önem veren bir aileydi. Muhacir kızı her işi yapar, her işin üstesinden gelir. Öyle eğitildik, öyle büyütüldük. Dikiş kursuna gittim, Halk Eğitim Merkezinde dikiş öğretmeniy oldum. Artık memurdum ve bir mesleğim vardı. Mesleğime başladığım ilk sene henüz on sekiz yaşımıydım. Samsun'un Havza ilçesinin Beyören köyüne atandım. O zaman muhacir olduğumu daha çok fark ettim. Köyümden ve kasabamdan farklı bir yerde sorumluluğum başlamıştı, uyum sağlamak zorundaydım ve ben artık bir öğretmen dim. Sınıfta çocuklarımla karşılaşıyordum. Müdürümüz benden sınıf listesi yapmamı istedi. Öğrencilerimin numaralarını ve ad, soyadlarını yazarak listem elimde müdürümün odasına girdim verdim listemi. Müdür, listeme bir göz attı ve bana tekrar listemi geri verdi;

"Yanlış var düzelt" dedi.

Listeme baktım, tek tek... Yanlışımı bulamadım. Tekrar baktım, yok göremiyorum. Üç defa gözden geçirdim;

“Müdürüm yanlışımı göremiyorum, bunun neresi yanlış ben anlayamadım?”

Müdürüm gülüyordu bana ve yanlışımı eliyle gösterdi! Bir kız öğrencimin adı Hayriye idi ben “Ayriye” yazmıştım. Bana göre yanlış değildi ki “Ayriye” Üç değil, üç yüz kere baksam yine bulamazdım. Bu tür yanlışları yapmamak için kendimi bas-kı altına almıştım. Öğrenmeye ve ezberlemeye çalışıyordum. Bir de vurgu farkı vardı o daha zordu. Öğrencilerim farkındaydı bunun:

“Öğretmenim siz farklı ve çok değişik konuşuyorsunuz.”

“Hayır çocuklar ben de sizin gibi konuşuyorum. Türkçe konuşmuyor muyum?”

“Öğretmenim Türkçe konuşuyorsunuz ama, farklı konuşuyorsunuz, biz bazen anlamıyoruz.” Derken aralarında gülüşmeler de başladı, dayanamadım;

“Ee aksıyın artık.” (Susun, kesin sesinizi) (Kızgınlıkla söylenen bir söz.)

“Öğretmenim bak yine konuştunuz? Şimdi ne dediniz, anlamadık ki?”

Açıklama gereği duymadım, dersime başladım.

Yıl geçti, ikinci tayinim, Çayırözü köyüne çıktı. Burası bir muhacir köyü idi. Okula başladık, köy muhacir, öğrenciler muhacir. Oh bee, doya doya muhacirce konuşuyordum. İyi gidiyor-

du ama, ileriki yıllarda ise yine karşıma zorluklar çıktı, toparlanmam güç oldu. Kendime göre şivemi değiştirmeye, düzeltmeye çalıştım. Bu sefer de bizimkilere yabancılaştım, alay ediyorlardı benimle;

“İnceldi mari bu, dil kırar.”

Hamamözü ilçesinin suyu şifalıdır ve hamamları vardır. Sağlık için çevreden gelen çok olur. Bizde sık gidenlerdeniz. Bir gün yine hamam sefası yapıyoruz, kalabalık, çoluk çocuk, yaşlı genç hepimiz kurna başındayız. Çocuğun biri, kendine bir oyun bulmuştu, suyun üzerinde sıçrayarak su sıçratıyor ve eğleniyordu. Sevdiye nene uyarmak zorunda kaldı;

“Çocuğum be, çüüme üstüme çımkıtırısın.” (Zıplama, üstüme sıçratıyorsun.)

Çocuk umursamadı devam etti, neşesi yerinde. Sevdiye nene tekrar söyledi.

“Çocuğum çüüme, üstüme çımkıtırısın.” Çocuk yine aldırmadı. Nene kızdı;

“Abe çocuğum niçin dinlemezsin beni sen, çüüme derim.” Çocuk neneye cevap verdi sonunda;

“Nene sen ne diyorsun, ben senin dediğini anlamıyorum ki...”

Yine, Çayırözü muhacir köyünden bir grup bayan hamama giderler. Hamamın kapısından keyifle girerler ve yolda başlayan muhabbetleri, hamama kadar gider, soyunma odasında devam eder. Gelenlerin muhabbetinin bitmesini bekleyen tellak dayanamaz ve sorar yüksek sesle; “E haydin yunan yok mu?” Bizim muhacirler “yunan” kelimesinin yunmak, yıkanmak olduğunu ne

bilsinler. İçlerinden biri yine aynı yüksekten cevap vermiş; “Yunan yok bizde, biz Çayırözü köyden geldik.”

Meydiye Çapkulaç

Merzifon

“Anne Asan demeyin (Hasan) deyin düzeltin artık şu dilinizi.”

“Niçi Hasan desek? Asan: (Hasan) mı olurmuş. Niçi dilimizi değiştirsek.”

“Anne ayvaya, hayva diyorsunuz ama.”

“Doğru dedin mari kızım, ne diyeceğimizi şaşırdık artık.”

“Anne, “mari” de demeyin artık”

“Eeeh, onu deme,bunu deme, hiç konuşmayalım daha iyi.”

VE SONRA YILLARCA SUSTULAR

TÜTÜN-MISIR-BUĞDAY: EMEK-BEREKET DEMEK

Sabahın ilk saatlerinde, henüz ortalık karanlıktı. Gün ışımaya daha çok vardı. Doğa uykudaydı ama, köyün yorgun insanları yola çıkmışlardı bile. Karanlık da olsa gidecekleri yönlerini biliyorlardı. Alışkındılar. Gecenin bir vaktinde, uyku halinden pek kurtulamamışlardı. Uyku mahmurluğunun verdiği bir sessizliğin içindeydi köy yolları. Biraz daha kulak verirseniz, eşeklerin yürüyüşlerinin ayak seslerini duyabilirsiniz. Sessizlikte ki tıkırtıları yalnızlığınızda yoldaş olurdu size. Eşeklerin sırtında iki taraflı küfeler ve yanlarında giden sahipleri... Yine tütün kırma zamanı, yine tütün zamanıdır şimdi.

Zülfiye, zor da olsa sıcacık yatağından kalktı yavaşça. Giyinirken uzaktan tek tük gelen köpek havlamalarını duydu. Giyindi besmelesini çekti yavaşça, köşede duran su kovaşından aldığı su ile elini yüzünü yıkadı, kuruladı. Oyalı yazmasını hotoz yaptı bağladı başını. O an kayınvalidesi, Nimet Ana'da kalktı ağırdan ve yavaşça giyindi. Zülfiye, sarı ipek saçlı küçük kızını yorganın altından uyandırıp kaldırmaya çalışırken, Nimet Ana, merakla ona bakıyordu. Bir yandan basma elbisesinin üzerinden geniş kuşağını beline dolamaya çalışırken sordu;

“Be kızçağızım, niçin kaldırırsın evlatçığı, sabah sabah yatağından?”

“Ana, bilmez misin her gün yalvarır, beni de tütüne götürün diye. Götüreyim de istediği olsun, unutmasın, hatırlasın büyüdüğçe, bakalım ne aklında kalacakmış” dedi Zülfiye, güldü biraz kendi kendine. Zülfiye, henüz altı yaşındaki yavrusunu zor da olsa kaldırdı yatağından. Giydirirken de okşayıp sevip konuşuyordu onunla;

“A benim sarı saçlı mavişim, Peri Kızım, (Adı Gülperi idi ama, annesi ona Peri Kızım derdi hep) tarlaya tütüne gidecekmiş de anasına tütün kıracaktı.”

Küçük Peri esneyip duruyordu. Annesi ekmek arası ne varsa hazırladı koydu çıkınına. Güneş doğmadan tütünler kırılacak, küfelere doldurulacak ve eve dönülecekti. Zordu bu tütün işi. Avluda eşiğini de hazırladı, üzerine Peri’sini oturttu bir güzel. Bir yandan da çok sevdiği komşusu Dürdane’ye seslendi. Tarlaları yan yanaydı beraber gideceklerdi. Dürdane de hazırды ve genç erkek kardeşi eşekleri çekecekti önden.

Tarlalar karanlıktı ama canlıydı, insanların sesleri gelmeye başlamıştı. Zülfiye ve arkadaşı tarlaya yaklaşıncı, köy yolundan sağa doğru saptılar. Zülfiye tarlasına yönelirken Durdane eşiğine “deh” dedi yürüdü kardeşiyle beraber az ilerde ki tarlalarına. Zülfiye, tarlasında çitlerin köküne eşiğini bağladı. Kendisine yakın olacak bir çitin dibine yer minderini serdi, halâ esneyen Peri kızını yatırdı, getirdiği örtüçükle üzerini örttü. Peri yatar yatmaz uyudu. Annesi küçük kızının haline güldü, “merak ettiğin tütün tarlasına geldin de ne anladın şimdi” diyordu.

Zülfiye, kardeşiyle, kimi zaman görümcesiyle, kimi zaman yalnız gelirdi tütün kırmaya. Kocası Mıstafa diğer tarlalarına giderdi. Hepsi emek ister, iş isterdi. Ailece yetismeye çalışıyorlardı. Kayınvalidesi Nimet Ana tam bir anaydı onlara. Vaktinde memleketten gelmeden çok çekmiş. Buraya gelince de fakirlik yormuş yaşlı kadını ama, şükretmesini bilen onlara kol kanat gerip halâ yardımcı olmaya çalışan eli öpülesi ana olmuştu. Zülfiye ile Durdane çocukluklarından beri arkadaşlıklar, ayrılmamışlardı birbirlerinden. Kardeşten yakın olmuşlar, yardım-

laşmışlardı. Zülfiye en çok Dürdane ile küçüklüğünde oynadıkları evcilik oyunlarını düşündüğünde gülerdi çocukluğuna.

Zülfiye bu gün tarlasında, tek başına seri bir şekilde tütün kırarken aklından geçiriyordu bunları. “Şükür Allaha” dedi. Çevresinde kötü bir insan yoktu. Köyde herkes birbirini bilir sever, sayardı. Doğrudu belinin üzerine, nefes aldı, Gülperi’nin yanına gitti. Kızı uykusunun en güzel yerindeydi. Çıkınından azığını aldı, ayaküstü yedi, üzerine suyunu içti, bıraktığı yerden işine devam etti. Çok uzaktan ezan sesi gelmeye başladı, gün başlıyordu artık. Küfeler dolmak üzereydi, yandaki tarladan arkadaşları Dürdane ve kardeşi geldiler. Onlar bitirmişlerdi, Zülfiye’ye de yardım ettiler. Üç elden küfeler doldu ve eşeklere yüklediler. Peri Kız örtülerine sarılarak, eşeğin sırtına oturtuldu, hep beraber eve doğru yola çıktılar. Horoz sesleri de gelmeye başlamıştı uzaktan uzaktan.

Gün ışıması ile tütünler, evin kapısının önüne küfelerden boşaltıldı ve dizime hazırlandı. Tütünü yedi yaşından, yetmiş yedi yaşına kadar herkes dizebiliyordu, evde veya komşuda kimsenin boş durma zamanı olmazdı. Tütün dizenler beraber iş yapıyor olmanın tadına varırlardı, dostluk bağları kopmazdı. Beraber yenir, içilir, maniler söylenir, beraber gülüşürlerdi. Köyden arkadaşları Mümine’yi Ramazan istemişti de, Mümine’nin ağabeyi razı olmamıştı. Ramazanı fakir bulmuş, “olmaz” diye haber salmıştı. Sonra da bunu mani yaptılar da köyde söyleyip gülerlerdi. Mani unutulmadı kaldı dillerde.

Abe Ramazan, istemişin kardaşımı,
Bizimle akraba mı olacan.
Kendine bakamazken,
Sarı lira mı takacan.

Nimet Ana, sabah erken kalkar kalkmaz, önce güğümünü eline alır, su doldururdu. Bir eliyle toz kalkmasın diye, suyu toprağa serpiştirir öyle süpürürdü. Avlunun toprak kokusu ile süprülmüş hali o evin ne kadar temiz ve düzenli olduğunu gösterirdi. Sonra evinin içini toparlardı. Tütünden ve işten gelecekler için yemek yapardı. Ne kadar yaşlı da olsa Nimet Ana'ya iş düşerdi. İşi bitince o da tütün dizenlerin yanında olurdu. Nimet Ananın sohbetini severdi gençler. En çok memleket anılarını dinlemeyi severlerdi. Kimi zaman anılar acı da olsa merakla anlatmasını isterlerdi;

“ Eeh bre evlatcağızlarım, şükür bu günümüze. Memlekette toprağımız, çubuğumuz, çiftliğimiz çoktu. Çalışanlarımız çoktu. Yazın çalışırdık, kışa kadar her şeyimizi hazırlardık. Bağımız vardı dönümlerce, pekmezimizi yapardık küplerimize doldururduk. Bağ bozumunu eğlencelerle yapardık, unutmam da içim cız eder. O yaz bereket vardı sanki tarlalarda. Sarı sarı altın başlı başaklar buğdaya dönmüştü. Buğdaylarımızı harmanlayıp, ambarlara doldurmuştuk. Misirlerimiz dersene öyle, bereketliydi, severiz biz misiri. Muhacirler misiri, bıydayı sever. Onlarla karnımız doyar bizim. Kış hazırlığını bilirsiniz, tarhanası, eriştesi, turşusu. Yaz meyveleri evin tavanında çivilere asılırdı. Kışın dışarıda kar kokusu, içerde meyve kokusu olurdu. Kışın uzun gecelerde komşularla birbirimize geçer misir kavurur, meyve ikram ederdik. Sonra kışa girerken o sene ne oldu bilir

misiniz? Savaş çıktı dediler. Gidin buralardan, savaşı kaybettiniz dediler. Karşı koyduk. Biz karşı koydukça hain düşman eziyet etti. Osmanlı bozulmuş dediler. Bizi koruyamadı Osmanlı. Biz düşmana karşı guruplaştık, düşman bize karşı guruplaştı. Canımızı malımızı koruyamaz olduk.

İşte o sene, düşman baskınlar yapıp, buğday ambarlarımızı yakmaya başladılar. Biz oraları bırakalım, kaçalım diye yaptılar. Bir gece yarısı ambarımız yanarken uyandık. Her olayda, köylüler çağırış bağırış kalkıştırdık. Gençlerimiz kavgaya girerlerdi, can kaybı ise, eşi olmayan acı verirdi insanlara. Yüreklere yara açardı. Ambarımızın yandığı geceyi bu gün gibi hatırlıyorum. Alev ve dumanlar içindeydi tahılımız. Havayı yanık buğday, mısır ve duman kokusu sarmıştı. Bekçi olup beklerdi adamlarımız ama düşmanla baş edemiyorduk. Biz içindeyken evimizi yakacaklarını söyler giderlerdi. Kocam rahmetli çok çalışkan güçlü kuvvetliydi ama, çok yıprandı. Vaktinden önce göçüp gitti. Orada başka türlü yıprandı, buraya geldik başka yıprandı. Burada bir lokma ekmeğe muhtaç olduk. Bize bakmak için tırnaklarıyla toprak kazıdı. Ömrü o kadarmış. İşte öyle, böyle geldik bu güne. Her şeyimizi yaptık kurduk. Ektik biçtik. Bayrağımız neredeyse biz oradayız dedik, geldik buralara.”

Nimet Ana, hikayesini anlatırken, kucağına girip oturan ve onu dinlemeyi seven torunu Gülperi’sini öpüp koklayıp okşuyordu. Çok düşküncü torununa. “Onun için yaşıyorum” diyordu. Eğildi Gülperi’sinin sarı saçlarından öptü, bir eliyle de okşuyordu;

“Benim, Peri kızım büyüyecek, güzel elbiseler giyecek. Okullara gidecek, bayrak elinde bayramlar yapacak, ay yıldızı-

mızın altında şiirler okuyacak, memur olacak. Değil mi kuzucugum?” der demez, Gülperi evet anlamında başını sallarken sarı saçları savruldu havada.

Tütün dizimi biter bitmez Zülfiye, teknesine ununu koydu, hamurunu hazırladı. Bu gün ekmek yapma günüydü. Birkaç günlük ekmeğini akşamdan hazırlayacaktı. Nimet Ana yemek yapardı ama daha fazlasına gücü yetmezdi.

“Nimet Ana, ekmeği fazla yapayım, sende yarın yemeğimizin suyunu biraz fazla koy. Yarın cuma. Mustafa camiye giderken ver eline, camiye götürsün.”

Köylerinde bir gelenekleri vardı. Cuma günü elinden gelen, evinde ne varsa ekmeğinden, böreğinden camiye yiyecek götürürdü. Köyde yalnız yaşayan yaşlı veya fakir olan, namazını kılıp yiyeceklerden alır evine götürürdü. Bu bir çeşit yardımlaşmaydı. Eğer evde pişirilen ekmeğe, tam ezan veya namaz zamanıysa, namazını kılıp camiden dönenlere sıcak mis gibi kokan taze ekmekten bölünür, sokaktan geçenlere ikram edilirdi.

Mustafa'nın köy işlerinden başka ciddi olarak ilgilendiği bir işi daha vardı. Arkadaşlarıyla aralarında anlaşır, küçük de olsa ortak bir un fabrikası kurmaktı istediği. Epey emeklerle bitmeye yakın duruma getirmişlerdi. Hafta sonu pazardan yorgun argın geldi evine, elini yüzünü yıkadı, heyecanlıydı. Müjdesini ailesine yemekte verecekti. Anacığının ve çalışkan karıcığının hazırladığı sofraya oturdular;

“Ana size müjdemo vermek isterim, yakında fabrika bitiyor ve un fabrikamız çalışacak duruma geldi. Buğdaylarımızı pazara götürüp alıcı beklemeyeceğiz ve unumuzu kendimiz ya-

pacağız, artık satın almayıcağız. Çevredeki yakın köyler de buğdaylarını bize getirecekler” dedi ve sevincini ailesiyle paylaştı. Şimdi hepsinin gözlerinde sevinç ışığı vardı, yüzleri bir başka gülümsüyordu. Zülfiye, bir Mustafa’ya baktı, sonra Nimet anasıyla birbirlerine bakıştılar. Tekrar Mustafa’ya baktı, heyecandan yanakları pembeleşiverdi;

“Be Mustafa’m benim de bir müjdem var, ben de sana müjdeleyecektim.”

Mustafa kaşığını ağzına götürcekken vaz geçti, tuttu elinde, baktı merakla Zülfiye’ye.

“Gülperi’ye bir kardeş gelecek” dedi sakince.

Mustafa kaşığını ağzına götürmedi, bıraktı tasının içine, heyecanla fırladı kalktı, karısını kollarından tutup kaldırdı ayağa, kucakladı, öptü alnından. Sonra sarıldı, anasının elini öptü;

“Anacığım, can anacığım dualarını eksik etme bizden. Gülperi’nin okul zamanı gelince kazaya taşınacağım, orada okula gitsin. O zamana kadar ikinciye de kucağımıza alırız hayırlısıyla.”

Anacık, savaş döneminde çektiği sıkıntıyı hiç unutmamıştı, şimdi bu güzel ailesi için ve bu güzel günler için dua etmez mi? Hüznünlendi, kocasını hatırladı, “bu günleri görseydi” dedi, içi burkuldu. Biraz dinlenip sohbet ettiler ve yine erkenden yattılar, onlar yine erken kalkmak zorundaydılar. Yaşam biçimi buydu köyde.

Sabah erkenden ev halkı yine ayaktaydı. Zülfiye, eşeğini, küfesini, azığının hazırladı, Arkadaşı Dürdane’nin seslenmesiyle

düştüler yola. Bu gün Mümine de katılmıştı onlara. Üç kafadar sohbet ederek karanlığın içinde iki eşek önlerinde, Dürdane'nin kardeşi Yusuf yanlarında, iş güçten bahsederek yürüyorlardı. Komşuları yaşlı Raziye Teyze'nin küçük bir tütün tarlası vardı;

“Raziye Teyze'nin beli ağrıyormuş, işimiz bitince gidelim bir gün tarlasına, kıralım tütününü, getirelim eve.”

“Getirelim, dizelim. Ne olacak beyaa, iki üç günlük bir iş.”

Bir anda Dürdane'nin aklına geldi, Mümine'ye, biraz şakalaşarak Ramazan'ı sordu;

“Kız Mümine, agan önce vermemiş seni Ramazan'a fakırmış diye?”

“Yaa mari! Öyle olmaz, dedi. Maniler bile söylediler fakırlığıne. Şimdi neredeyse kol kola gezecekler.”

Üçü de gülüşerek yürüyorlardı. Tam o anda Durdane'nin kardeşi eşeklerin önünde yürürken ayağı tökezledi. Durdane'nin gözünden kaçmadı, yerden aldı bir küçük taş fırlattı attı kardeşine. Taş tam da Yusuf'un kafasına geldi, anında döndü baktı ablasına;

“Geçen kıza nasıl baktığını görmediğimi sanma, tökezledin, düşecektin. Yürü, önüne bak.”

Günleri zordu, yorucuydu ama, ömür boyu bu güzel günlerini andılar, arkadaşlıklarını özlediler. Zamanı geldiğinde, Zülfiye'nin ikinci bebeği, oldu, kocasına bir erkek evlat verdi. O sene çevresinde yaşlıları da doğum yaptı, birbirlerine gidip geldiler. Gülperi'nin okul zamanı gelince toparlandı kazaya taşındı-

lar. Gülperi ailesinin sevgisiyle büyüdü. Babaannesinin kucağına girmeyi pek severdi ve onun sevgisinden mutlu olurdu;

“Ah benim mavişim, sarı boncuğum, okullara gidecek, memur olacak. Ay yıldızlı bayrağın altında şiirler söyleyecek.”

Bu sevgi ve sözler, maviş kıza yer edecekti. Her gün okul dönüşünde babaannesine, öğrendiklerini heyecanla anlatıyordu. Babaannesi de en çok andımızı sevmiştii ve okutup heyecanla dinliyordu torununu. Yirmi Üç Nisan Bayramına hazırlanıyordı. Öğretmenleri bir şiir verdi ezberlemeleri için. Gülperi, ezberledi ve heyecanla, küçük bir kahraman gibi okudu şiiri. Öğretmeni pek beğendi, sınıfta okuma görevini Gülperi'ye verdi. Öğretmeni bilmiyordu ki Gülperi'nin, babaannesi için böyle içten okuduğunu. Okudukça da, babaannenin gözlerini silip, torununu yanaklarından öptüğünü.

“O günlerden bu günlere!” deyip, babaannesi ellerini açardı duaya.

Gülperi bir gün hastalandı, evi bir telaş aldı. Ateşlendi o gün okula gidemedi. Akşama doğru hastalığının ne olduğu çıktı ortaya. Küçük Gülperi'nin kulak altları boğazlarına kadar şişmişti. Kabakulak olmuştu. Ertesi günü ateşi geçer gibi oldu okula gitmek istedi. Oysa doktora götüreceklerdi. Dinletemediler;

“Haydi git gel, kalma, çabuk dön, öğretmenini gör gel” dediler. Tedbir olsun diye babaannesi kulaklarının altından, boyun kısmına kadar kömür sürdü. Sürerken de dualarını okudu. Gazete kağıdıyla sardı bir güzel. Çanta vermediler eline. Gülperi o şekilde düştü okul yoluna. Öğretmeninin evi yolunun üzerindeydi. Tam da oradan geçerken, öğretmeni çıkmak üzereydi ve

onu öyle görünce kapıda, Gülperi'nin haline bakakaldı. Küçük Gülperi burnuna kadar kara kömürlü ve gazeteye sarılıydı. Eliyle işaret ederek;

“Gel bakayım kızım, ne oldu sana?” dedi ve merakla gazete parçalarını araladı;

“Ne bu kara? Ne oldu?”

“Kabakulak olmuşum öğretmenim, Babaannem kömür sürdü, okudu.”

Gülperi, öğretmenin ilgisinden çok mutluydu ve gözlerinin içine bakıyordu. Öğretmeni de gözleriyle seviyordu küçük kızı. Ayakkabılarını çıkardı, onu içeriye aldı, gülümseyerek yanaklarının, boynunun kara kömürünü sildi.

“Bu olmaz böyle” dedi ve yanaklarını okşadı sevdi. Evine git istirahat et, doktor da görecektir seni, daha çabuk geçecek merak etme, tamam mı?” dedi ve yanaklarından öptü.

Gülperi, Melike Öğretmen'ini seviyordu ama, bu sevgisini ve öğretmenin yakınlığını ömür boyu unutmadı. Melike öğretmeni ne diyorsa, doğruydu. Öğretmeni ona örnek oldu. Gülperi, ne zaman istediye Melike Öğretmeni ona bayrak altında şiir okumasına izin verdi. İlkokulun son yıllarına doğru babaannesi çok yaşlanmıştı. Ağrılarından şikayet ediyor, yürümekte zorlanıyordu. Ayakta olmaktan çok, köşede ki minderinde oturuyordu. Sonraki günlerde daha çok yatar olmuştu. Gülperi bilmiyordu ki yaşamın sonu ölümdü. Düşünmüyordu böyle bir şey. Doktor gelip gitmeye başlamıştı. Ve bir gün, sabaha karşı Gülperi, yaşadı o acıyı.

Gülperi, hayalindeki istediği mesleği seçti, öğretmen oldu. Şiirlerini bayrak altında babaannesi için okudu. Kendi öğrencilerine ay yıldızlı bayrağının altında şiir okumayı öğretti. Öğretmeni gibi öğretmen oldu. Kabakulak olan hastalarını okşadı sevdi, doktora gidilmesi gerektiğini anlattı.

Gülperi'nin anacığı ve saçları tek tük ağarmaya başlayan çalışmaktan eve az uğrayan babacığı, kızlarıyla gurur duyuyorlardı. Oğulları Tekin de üniversiteye hazırlanıyordu. Zülfiye de orta yaşlarını geçiyordu ama güzelliğinden pek bir şey kaybetmemişti. Boyu güzel, sürmeli gözleri ile kocası ona hayrandı. Eh artık kızı büyümüş, meslek sahibi olmuştu, damat aramaya sıra gelmişti. Zülfiye, eş dostla beraber uygun damat adayı seçmeye çalışıyorlardı. Hayatlarına girecek bu değişiklik onları heyecandırıp mutlu ediyordu. Gülperi'ye bakarsan pek oralı değildi ve hiç ilgilenmiyordu. Oysa o, bir hafta sonu yanında kendisi gibi öğretmen bir gençle çıkageldi annesinin ve babasının karşısına. Babası, kızına baktıkça gururlandı o gün. Anne ise bir yandan hayal kırıklığına uğrarken, diğer yandan eve bir damat gelecek heyecanı yaşıyordu. Duyguları karma karışık olmuştu. Damat adayı aramanın keyfini yaşıyordu, heyecanı yarım kalmıştı. Düşünmediği bir anda sürpriz oldu, karşısında bir damat adayı vardı. Peri kızının mürüvvetini görecekti artık. Yeni bir heyecanın içine düşmüştü. Şimdi arkadaşlarına ve komşularına anlatacağı çok şeyler vardı. İlk aklına gelen, en yakın arkadaşı Dürdane ile çeyiz alışverişi oldu.

Nereden, nereye!

Balkanlar'dan göç eden bir nene ve dede'nin ömür boyu sürdürdükleri varolma savaşından bu güne. Gülperi, daha dün

gibi Nimet Nene'sinin anlattıklarını hatırlıyordu. İlk geldikleri yıllarda un bulamadıkları günler, mısır koçanını öğütüp ekmek yapmışlardı. O yoksulluklarında evlatlarına hayat vermişlerdi. Yeniden filizlenip torunlarını kucaklarına aldıklarında cumhuriyet ve kurtuluş hikayeleri anlatmışlardı.

Ay yıldızlı bayrağım altında, marşlarımızla ve şiirlerimizle sizlere minnettarız nineciğim, dedeciğim. Ruhunuz şad olsun. Ninemin de anacığı vardı, anarken “anacığımın mezarı Rume-li’de kaldı” deyip gözlerini silerdi. Onlara da:

BU TOPRAKLARDAN SELAM OLSUN.

*Biz bu bayrağı, bu toprağı yolda
bulmadık evlat!*

V. Bölüm

NACİ KONYAR'IN NOTLARINDAN.

TAŞOVA

Kızıgüldüren (önceki adı Kızöldüren) Köyünden 1927 doğumlu İbrahim Eken'den

Edindiklerim.

Kızıgüldüren köyünden 1927 doğumlu
İbrahim Eken'den edindiklerim;

Martın 26 sında hıdırelleğe 40 gün
kala Samsun'a çıkarlar. Samsun'da nusafohanede
40 gün kalırlar. At arabası ile Amasya'ya oradan
Çengelhanları yolundan Tokat'a sonra Erbaa..

1925 yılında birsey ekip biçememişler.
1926 da Şahip bey gelmiş, nüfusa göre arazi
vermişler. 3;5 dönüm tahım atırlar idare yolu..
Arazi tapularını 1927 nün 1.nci ayında almışlar.
Soyadı yolu.. 1936 da soyadı verdiler.
Memleketteki (Rumeli) 300 hanelik köyü
Kızıgüldüren, Endekpınar, İskil'e bölüştür-
müşler.

Uyanık olanlar Zile'ye gittiler.
Ev yapmaya uğraşmaktalar.

Katransalı kalabalık bir nahiyeymiş.
Ülke paylaşılınca 180 kişiyi kurşuna dânişler.
Bir kişi kurtulmuş. Gavar köyde ilan vermiş
Balta, tüfek ne varsa canıya getirin demiş.

Araziyi üstlenirken Dilaver Aydın
Ağustos ayında (Mevlüt Aydın dağın ^{ağır})

Torlasında şayip buye karpuz
kesip ihram etmiş. Şayip bay da
4 nüfuslu arazi yerine 5 nüfuslu
arazi vermiş. (Mevlüt Aydın'a). Dilaver
Aydın

javurun gayesi milleti canıya toplayıp yatacak. ②
Gezici başöğretmen Atatürk'e telgraf gelir.
Paşam ne yapacağını yap. Soydaşların zor
durunda.

Atatürk Yunan hükümetini uyarır.
"Soydaşlarını gönder. Birinin burnu kanarsa
bunun konsülüğü görürsünüz" deriz.

İbrahim Eken Amca Anadolu'da olan
bozgun sırasında Niksar tarafında yürüyen
düşmanın Türk kadınlara musallat olması
endişesi ile kadınlarını girkin görünmek için
yollarına kömür ve şamur sürdüğünü anlattı.

Sonra memleketle (Rumeli'de) Katalan
kezasında yaşanan bir odun hikayesi anlattı.

Yani Bimbi rum Ahmet'e bana bir yile
odun getir demiş. Ahmet de odunu getiri..
Yolda dul bir kadın Ahmet'in önünü geviri
Odunu ister. Ahmet Yani'ye getirdiğini söyler.
Dul kadın Yani odunu er yerdan bulur ben
bulanmam deer. Odunu kendi evine döndürü.

Yani Ahmet'e odunu sorar. Ahmet
durumu anlatınca Yani kamçıyla Ahmet'e
vuru.

Ahmet'in ayranı kabarı (Türkân ayranı habarısı) Katelen kunduraları gıları. başın, qSüzünü yarmış. Ahmet yanı'yi düver, katelen kunduraları ile ...

Fadara köyünden HALİL BOLAT' tan ①
dinlediklerim..

Samsun'a gelen mübadillerle hangi rum
kayınu biyeriseng o yere yerleşin demizler. Alrabalan
bir bölünüs yorgat Aludap madenine gitmişler,
Babolar Tekat Erba'ya gelmişler. Bir çadurken
vorumuz. Çadur kurnuslar. Bir inek alda hış
olmazsa kaşığınıza ıstıyalım diyes ev hanesinin
İsteği üzerine inegi aldım geldim. Bir yulam
elimde tutarım inek otlaar. O sırada
sonradan kadunköylü olduğumu öğrendüğim yaşlı
bir adam karnum ^{çak} a bana bir elmek getirmişim
dedi. Anam 2 elmek pırmıştı. Adam öyle
dayınca yüregüm aız etti. Anama gittim. Yoku
za, elmek İsteer dedim. A be O elmek bir tabur
astere yeter. Hepsini alma yiyeceği kadar alda
diyes anama yolda elmekler kaldığını görmek
unubma dedim.

Getirdiğin elmegi alan yolcu bir ağın
güvarde doysak kadar bir miltor kesip gersini
bana verdi.

Anadan zaman geeli elmek verdiğim
yaşlı adam bir sabah heybeleri süt, peynir
yağ dolu bir eşile evin önünde home sahibi
rane sahibi diye bağırıp heybeleri almanıp
evinde bir parça elmegün iyi meşarılaki karsılığım

① ~~neki alda~~ ~~seherde~~

görmeyin has ve mutluluğunu yazadım.

(2)

Not- Bizim muhacir köylerinin elemleri büyüktür,

Buladan, Devre, Kadımköy yaya
Fadavâdan geçerek giderlerdi.

Kızıldüren köyünden Abidin Aykan'ın büyüklerinden dinlediklerinden

muhacirlerden Selanik'ten gelenleri
Yunanistan Selanik ili Kavala ilçesi Köseler köyünden ①
14 Mart 1924 Tarihinde vapurlara binip Samsun'a
gelmişler, Atatürk bunlara Samsun'da boş bulduğunuz
rum evlerine yerleşin onlar biz bu boş evlerde ne yaparız
biz toprak ve bağ olan yer isteriz o zaman nerede toprak ve bağ
varlarsanız oralara yerleşin Samsun'dan At arabalarıyla yola çıkın
İnşallah oradan Tırhal oradanda Erbağ'a geliyorlar.

Erbağ'da 3-4 km köyüne yerleşiyorlar bir kısmı İskiler köyüne
bir kısmı Endekpınar köyüne bir kısmında Kızıldüren köyüne
yerleşiyorlar ama gel çünkü yerleştikleri köylerde ev diye
bir bina ~~de~~ yok yeriden ev yapmaları için bir kaç tane
Karnu köylerinde kalmışlar. 1 yıl sonra ancak yerleşe bilmişler
ve oradan sonra devlet bunlara kişi başına 12 dönüm tarla
vermiş. Kızıldüren köyünde rumlardan kalma bağ çokmuş
tabii ki bağda verilmeyi

Kozlu köyde hiç kanalı yoktu. Kozlu köyün arazesi ② içinde kömür madeni vardı. Toprakları çıkarıp keşke eşiğe yükleyip ocağa koyar yahendele kışın... Yusuf Önder'le amcaradayız. Bi çatıdayız. Babasına şirli Mûmin derlerdi. Recep amca, mûmin amca Hacıbeyle ve burada Taşovâ'de öldüler.

Babam Bimal, dedem Hüseyin'di. Arazilerimiz çok verimliydi. Buğday, Arpa, Mısır üzüm bağları... Pekmez, peynir, yağ her evde tenekelerle bulunurdu. Yağ-peynir, et beldu. Mallarını, koyunlarını vardı. Başlıca yemlerini Kuyumcuyla, ekti yarı, kap pideri, kapama, suvan pideri, Şirkeli fasül çorbosu'ydu.

Köyün bir camisi vardı, Medresede Kuran kursu olurdur. İki defa hatim indirirdim. Kızlar-Erkekler beraber okurdur.

Mübadele zamanı Selanite gadırlar kuruldu. Koca kağanlar da mercimek. Yersen ye, yemezdi. 40 gün Selanite kaldı. Kozlu köyden - Sıranis'e geldi. Tirene bindi. Selanite indirdi. 40 gün vapur bekledi. 40 gün sonra Dumlupınar vapurunda Samsun'a vardı. Samsun'da 40 gün kaldı. 1 köyü Asheri Hastaneye o binaya doldurdular. Ermeni bina yapmış. Şimeli Oran Asheri Hastane yapılmışlar.

samsun'da hükmî zarf, bize yedirecek
büzey yalı. Verdikleri kum elmek, ırsan başını yarar.
Altın parayı var. (3)

1923'de Cumhuriyet kuruldu. 1924'de biz
geldik. Gelirken köyün en fakiri Kır Hakkı ile
Koca Sınan iki kişi öldü. Dedem onları denize
attı. Bir demir bağladı ayaklarına attı denize.
Ölenleri denize atarlardı.

Samsun'da 40 gün içinde kalırken dedemle
beraber sebze satıyorduk. Akyaralı elma getirirdik.
Sebze sattık, Eşekle mahalleleri' gezerek .. palanaya
denen aşağı yukarı kalkan terazi ile tartıp satardık
sebze ve meyvaları ..

Bahçivan babamı çağırdı (İsmail ağayı)
Bu ermeni binasının tapusunu size alalım dedi.
İkinci oldu. Tapucu bey burayı Bmail ağaya verdim
dedi.

Biz buğday ekeceğiz, mısır ekeceğiz bize
tarla lazım. Biz Samsun'da kalıp kum mu yiyeceğiz.
İki gün tapucuya gitmedik. Gitseydik o binayı
tapucu bize verecekti. İki gün sonra bir emir
geldi, Erbaşıya gidilecek. At arabasıyla Erbaşıya
geldik. Bizi dışarı köylere gönderdiler. Değirmeli'hop,
Kuzul, Tanba, Fidi, Sepetli, Borobey bizi
dağıttılar. Kızladık, odun yalı, Elmek yolu.

Nezayim Önderden 5.7.1999'da çıkıldıklarından.

1924 - Önce Selanik'ten İstanbul'a. Tuzla'da banyo yaptırıldı. Elbiselerimizi ütü yaptılar. Kozlu köyü - Selanik - Karpalar. Kavala'ya yakın. 7-8 değümen vardı. Köyün içinde sıraya değümenler vardı. Tripiştâ'da Bulgarlar vardı. Kozlu köyünde hep Türk vardı. Kozlu köyden gelenler Harzdağ ve Harıbağ'a yerleşenlerdir. Akatürk bizi karpalar kayasından getirdi. Türkiye'deki rumlarla değiş tokuş oldu. 10 yaşıma kadar bulunduğum Kozlu köyünde tarla, bağ, çayırklar vardı. Sarova'tan bındık trenine. Trenle Selanik'e gittik. Selanik'te 40 gün gadırlarda kaldık. Samsun'a vapur gördük. 7 nüfus bir yorganla bir çarşaf bındık. Elimizden her şeyi aldılar.

Kışeler, inelli, Karpalar kayasına bağlı olanlar bir vapurda İstanbul'a geldiler. İstanbul'a hiç çıkmadılar. Tuzla'da ütü yaptılar. Doğru Samsun'a...

Samsun'da tutun ambarlarında 50 gün kaldık. Vesayit yolu. Eşya yolu bir şey yok. Sonra bizi Erbaa'ya at arabası ile geldik. Erbaa'da belletmeden bizi köylere verdiler. Vapurda üç kişi öldü. Denize atıldılar.

Yolaşan'ılar kızıldüren rumlarının mallarını almışlar. Kuşaf'ta Nizam'daydı. Yolaşan'ılara bir şiir döktürür →

①

İBRAHİM ÖNDER - 23.10.2003

(1)

1327 doğumlu, 93 yaşında. 1924 de 14 yaşında Rumeli'den
geldi. 78 yıl oldu geldi. Kayalar kazası Kozlu köyüne
bir saat mesafede. Kozlu köyüne komşu olan köyler ;
Terepista köyü - Minelli köyü - Uçana köyü - Evedina
köyü - Arbina köyü - Cuma köyü - Frankoşa köyü - (Bulgar-
torta - Türkler karışık) Abdurrahman Kaplan oğlu Salih lerin köyü
Haydarlı köyünde (Eniştesi ve halası ordaymış)
Kovana köyünde Bulgarlar oturuyordu.
Erdogmuş - Karaağaç köyleri Bunlar Kozlu köyüne
yakın olan köylerimiz..

Kozlu köyü, Kayalar kazasına bağlı
150 hanelik bir köydü. Memlekette imamzadeleri
adıyla maruf olan cüle Tazovoda Önder soyadını
almışlar. Hüseyin çavuşlar, Hamit ağalar Tazovoda
çelmediler. Şaban ağalar - musa (Herzdağlılar)
mustalar - Necipağalar

Kozlu köyünde kuran kursuna devam ediyorduk.
Güz zamanı ambarlar dolu. Yenirizsin ismi Makedonya
85 yıl evvel Yunan makedonyayı izgal etti. Bizim köye
Yanisa'lı rumlar geldi. Evleri ve malları onlara
verdik. Bir tane bile sattırmadılar. Takas ettikler.
Sığırlar, öküzler, atlar. Bizim bu tarafa bir şey
almadık. Bir yorgancı geldik.

İlyas ağa yukarı kayalardandı. Yukarı kayalarda
atavi vardı. Onların sühalesi Bümüşhacı köye iskan oldu.

ma Orman dediler kesin yapın evinizi' .. 15 kuz
verdik. Baraka yaptık. Ev yapamadık. İlki geldik 6 ay
kötürde kaldık. Kışta kaldık. Yaz gelince
Harıbey'e ev yaptık. 26 sene Harıbey'de kaldık.
52 sene Taşova içinde kaldık.

Gocularda tutkunluk yoktu. 5 gelin bir tarafa
geli. Harıbey'de arazi kafi gelmeyince 75
haneyi Herizbaba'ya verdiler.

Hasanalı ağalar, Hüseyin Gavur'un dedesi
Karabuyuk Ahmet. Harıbey'de muntaz secerdik, bekei
secerdik. Süleyman ağa bişeye karışmıydu. Hasanalı
aga kafası galırdı. Her şeye karışdı.

7 sene Harıbeyde Eğitimlik yaptım.
1947 de ayrıldım. Hayrettin Konyar zekiydi.
Matnustığe kafası galırdı.

Manisalı kadın gocuğuyla oturuyor.
Gocuk ağladı. Ağlayınca kadın gocuğuna sus
duyor. Korkutmuş isim de

irkiti kemali Asher gelince dedi.

mana niye öyle konuşuyorsun
- Ah mane İbrahim ağa o kemali asher
vanı komisi Kifal (kafayı kesiyor)

Biz Anadolu'yu düştürmeden temizledik
mamın buna bişe eviyakar bile yardım etti.
Bir anne asherle yedi düvele kafe tertülü.
Aman'da 99 yater var. Bizim isim yalınayır.

HERİZDAGI köyünden Mürvet kara'dan

Yunan yüzbaşı bizim yüzbaşına avara
gidelim demiş. Türk yüzbaşı da gidelim demiş.
Yunan yüzbaşı onbaşı, qavuş 10 asker almış
yanına. Bizim kiti bir İbrahim qavuşu almış.
Yüzbaşı İbrahim qavuşa ben emir etmeden
almayacan demiş.

5-6 domuz kaldırırlar. Tan, tan
hız bir tane vuramazlar. Giderler domuzları
qevirirler. En önde karadomuz gider. İş İbrahim
qavuşa kaldı demiş. Hepsini İbrahim qavuş
vurmuş. Domuzları alırlar, gelirler at arabaları

Gelirken bir tavşan kaçar önlerinden
İbrahim qavuş yüzbaşım neresinden vurayım
demiş. Kafasından vur demiş. Sirt astı dize
tavşan.

Yunan yüzbaşı demiş ki bir tabur asker
vereyim İbrahim qavuşu bana ver.. Yüzbaşı
ben qavuşunu veremem demiş.

Üle adamı veri mi yüzbaşı sö... ee..
yale veremem demiş qavuşunu yüzbaşı
ya yama yok..

1924 MÜBADELESİ

Araştırılarak arşivden bulunmuş bir belge.

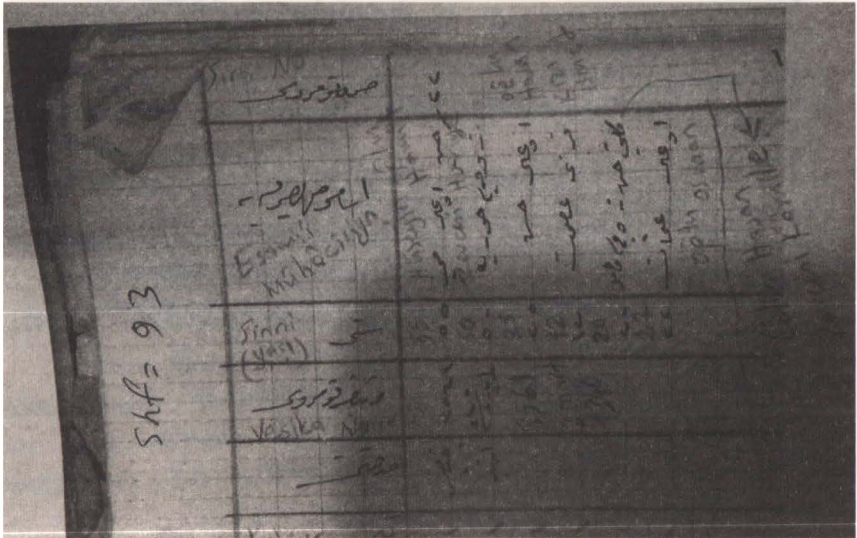
Hamit Oğlu Hasan;

Selanik- Kayalar mübadillerinden bir aile. Göç yolu vapurlarla Samsun'a kadardır. Oradan Ünye'ye geçiş ve savrularak Anadolu'ya dağılmışlar. Yüzlercesi, binlercesi. Sürgündür. Tekrar var olmak için. Bu ailenin son durağı, Niksar'dır. Tokat iline bağlı, Niksar kazası, Eryaba köyü. Köy Niksar'a yirmi – otuz kilometre mesafede. Sonraki yıllarda Niksar merkeze bağlı Derebağ mahallesine yerleşirler. Lokantacı Hamit Özyurt.

Belgeler; İkinci kuşak, Lokantacı Hamit Özyurt Ailesine aittir.

Bilgiler, HASAN ÖZYURT'tan alınmıştır.

17.01.2018

Fokant - Nibser - Fagaba Koyu *Mukharir* *Kant* *2003* *NO=30* *Shif=93*

NO	Shif	NO	Shif
1	1	1	1
2	2	2	2
3	3	3	3
4	4	4	4
5	5	5	5
6	6	6	6
7	7	7	7
8	8	8	8
9	9	9	9
10	10	10	10
11	11	11	11
12	12	12	12
13	13	13	13
14	14	14	14
15	15	15	15
16	16	16	16
17	17	17	17
18	18	18	18
19	19	19	19
20	20	20	20
21	21	21	21
22	22	22	22
23	23	23	23
24	24	24	24
25	25	25	25
26	26	26	26
27	27	27	27
28	28	28	28
29	29	29	29
30	30	30	30

ASLI GIBIDIN

12 June 2007

Milani ANKON
Tasarruf

[Signature]

ASLI GIBIDIN
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
Ortaokul Öğretmeni
Dilek Bayrak

YETER Kİ SEN İSTE

İnsan azmetmeye görsün, başarır.

Mutlaka başarır.

Tıpkı Gülcan Erdem gibi.

Erdem, ikinci kuşak Kayalar mübadili. Vefalı mübadil çocuğu.

İlk kitabı Mübadil Oldum'da ailesini anlatan Erdem, bu kitabında mübadil ailelerin yanı sıra muhacir aileleri de anlatıyor; onların acılarını, sevinçlerini, özlemlerini kendine özgü üslubuyla geleceğe taşıyor.

Soru/yanıtlı kolay yazıcılığı değil, zoru seçen Erdem kendisine anlatılanları öyküleştirmekte başarılı. Ayrılık Olmasaydı Gülcan Erdem'in iyi bir anlatıcı olduğunun kanıtı.

Eminim, buram buram Rumeli kokan bu kitap daima elinizin altında olacak, mübadil ve muhacirlerden öyküleri sık sık okuyacaksınız.

İSKENDER ÖZSOY
Gazeteci / Şubat 2018
Tuzla

“BU BİR VAROLMA ŞAVAŞIYDI”

Cümlesi ile başlayan kitap, aslında acı dolu yaşamın özetiydi.

Kitabın başından sonuna kadar anlatılanların bir yaşam mücadelesi, bir savaş olduğunu ve bu savaşın sonunda bu yurt-sever kadının tüm mübadillerin acı dolu öyküleriyle, geçmişten ısıyıp, geleceği aydınlatan muhacirlerin öyküsü.

İster Selânik’ten gelsinler, ister şu karşı kıyı İstanköy’den, ister Girit’ten, Makedonya’dan, Rodos’tan, Sakız’dan, ister soğuk diyar Kafkasya’dan hepsinin de öyküsü aynı, acısı aynı. Her birini toprağından kökleri ile söküp atmışlar. Hepsinin yüreğı ağırmış, elleri kolları, ayakları sızlamış. Göçmüşler topraklarından yüreklerinin yarısını orada koyup, onları evlat sevgisi gibi sımsıkı kucaklayan Anadolu’nun şevkatli kollarına kendilerini bırakıvermişler. Yurt bilmişler Anadolu’yu. Her köşesinde, her bucağında varolma savaşı vermişler. Yeni topraklarına öyle bağlanmışlar ki bir bayrak altında öyle toplanmışlar ki, içlerinde istisnai bir hain bile çıkmamış.

Mübadilin çektiğı acıları samimi ve anlaşılır dili ile anlatan Gülcan Yenice Erdem ile Kumbahçe sahilinde ki sohbetimizin sıcaklığı, Selanik, Kayalar kazasına bağı Kozluköy’ünden geliyordu. Bu sıcaklık mübadelede yurtlarından koparılmış muhacirlerin sıcaklığıydı...

Fatih Bozoğlu
Gazeteci / Bodrum

BİRİNCİ KUŞAK HATÇE NENEMİZİN ANISINA

Atalarımızın acı, çile ve umut dolu mübadele anılarının anlatıldığı bu değerli kitapta, Hatçe Nene'mizin yaşadıklarını da okumak bizleri çok mutlu etti. Okurken çok duygulandık. Bu kitabın dedelerimizin ve nenelerimizin yaşadıkları olayların günümüz gençlerine öğüt ve ders niteliği taşıdığını düşünüyor, böyle bir kitabı biz okurlarıyla buluşturduğu için Gülcan Erdem Hanım'a minnettarlığımızı sunuyoruz.

SADULLAH ÖZ
NURİYE ÖZ
Samsun

SEVGİLİ GÜLCAN

İlk kitabın MÜBADİL OLDUM'u bir solukta okudum. Yeni kitabın da bir solukta okunacak. Okurken, sıcacık mutlulukları, sevgiyi, dostluğu ve tüm yaşanmışlıkları en sade bir dille anlattığın kitabının yolu açık olsun. Bundan sonraki kitaplarının da aynı şekilde okuyucuyu alıp götürecek nitelikte olacağını biliyorum. Seni sevgiyle kutluyorum arkadaşım.

Nezihe K. Budakoğlu
Emekli Öğrt
12.02.2018 – Antalya.

ATALARIMIZDAN KALAN MİRAS

Biz, mübadelenin dördüncü,beşinci,sekizinci... kuşaklarıyız. Bize atalarımızdan, çok büyük bir hazine kalmış. Bu hazineyi bizlere, büyük bir emek ve özveriyle kazandıran “MÜBADİL OLDUM” romanını yazarı, Sayın Gülcan Erdem Yenice’ye, yeni yazmış olduğu, gerçek yaşamdan derlenen anıları biz yeni kuşaklarla buluşturduğu için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Emeğine, yüreciğine ve kalemcağızına sağlık be abam.

Atalarımızdan kalan miras, herkesin bildiği çil çil altınlar değil. Çil çil altınlardan daha değerli, paha biçilmez bir hazine; yerlerinden, yurtlarından, varlıklarından, canlarından, cananlarından olmuşlar. Kan, göz yaşı, acı, esaret, hasretlik yaşamışlar. Bozulmuş yurtları, yerleri, bağ bahçeleri. Gelmişler anavatana, dağılmışlar Anadolu’nun dört bir yanına. Anadolu yeni yurtları olmuş. Kucaklamış Anadolu onları. Kimileri göçmen, kimileri muhacir, mübadil demişler. Kimileri bağırırlarına basmış, kimileri hor görmüşler. Elde avuçta bir şey yok, fakirlik, hastalık bırakmamış yakalarını. Büyük bir umutla, azimle, fedakârlıkla çalışmış, çabalamış, yoktan var etmişler bizlere bugünleri. Yahya Amca’nın, dediği gibi;

“Çalıştık, çabaladık, aç kaldık yoksulluk çektik. Amma; sana söyleyim, içimizden bir tane bile hain çıkmamıştır. Ne hırsızlığımız ne de arsızlığımız oldu. Bunu unutmayasınız.”

Söz sana Yahya Amca, asla unutmayacağız mirasınızı.

Okunan gerçek yaşam hikâyelerinde; “aaa, ben bunu dedemden, ninemden duymuştum” diyeceğiniz, sizden olan hikâyeler, kendinizi bulacaksınız her bir hikâyede. Yaşananlar hep aynı dram. O acıların, fedakârlıkların, yeniden kurma, var olma mücadelesinin azmı, yeni kuşaklara aktarılması açısından bir hizmet. Kimi zaman kâh gülümsetip sevince boğan, atalarımızın mirasını biz yeni kuşaklara kazandırdığınız için, sonsuz teşekkürler, Sevgili Gülcan Erdem Yenice Abam...

23.01.2018 Beykoz- İşt.

Sedat ÖNDER

Emekli Öğretmen

PAYLAŞTIKÇA ÇOĞALAN ANILAR

Bornova Anadolu Lisesi'nde çalışma arkadaşlarımdan spor öğr. Sn. Şakir Erdem'in Eşi olarak tanıdım Gülcan Yenice Erdem'i. Zamanla iyi dost olduk. Karakteri, yaşam sevinci ve becerileriyle saygı uyandıran bir arkadaşım. Sevgili annesiyle de tanışma, yaşamı paylaşma şansı yakaladım. İki de, erkek evlat yetiştirdi...

Bu nedenle; mübadil ailesinin yaşam savaşını anlatan eserini merakla, gözyaşlarıyla okudum. Anlatılan gerçekler çok etkileyiciydi. Çevremizde ki insanlardan da benzer yaşam öyküleri dinlemiştim. Üzüntü ve acılarını paylaşmıştım. 1924 te, doğup büyüdükları Anadolu'dan koparak gidenler gibi, doğup büyüdükları topraklardan koparak gelip yurdumuzun her yerine dağılan, yaşama tutunmak için savaşlar veren ailelerin birinci, ikinci, üçüncü kuşak temsilcileri vardı. Eseri onlar da heyecanla okudular. Pek çoğu, yazarla tanıştılar, kendi büyüklerinden dinledikleri benzer yaşam savaşlarını anlattılar. Anılarını gözyaşlarıyla paylaştılar. Kendi anılarını da dillendirmesini istediler. Onların anıları da yaşatılmak istenince, ortaya Gülcan Yenice Erdem'in 2. Kitabı ortaya çıktı.

Tüm mübadiller ve kendim için Gülcan Yenice Erdem'e teşekkür ediyor, ellerine, yüreğine sağlık diyorum.

İrfan YAZICI
Emekli Öğretmen
29.Ocak. 2018

AYRILIK OLMASAYDI

Değerli yazar arkadaşım Gülcan Erdem'in ilk kitabı Münadil Oldum'u okuyuncaya kadar, sağdan soldan duyduğum, kasabamızda uzaktan gördüğüm insanların acı dolu mübadele öykülerini pek bilmiyordum. Çok da ilgilenmemiştim aslında. Onlar muhacirdi, mübadildi. Yerlerini, yurtlarını bırakıp gelen ata yadigârları soydaşlarımızdı. Kendi gelenek ve göreneklerini yaşatırlar, çok konuşmazlar, bizlerin arasına pek girmezlerdi. Kılık, kıyafetleri, yemek kültürleri ve konuşma tarzları ile bizden biraz farklıydılar. Çoğunluğunun hali vakti yerinde, okumuş, Atatürk ilkelerini benimsemiş komşularımızdı.

Mübadil Oldum adlı kitaptaki gerçek hayat öykülerini okuyunca, mübadillerin yüreklerini yakan acıyı, hasreti, köklerinden koparılıp yeni bir vatana savruluşlarını ve suskunluklarını daha iyi anladım. Onların terk etmek zorunda kaldıkları yerlere, eski komşularına duydukları özlemi, oralara bir daha gidebilmek, görebilmek umudu ile yaşadıklarını, çoğunun böyle bir imkân bulamadan hayata veda ettiklerini öğrendim. Çok etkilendim.

Gülcan Erdem'in yeni kitabı Ayrılık Olmasaydı da, önceki kitabı gibi mübadillerin geçen gerçek öyküleri ile dolu. Yürek burkan öyküler, çok güzel bir anlatımla sunuluyor okuyucuya. Okudukça bir dost, bir akraba gibi bulacaksınız Sali Dedeyi, Nesibe ve Fatme Nineleri, Hatçe Kızın kaderini ve daha pek çok yaşamışlığı. Bazen hüzünlenecek, bazen tebessüm edeceksiniz. Ve eğer, siz de bir mübadil torunu iseniz, asla elinizden bırakamayacaksınız bu kitabı.

Elinize, yüreğinize, kaleminize sağlık Gülcan Erdem Hanımefendi. Kitaplarınız, mübadele ve iki kıyı arasında kurulacak dostluk köprüsünün aranan kitapları olacaktır yakın zamanda.

Nevzat Kutlu
Yazar – Ankara

AYRILIRKEN

Ayrılıklar her zaman için zordur. Bir dosttan, bir sevgili-den, komşundan ve doğduğun topraklardan, bir daha görüşme-mek, belkide hiç dönmemek üzere ayrılırken, edilen ayrılık söz-leri kadar yaralayan başka ne olabilir ki hayatta.... Bir umuttu belki ayrılık, gözler dalıp giderken, yaralı bir serçeye ağlayan bir buluttu belki de, belki belkilerle dolu bir hayattı bu... Ayrı-lırken bıraktıkları toprakları vatan bellemiş muhacir ve mübadil-ler Acı Çekmek Gibi, Vatansız Kalmak Gibi, Hürriyeti Elinden Alınmış Kuşlar Gibi ortada kalıvermişler Gülcan Erdem, Bal-kanlarda ve Rumeli’de yaşanan acı hatıraları “Ayrılık Olmasay-dı” kitabında muhacir ve mübadillerin ortak kaderlerini bizlere yüreğindeki Rumeli aşkıyla o kadar güzel yazmış ki, kitabı okurken kendinizi o zamanın içinde buluveriyorsunuz bir anda... Rumeli kokan bu kitapta Gülcan Erdem,kendisine anlatılan öy-küleri bize aktararak “bundan sonra daha ne yaşanmış hikaye-ler,öyküler var acaba?” sorusunu bize sorduruyor...

Özer Kurcan

Balkanların Sesi Radyosu Üsküp

Makedonya 2018

DEĞERLİ ABLAM... Gülcan Yenice Erdem.

Önce büyük Önderimiz Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ümün biz mübadiller için söylemiş olduğu "Muhacirler, kaybedilmiş topraklarımızın milli hatıralarıdır" sözüyle gururlanıp sonra, "Her Rumeli Türk'ü Atatürk'e ve Cumhuriyete sahip çıkmalıdır, aksi savunulamaz" cümlesini göğsümü gere gere söylemek istiyorum.

Makedonya doğumlu milli şairimiz Mehmet Akifin geçmişe nazarı hüznölüdür; "Maziye karışan bir mevcut yoktur ki izlerini görüp de müteessir olmayalım. Ayrıldığımız her şey varlığımızdan bir parçadır. Onun için geçmişten, ve geçmişi düşündüren her hatıradan nasibimiz daima hüznün olur."

Biz üçüncü kuşak mübadil torunları dede ve ninelerimizden bu hazin faslın acı hikayelerini dinleyerek büyüdük.

Rahmetli babaannem "Alişimin kaşları kare" "Dayler dayler" türkülerini dinlediğinde, "Sayıbimin türküsü" derdi. Acılı göç hikayelerini, "insan ziyanlığı" tabiriyle anlatırdı. Bir milletin yetişmekte olan nesillerine, atalarının geçmişte yaşadıklarını, acılarını anlatmak kadar önemli bir şey yoktur. Vatan ve millet sevgisi, maziyi hatırlamakla olur.

Siz, Rumeli toprağının sürgün insanlarının acılarını, kaderlerini, Vatan hasretlerini, anılarını yazıya döküp tarihe bırakmakla yüce bir görev ifa ettiniz. Çalışmanıza, emeğinize sabrınıza, yüreğinize sağlık...

Geçmişin anılarına sarılıp onları gelecek kuşaklara ve yarınlara taşıyanlara selam olsun.

Naci Konyar

ECZACI

Taşova- Şubat 2018

AYRILIK OLMASAYDI MARI

Sevgili Gülcan Yenice ERDEM, “Mübadil Oldum” kitabı ile hayatıma girdi.

İlk kitabını, bir solukta okumuştum ve yeni bir kadın yazarı tanımanın gururunu duymuştum. Biz Rumeli kökenliler, ülkemizin aydınlık yüzüyüz.

Çok acılar çektik. 500 Yıl, VATAN dediğimiz TOPRAKLARI terk etmek zorunda kaldık ve son durak, Ana Vatan dedik.

Şimdi ikinci, üçüncü kuşaklar yazıyorlar. Sevgili dost arkadaşım Gülcan Erdem'den ikinci kitap geldi. “Ayrılık Olmasaydı” Mübadele ve göç öyküleri.

Keşke Ayrılık Olmasaydı Mari...

Nadide Apaydın Akbulut

04. mart. 2018

Fatme Yenice ve Şemsettin Yenice Taşova / Amasya

Enver Selçuk ve Fatme Yenice

Enver Selçuk ve Kardeşi Gülcan Yenice Amasya – Taşova

1948

Karaman Sarç ve Eşi Seba (Sabiha) Saraç – Erbaa – Tokat

*İkinci kuşak Gülcan Yenice Erdem
Amasya - Taşova*

*İkinci Kuşak Gülten Yenice Talu
Amasya - Taşova*

Taşova İlkokul 5. sınıf Öğretmen Sevim Baç, 1957

*Kitapta öyküsü geçen Hatçe Nene, kızı Selme (Selime) İşler,
oğlu İbrahim Türel. Samsun*

*Müyesser (Nazikter) Tekir Girit mübadili Kandiya İzmir
Gülcan Yenice Erdem ile birlikte*

*İsmail Karakuş Aydın – Söke,
Akçakonak*

*Kitapta geçen "Babam geldi-
ğinde 9 yaşındaydı" başlıklı
öykünün kahramanı Ethem
Kapıdağ*

*Ethem'in kızı Ayten Kapıdağ,
ERDEK.*

Behiye Ergiden, Merzifon

*Soldan sağı yazar Gücan Erdem, Akif Pehlivan, Amiş
Pelvanoğlu, Hasan Bayraktar, Mustafa Bayraktar, Ahmet Filiz
Makedonya Ziyareti, Ağustos, 2018*

Şemsettin Yenice Taşova

Fikri Konyar Taşova

Soldan Sağa; Yahya Karakuş, İsmail Karakuş

Soldan Sağa; Zübüş ve Sadiye Kardeşler, Aydın-Söke, Akçakonak

Şemsettin Yenice, Fatma Yenice, Gülşen Yenice

Nurten Yenice Ergüzel, Taşova, öğretmen

Bursa- Nilüfer- Görükle'de, Mübadele evi müzesinden. Kurşun yemiş mübadil bir dikiş makinesinin kapağı.

Nurten Yenice Ergüzel'den

*Bursa-Nilüfer- Görükle Mübadele Evine emek veren Ali Korkut
ve emek verenlerine buradan teşekkürler olsun.*

YEĞEN, KAL BU GECE BERABER AĞLAYALIM

Memleket dedikleri yerlerini bırakıp gideceklerdi...

Toparlandılar. Kardeşin biri düştü yola geçti sınırı, ulaştı Anadolu topraklarına. Diğer kardeş birkaç gün sonra çıktı kardeşinin ardından, çoluk çocuğuyla. Sınıra ulaşamadan, sınır kapandı. Kaldı o topraklarda. Biri o tarafta, biri bu tarafta. Canlar bölündü. Göz yaşı oldu acılar. Yıllar geçtikçe, özlemler büyüdü, acılara yaralar açtı. Ayrı topraklarda yaşlandılar. Biri bir yanda, diğeri çookk öbür yanda. Anadolu'daki yeğen, bu topraklardan, öbür topraklara amcasını ziyaret etmeye gitmişti. Buldu amcasını ve bütün köy oradaydı o gün. Kucaklaştılar özlemle. Ziyaretin bittiği yerde amca ve yeğen ağlıyorlardı. Ömürleri son baharını gösteriyordu, ama gözlerinde yaşlar vardı. Amca'nın özlemi bitmemiştir, göz altındaki torbacıklarda birikmişti damlacıklar. yeğeninden ayrılmak istemiyordu.

Ben ise, kulaklarda kalan sözü unutamadım;
"Yeğen, Gitme Kal Bu Gece, Beraber Ağlayalım."

ISBN 978-605-83711

9 786058 370911